

Augustinuksen imago Dei -käsitys teologisena ja
luonnontieteellisenä haasteena.

Mikko Pietikäinen
Dogmatiikan Pro gradu -tutkielma
Systemaattisen teologian laitos
Marraskuu 2020

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion Teologinen tiedekunta		Laitos – Institution Systemaattinen teologia	
Tekijä – Författare Mikko Pietikäinen			
Työn nimi – Arbetets titel Augustinuksen imago Dei -käsitys teologisena ja luonnontieteellisenä haasteena.			
Oppiaine – Läroämne Dogmatiikka			
Työn laji – Arbetets art Pro gradu -tutkielma		Aika – Datum Marraskuu 2020	
		Sivumäärä – Sidoantal 75 + 8	
<p>Tiivistelmä – Referat</p> <p>Pro Gradu -tutkielmassani analysoin kirkkoisä Augustinuksen (354–430) imago Dei-käsitystä ja siihen liittyviä nykyteologian määrittelyjä, erityisesti suhteessa luonnontieteen ja teologisen antropologian kysymyksenasetteluihin. Augustinuksen imago Dei -käsitys pitää sisällään keskeisiä dogmatiikkaan liittyviä, trinitaarisia ja kristologisia teemoja aina luomisesta syntiin lankeemukseen ja lunastukseen. Luonnontieteet ovat 1800-luvulta lähtien muodostuneet haasteeksi kristinuskon Pyhien tekstien ilmoitukselle, erityisesti luomisopin näkökulmasta. Raamatun luomiskertomuksen narratiivi tulkitaan nykyteologian valossa pääsääntöisesti allegorisena, ei-historiallisena kuvauksena, mutta jo patristisen aikakauden teologit joutuivat puolustamaan raamatullista luomiskäsitystä ja sen historiallisuutta.</p> <p>Augustinuksen imago Dei -käsitys on eksplisiittisesti trinitaarista ja kristologista, kytkettyneenä soteriologiaan. Ihminen on luotu kolminaisuuden kuvaksi, mutta triniteetin persoonista vain inkarnoitunut Jumalan poika, Jeesus Kristus on imago Dei:nä samanarvoinen. Ihmisen mieli edustaa trinitaarista imagoa, muistia, ymmärrystä ja tahtoa, mutta vain analogiana. Triniteetti on kolmessa persoonassa Yksi, täydellisessä harmoniassa ja samanarvoisina, rakkauden liitossa, jonka Pyhä Henki vahvistaa. Tämän opetuksen, mistä koko laki ja profeetat riippuvat, käskyn rakastaa Jumalaa ja lähimmäistä niin kuin itseään, toi esimerkillään Jeesus Kristus, välimies ja näkymättömän Jumalan kuva. Jumala johdattaa syntiin langenneen ihmiskunnan takaisin yhteyteensä Poikansa kautta. Häneen uskomalla, sydämiin vuodatetun Pyhän Hengen kautta, ihmiset uudistuvat lopulta saman kuvan kaltaiseksi, kirkkaudesta kirkkauteen. Nyt näkemällä kuvastimen läpi epäselvästi, mutta kerran iankaikkisuudessa kasvoista kasvoihin.</p> <p>Augustinukselle Pyhät tekstit olivat ensisijainen auktoriteetti tutkittaessa Jumalan luomistyötä. Mooseksen kirjat oli pyrittävä tulkitsemaan ensisijaisesti kirjaimellisina ja hän kannusti luomistyön tutkimiseen. Augustinus kritisoi oman aikansa akateemikkoja, jotka pyrkivät sopeuttamaan Raamatun tulkinnan tieteen uusimpiin teorioihin, etenkin jos se tapahtui Pyhien tekstien kustannuksella. Luominen oli Augustinukselle teologinen ja filosofinen konstruktio, sekä henkilökohtaisen uskonelämän keskeinen kysymys. Taustalla vaikutti henkilökohtaiset kokemukset Manikealaisten uskonlahkosta ennen kristityksi kääntymistään. Manikealaiset kiistivät Genesiksen auktoriteetin ja heidän maailmankuvansa pohjautui gnostilaiseen dualismiin.</p> <p>Augustinuksen rationes seminales -käsityksen mukaan Jumalan kuuden päivän luomistyö tapahtui ensin primääristen siemensyiden kautta, jolloin koko luomistyö tuli täydelliseksi. Tämän jälkeen luomistyö jatkui yhä tähän päivään asti sekundaaristen syiden kautta, aktivoituen sopivina ajankohtina. Nyt kyseessä on hallinnoiva luomistyö, jossa seitsemännen päivän lepo ja luomistyö jatkuu samanaikaisesti, koska Jumala itse on oma leponsa. Nykyteologiassa teistisen evoluution käsitettä yritetään legitimoida Augustinuksen siemensyiden avulla. Kyseessä on eräänlainen synteesi biologisesta evoluutiosta ja luomiskertomuksen allegorisesta tulkinnasta, jossa teistinen toimija kuitenkin operoi yliluonnollisella tasolla. Kyseessä on virheellinen tulkinta, sillä Augustinuksen mukaan uusia lajeja ei syntynyt ensimmäisen luomisen jälkeen ja ensimmäiset yksilöt luotiin kukin oman lajinsa ja siemenensä mukaan. Ihmistä ei luotu lajinsa mukaan, koska ei ole olemassa erityisiä ihmislajeja. Ihminen luotiin Jumalan kuvaksi, mieheksi ja naiseksi.</p> <p>Augustinuksen antropologia liittyy luomisen teemaan ja on painotukseltaan kristologista. Ensimmäisten vanhempien syntiinlankeemuksen jälkeen osittain rikkoutunut imago Dei tarvitsi uudistusta, mikä tapahtui Jeesuksen sovitustyön kautta, Hänen, joka on näkymättömän Jumalan kuva (Kol.1:15).</p>			
Avainsanat – Nyckelord Luominen, Lankeemus, Lunastus, Imago Dei, Kolminaisuus, Kristus, Teistinen evoluutio			
Säilytyspaikka – Förvaringställe Helsingin yliopiston kirjasto, Keskustakampuksen kirjasto, Teologia			
Muita tietoja			

1. Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	1
2. Taustaa.....	4
2.1 Augustinuksen teologian yleinen luonne.....	5
2.2 Filosofinen konteksti.....	7
2.3 Dogmatiikan merkitys.....	9
3. Augustinuksen imago Dei -käsite.....	11
3.1 Luominen.....	14
3.1.1 Ihmisen luominen.....	18
3.1.2 Syntiin lankeemus.....	21
3.1.3 Lunastus.....	26
3.2 Trinitaarinen ja kristologinen imago Dei.....	30
3.2.1 Trinitaarinen imago Dei.....	31
3.2.2 Kristologinen imago Dei.....	33
4. Teologian ja luonnontieteellinen diskurssi.....	41
4.1 Luominen.....	46
4.1.1 Paratiisi.....	50
4.3 Teistinen evoluutio.....	52
4.3.1 Katolinen kirkko.....	58
4.3.2 Suomen evankelisluterilainen kirkko.....	61
4.3 Antropologia.....	63
4.3.1 Sukupuoli.....	68
5. Yhteenveto & johtopäätökset.....	73
Lyhenteet.....	76
Lähde- ja kirjallisuusluettelo.....	77
Lähteet.....	77
Aurelius, Augustinus.....	77
Apuneuvot.....	78
Kirjallisuus.....	78

1. Johdanto

"Minä ylistän sinua, Isä, taivaan ja maan Herra, että olet salannut nämä viisailta ja ymmärtäväsiltä ja ilmoittanut ne lapsenmielisille (Matt.11:25). Näillä sanoin Jeesus toi ilmi, millä tavoin Jumalan valtakunnan salaisuudet ovat löydettävissä – ei pelkästään inhimillisen viisauden, vaan uskon kautta Jumalan lapsina. Tätä uskoa korosti myös kirkkoisä Augustinus. Oppineisuudestaan ja kuten historia osoittaa, suuresta viisaudestaan huolimatta, hänen teologiansa kääntää lopulta katseen Jumalaan, hänen sanaansa ja poikaansa Jeesuksen Kristukseen. Augustinus ei kuitenkaan kaihtanut järjen käyttöä Jumalan ymmärtämisessä. Päin vastoin, ihmisen mieli edusti Jumalan kuvaa – *imago Dei*:tä, korkeinta kaikkien luotujen keskuudessa, mikä uskoon kytkeytyneenä loi edellytykset ymmärtää Jumalaa.

Pro gradu – tutkielmassani analysoin Augustinuksen *imago Dei* -käsitystä ja siihen olennaisesti liittyvää luomisen teologiaa, soteriologiaa ja eskatologiaa reflektoiden nykyajan teologian ja tieteen välistä diskurssia Augustinuksen nykyajan teologisista kontribuutioista käsin. Tarkoituksena on selvittää Augustinuksen luonnontieteellisesti ja antropologisesti tulkittavia käsityksiä, joihin nykytutkijat usein viittaavat.¹ Kuten on ilmeistä, Raamatun kertomus maailman luomisesta ja ihmisen alkuperästä käsitetään nykyisin lähes poikkeuksetta, allegorisena, ei-kirjaimellisena kuvauksena. Tämä yksisuuntainen asetelma liittyy keskeisesti tutkielmaan teemaan ja määrittelee tutkimusongelman. Tutkimusongelman ytimessä on teologian ja luonnontieteiden maastossa liikkuva erityinen käsite, *teistinen evoluutio*, mikä vaikuttaa normittavan tunnustavien kristillisten kirkkokuntien ja teologisten tiedekuntien tutkimusta, doktriineja, tunnustuksia ja julkilausumia. Siten tutkimuskysymys on, miten Augustinuksen *imago Dei* -käsitteeseen sopii yhteen *teistisen evoluution* ja *teologisen antropologian* kysymyksenasettelujen kannalta. Augustinus itse yhdisti *imago Dei*-käsitteeseen olennaisesti luomiseen, joten hänen luomisen teologiansa kulkee punaisena lankana läpi tutkielman.

Aiheen tutkimushistoria on kahtiajakoinen: Augustinuksen näkemyksiä on enimmäkseen käytetty tukemaan viimeisimpiä luonnontieteen käsityksiä Jumalan luomistyöstä, mutta vähemmistössä on myös kriittisiä äänensävyjä. Augustinus itse pyrki käsittelemään luomisen kirjaimellista tulkintaa useaan otteeseen ja näitä

¹ Kirkkohallitus 2019, 14, 37; McGrath 2010, 112; Mariano, Glick & Martinez 2006, 85

käsityksiä pyrin tarkastelemaan. Siten tutkielman näkökulma on pääasiallisesti retrospektiivinen, mutta luonnollisesti otan huomioon aiheen kannalta olennaisia nykyteologian viittauksia Augustinuksen teologiaan. Aiheen laajuuden ja tutkielman järkevän rajauksen vuoksi, joudun jättämään pois laajemman dogmihistoriallisen, luonnontieteellisen, sekä uskonnonfilosofisen diskurssin, pitäytyen ilmoitusopillisessa kontekstissa. Tutkimusmetodina on systemaattinen analyysi.

Tutkimuksen primääreinä lähteinä on ennakkotutkimuksen perusteella löydettyjä, sekä Augustinuksen itse määrittelemiä, aiheen kannalta keskeisiä teoksia. Näitä ovat *Confessiones*, *De Genesi Contra Manichaeos*, *De Genesi ad Litteram libri Duodecim*, *De Civitate Dei*, *De Spiritu et Littera*, sekä *De Trinitate* ja *Retractationes*. Lähteet ovat pääasiassa englanninkielisiä, mutta osa teoksista on ns. duokäännöksiä, joissa latinan -ja englanninkielinen käännös on rinnakkain. Tutkielman kannalta keskeisimmät Augustinuksen teologiset väittämät olen tarkastanut ja kääntänyt latinan alkukielestä. Sekundäärilähteinä viittaan eri tutkimuksiin, artikkeleihin ja ensyklikoihin, joissa aihetta käsitellään.

Ensimmäisessä taustaluvussa käyn läpi Augustinuksen teologian yleisen luonteen. Yleisen tunnettavuuden vuoksi tyydyn yleisluontoiseen kuvailuun kirkkoisän elämänvaiheista ja teologian pääpiirteistä. Toisessa taustaluvussa nostan esiin dogmatiikan perusteita, onhan kyseessä dogmatiikan tutkimus. Kolmannessa, varsinaisessa Augustinusta koskevassa pääluvussa kuvailen Augustinuksen imago Dei -käsitystä ja siihen liittyviä keskeisiä käsitteitä, joita ovat luominen, syntiin lankeemus, lunastus, sekä Imago Dei-käsitteen alla trinitaarinen ja kristologinen imago Dei. Neljännessä luvussa nostan esiin luonnontieteellisiä ja antropologisia elementtejä, joita nykytutkimuksen valossa liitetään Augustinukseen ja jotka olivat Augustinuksen teologialle keskeisiä. Genesiksen luomiskertomus on keskeisessä osassa tutkielman rakennetta. Tämä johtuu luonnollisesti tutkielman teemasta, sekä Pyhien tekstien narratiiveista lähtöisin olevista Augustinuksen teologisista intentioista, nykyteologisista Augustinus -tulkinnoista ja toisaalta myös nykyteologian suhtautumisesta Genesiksen narratiiveihin. Lopuksi teen johtopäätökset päälukujen teemojen perusteella.

Augustinuksen mukaan kaikki tiede, mikä on ristiriidassa ja pyrkii irtisanoutumaan pyhien tekstien ilmoituksesta, on kristillisen dogman ja teologian

näkökulmasta keltotonta.² Tällä Augustinus viittaa esimerkiksi luomiskertomukseen, jota hänen oppineet aikalaisensa pyrkivät kirkkoisän mukaan vääristelemään. Augustinus itse piti Pyhiä tekstejä ensisijaisena auktoriteettina maailmaa ja sen luomista selitettäessä. Tähän samaan johtopäätökseen päädyn tutkielmassani. Augustinus halusi antaa kirjoitusten puhua puolestaan, siten kirkkoisän tekstit ja ajatukset puhukoot puolestaan.

² McGrath 2010, 111, 116–117; Augustinus 1982a, 45.

2. Taustaa

Genesiksen luomiskertomuksella ei ole vastaavuutta muissa uskonnoissa, kyseessä on siis ainutlaatuinen narratiivi. Ihminen kuvataan siinä savesta ja Jumalan henkäyksestä tehdyksi, eläväksi olennoksi. Ihminen on luotu Jumalan kuvaksi - *ad imaginem Dei*, (Gen.1:27) tarkoituksella, heijastaen jotain hänen luonnostaan, kuitenkin vajavaisesti. Koska jokainen ihminen on luotu Jumalan kuvaksi, ihmisessä on hyvyttä ja jumalankaltaista karaktääriä, vaikka ihminen olisi miten korruptoitunut synnin vaikutuksesta. *Imago Dei* ei ole siis täysin tuhoutunut. Tämä erottaa ihmisen välittömästi eläimistä, vaikka ihminen jakekin luomakunnan niiden kanssa. Uudessa testamentissa Paavalilla oli kristologinen näkökulma: Ensimmäiseen, maalliseen Aatamiin osallistuva ihmiskunta saa lopulta ylösnousemuksessa jakaa spirituaalisen eksistenssin viimeisen Aatamin, Kristuksen, kanssa. Aatami oli siis esikuva Kristuksesta (Room.5:14), joka on näkymättömän Jumalan kaltainen ja kuva (2. Kor. 4:4; Kol. 1:15).³

Patristisella kaudella oli kolme näkökulmaa, antiokialainen, aleksandrialainen ja läntinen. Antiokialainen painottui Raamatulliseen antropologiaan, kristologiaan sitoutuneena, erityisesti Irenaeuksen teologiassa, jossa ihmisen totuus paljastuu inkarnaatiossa ja ruumis on Jumalan kuva ja henki on kaltaisuus, silloin kun se on kohdistuneena Jumalaan. Aleksandrialaisen koulukunnan piirteitä oli *Imago Dei*:n rajoittuminen, ei ihmisen ruumiiseen vaan korkeampaan, intellektiin elementtiin, minkä tehtävä oli vapautua asketismin avulla ruumiin rajoituksista ja siten saavuttaa *Imago Dei*. Tätä edusti mm. Athanasios. Läntisessä traditiossa näkyi kristillinen platonismi, jossa Augustinus oli keskiössä. Augustinuksella korostui *imago Dei*:n osalta trinitaarinen persoonien yhteys, sekä ”sielun ja ruumiin ihmeellinen yhdistelmä”, ilman toisen vähättelyä. Augustinuksella jako ei koskenut siis hengen ja materian, vaan ulkoisen ja sisäisen välistä suhdetta. Myöhemmin Tuomas Akvinolainen vahvisti kristologian ja *Imago Dei*n liittymisen toisiinsa. Mikäli *imago Dei* olisi menetetty lankeemuksessa, Akvinolaisen mukaan ihminen olisi vain eläin. Uuden testamentin antropologia on keskittynyt yhä vahvistuvaan tunnustukseen ja

³ Augustinuksella käytössä Latin Vulgate, Gen. 1:27: ”et creavit Deus hominem ad imaginem suam ad imaginem Dei creavit illum masculinum et feminam creavit eos.”; Lacoste 2004, 51, 58: Lacosten teoksessa vuodelta 2009 ei löydy *imago Dei*- käsitettä termin alla itsenäisesti avattuna, vaan antropologiaan liitettyä. Tyyli on varovainen: ”Ihminen on Jumalan kuva monella tapaa... yhden kohdalla emme tahdo sanoa liian paljon.” Varhaisemmissa teoksissa, kuten Anchor Bible (Freedman, 1992), *Imago Dei* löytyy itsenäisen termin alla avattuna; Byrne & Houlden 1995, 453, 547–548.

reflektioon Jeesuksesta. Imago Dei olennainen osa soteriologiaa, kristologiaa ja ekklesiologiaa. Siinä ei juurikaan oteta kantaa filosofiseen tai empiiriseen antropologiaan.⁴ Kristuksesta puhutaan varsinaisena Imago Deinä. (San. 8:22–25; Kol. 1:15.) Siten Kristus jakaa Jumalan luonnon kuten lapsi jakaa vanhempiensa luonnon.⁵

2.1 Augustinuksen teologian yleinen luonne

Augustinuksen (354–430) teologia on vahvasti kontekstuaalista ja myös oman elämäkokemuksen värittämää. Teologinen fokus on usein apologeettinen, liittyen kristinuskon dogmien puolustamiseen erilaisia harhaoppeja, kuten manikealaisuutta, pelagiolaisuutta ja donatolaisuutta vastaan.⁶ Augustinuksen tuotannolle on tunnustuksenomaista tietynlainen epäloogisuus ja -systemaattisuuskin, missä toisaalta myös piilee hänen teologiansa viehättävyyskin.⁷ Augustinuksen oma kirjallinen tuotanto on laajaa ja kirkkoisästä on valtavasti tutkimusaineistoa kautta historian, esimerkiksi keskiajalla skolastiikan aikakaudella syntyneet Petrus Lombarduksen sentenssit ja niihin liittyvät kommentaarit ovat muodostuneet omaksi tieteenhaarakseen.⁸ Augustinuksen tekstejä analysoitaessa onkin vaarana oman ajan yhteiskunnallisten ja teologisten virtausten, sekä omien intressien vaikutus lopulliseen tulkintaan. Augustinuksen teologiaa on paikoin tulkittu ristiriitaisesti, esimerkiksi vapaan tahdon osalta. Myös kysymys, tapahtuiko kirkkoisän ajattelussa ajan kuluessa muutosta ja minkä aisteista, jakaa näkemyksiä.⁹

Augustinuksen ajattelu on vaikuttanut koko kristillisen uskon dogmihistoriaan, erityisesti armo-opin ja kolminaisuusopin saralla. Augustinus oli armon keskeisin tulkitsija, joten Jumalan suvereeni armo on keskeinen hänen kirjoituksissaan.¹⁰ Jumalan kaikkivaltius käy ilmeiseksi erityisesti luomisessa, siten luomistyön tarkastelu oli Augustinuksen teologialle keskeinen teema. Esimerkiksi ihminen ei ole syntynyt toisen ihmisen kautta, tai luonut itseään, vaan ihminen eksistoi, koska hänet on erityisesti luotu.¹¹ Jumalan luomistyötä määritteli hyvyys, mikä toteutuu eskatologisena, erityisesti kristologisena

⁴ Fahlbusch 1998, 71

⁵ Byrne & Houlden 1995, 191, 549

⁶ Dunham 2012, 78

⁷ Arendt 1996, 4–5

⁸ Saak 2012, 6; Stone 2001, 255.

⁹ Saak 2012, 7; Stump & Krezmann 2001, 4; Polman 1961, 9–11.

¹⁰ Pelikan 1971, 292–293

¹¹ Junni 2016, 7; Pelikan 1971, 294–295

pelastushistoriana alusta loppuun. Kaikki luotu oli Augustinukselle hyvää. Ihminen, *imago Dei* on Jumalan kuvaksi luotuna saanut valmiudet hallita luomakuntaa, mutta ei mielivaltaisesti, vaan jumalallisen viisauden ja säädyllisyyden kautta.¹² Augustinus ylistää teoksissaan kaiken Luojaa, ihmeellisten hymnien säveltäjää, joka tarvittaessa muuttamalla nuotistoa saa koko luomakunnan kauneuden somaan tahdissa ja sopusoinnussa, saavuttaen lopulta täydellisyyden.¹³ Augustinuksen kristologiaa pidetään joidenkin näkemysten mukaan vaatimattomana - mutta toisaalta kaiken teologian läpäisevänä matriisina ja punaisena lankana.¹⁴

Ennen kristityksi kääntymistä Augustinus vietti yhdeksän vuotta manikealaisen harhaopin edustajana ja päätyi lopulta kritisoimaan liikettä voimakkaasti.¹⁵ Manikealaisten uskottavalta vaikuttava maailmanselitys ja raamattukritiikki olivat vedonneet aluksi, mutta teodikean ongelma ja erikoinen fantasiamaailma vieraannuttivat hänet ideologiasta.¹⁶ Manikealaisten mukaan maailma syntyi gnostilaisen dualismin, hyvän ja pahan taistelun seurauksena ja he kielsivät genesiksen luomiskertomuksen auktoriteetin, mikä osaltaan vaikutti Augustinuksen kiinnostuksen heräämiseen Genesiksen luomiskertomusta kohtaan. Lopulta vuonna 386, uskovan äidin rukoukset poikansa puolesta kuultiin ja tämä kääntyi kristityksi, kuultuaan lapsen puheessa kahdesti toistuvan kehoituksen lukea pyhiä tekstejä, ”*tolle lege – tolle lege*”.¹⁷ Augustinus tuli vakuuttuneeksi piispa Ambrosiuksen, joka uskoi 24 tunnin luomispäiviin, puhetaidoista ja innostuttuaan Genesiksestä kirjoittikin Genesiksen kommentaarin *Two books against the Manichaeans (DGnM)* kaksi vuotta kääntymisensä jälkeen. Kirjaimellista tulkintaa Augustinus arvosti ja siihen kehoittikin: ”Jos joku toivoo tulkitsevansa kirjaimellisesti kaiken tähän kirjaan kirjoitetun, siis ymmärtää ne ainoastaan tekstin itsensä mukaan, ja mikäli tehdessään näin onnistuu välttämään jumalanpilkan ja selittämään kaiken sopusoinnussa katolisen uskon kanssa, häntä ei tulisi lannistaa, vaan pitää ylistyksen ansaitsevana, loistavana tulkitsijana.”¹⁸

Augustinus ja muut varhaiset kristilliset apologeetat joutuivat puolustamaan raamatullista luomiskäsitystä ja sen historiallisuutta. Esimerkiksi kreikkalaisten

¹² Santmire 1985, 55–57, 62–63, 70–73

¹³ Brunner 2014, 28

¹⁴ McGrath 2012a, 33

¹⁵ Nisula 2008, 74

¹⁶ Nisula 2008, 18

¹⁷ Clifford 1991, 215; Conf. VIII.XII: ”tolle lege” – suom. ”ota, lue”.

¹⁸ Lavalley 1989, 458; DGnM 2.2.3 – DGnL 8.2.5.

filosofien käsitys maailman syklisyydestä synnytti keskustelua, mihin Augustinus toi kristologisen ratkaisun: Kristuksen ansiosta ihmishistoria ei muodostu toistuvien aikakausien sarjoista, vaan etenee varmasti, vaikkakin horjuen, kohti lopullista eskatologista päämääräänsä.¹⁹ Kun kristinuskosta tuli hyväksytympää sosiaalisesti, Augustinuksen kaltaisia apologetteja kunnioitettiin enemmän myös filosofisesti. Lopulta Jumalan olemassaolo nähtiin todistetuksi ja kristinusko sai autoritäärisen aseman. Tätä voittokulkua kesti lopulta valistukseen aikaan asti, jolloin tarve apologetiikalle jälleen kasvoi.²⁰ Varhaisen apologetiikan painopiste oli vakuuttaa, että kristinusko ei ollut uhka oikeamielisille hallituksille, vaan päinvastoin puolustaa sitä. Tähän argumenttiin Augustinus nojasi erityisesti teoksessaan Jumalan valtio, mikä heijasteli osaltaan Rooman valtakunnan kukistumiseen liittyviä käsityksiä. Kristinuskon apologettisessa historiallisuudessa ei ollut kyse pelkästään kirkon apostolisesta perinnöstä, vaan jumalallisen kaitselmuksen kokonaisvaltaisesta ymmärryksestä taivaallisen Jerusalemin heijastuksena, mikä on lopullinen päämäärä.²¹

2.2 Filosofinen konteksti

Tunteakseen merkittävimmät kristilliset dogmit tunteakseen, on tunnettava jonkin verran filosofista viitekehystä. Se että Jumala on ontologisesti erottuva kaikesta luodusta, asettaa filosofialle rajat teologisten kysymysten ja kirkkokuntien dogmien muodostamisen suhteen. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö filosofia olisi vaikuttanut varhaisten kirkkoisien doktriineihin. Emme kuitenkaan ole tiedollisesti pimennossa, vaan voimme tietää Jumalan luonnosta Hänen ilmoituksensa kautta. Tämän luomisen ja ilmoituksen manifestaation pohjalta voimme harjoittaa teologiaa.²² Aku Visalan mukaan monet kirkkoisät, kuten Augustinus kritisoivat oman aikansa filosofeja, mutta samalla hyödynsivät näiden metodeja teologiansa harjoittamiseen.²³ Jaroslav Pelikanin mukaan Augustinuksen varhainen käsitys Jumalasta Luojana vaikuttaa ensisilmäyksellä identifioituvan siihen, mitä hänen opettajansa Simplicianus ja filosofit Platon ja Plotinus ovat sanoneet Jumalasta. Simplicianus ohjasi Augustinusta kääntymään Platonin puoleen ja lopulta Jumalan ja hänen sanansa luokse. Näiden Augustinuksen varhaisten kirjoitusten valossa on väitetty, että moraalisesti ja intellektuaalisesti

¹⁹ Pelikan 1971, 37–38:

²⁰ Pelikan 1971, 39

²¹ Pelikan 1971, 40–41

²² Allen & Springsted 2007, XI, XXIV–XXV

²³ Visala 2014, 35.

Augustinus olisi kääntynyt ennemminkin platonismiin kuin evankeliumiin.²⁴ Tämä on kuitenkin väärä käsitys. Kääntyessään kristityksi Augustinus hyväksyi kristinuskon varauksetta, vastustaen samalla platonismia. Plotinus näki luomisen prosessin olevan lähtökohtaisesti jumallisen hierarkian heijastumista ulkoiseen maailmaan, kun taas Augustinus pitäytyi yhdessä Luojassa, jonka kautta koko moninaisuus on luotu tyhjästä, *ex-nihilo*.²⁵ Diogenes Allenin mukaan Platon auttoi Augustinusta pääsemään niiden esteiden yli, jotka matkalla kohti kristinuskoa estivät vastaanottamasta niitä asioita, jotka olivat järjen ulottumattomissa. Augustinus irtisanoutui Platonin sielun pre-eksistenssistä ja reinkarnaatiosta. Jumala valaisee mielen ymmärtämään ikuisia totuuksia aistittavista asioista, sillä muuten aistittavaa ei voida aistein tietää. Tässä Augustinuksen illuminaation käsite, jumalallinen valaisu, on kuitenkin kontrastissa aristoteelisen aistien tietoisuuden kanssa, mikä tulee ilmeiseksi Platonin luolavertauksen kautta. Tällöin näky, *vision* on suurempi kuin tietämys jostakin asiasta.²⁶ Anne Cliffordin mukaan Augustinus omaksui uusplatonistisen maailmankaikkeuden hierarkkisen järjestyksen, joka ulottuu korkeimmasta jumalan olemuksesta alas luotuisuuteen. Sen sijaan uusplatonistien panteismin Augustinus hylkäsi, sillä emanaation ajatus ei sopinut yhteen *ex-nihilon* kanssa – Luojan oli erottauduttava radikaalisti luoduistaan.²⁷

Allenin mukaan Platonin ajatukset sielun luonnosta aiheuttivat Augustinukselle ongelmia. Myös Plotinukselta saatu ajatus ruumiin ja sielun liitosta ilman sekoittumista. Sielun erottaminen ruumiista oli Augustinuksen platonismia, mikä löytyi myöhemmin esimerkiksi *Khalkedonin kirkolliskokouksen* (451) formuloinnista. Platonille sielun kuolemattomuus ruumiin jälkeen oli luonteeltaan moraalista. Jumalan valtiossa Augustinus tukeutuu Ciceron pakanavaltion käsitteeseen, että varhaiset roomalaiset hyveet johtivat menestykseen. Augustinus kuitenkin hylkäsi skeptisismen ja ajatuksen, että vain epäilyksetön tieto kelpaisi tiedoksi. Allenin mukaan René Descartes oli huolissaan keskiplatonismin vaikutuksesta Augustinuksen teologiaan ja sitä kautta myös myöhempään ajatteluun. Keskiplatonismi korosti sielun erillisyyttä ulkoisista tekijöistä, materiaalisesta maailmasta. Descartesin mukaan Augustinus ymmärsi

²⁴ Pelikan 1971, 295: Sol.1.4.9; Conf.8.2.3.

²⁵ Pelikan 1971, 296: De Vera Rel.4.7. Platonismia vastusti myös Marius Victorinus, yksi Nikean aikaisista teologeista ja Augustinuksen mentoreista.

²⁶ Allen & Springsted 2007, 21, 28–29

²⁷ Clifford 1991, 214.

Plotinuksen ja Ambrosiuksen kautta, että Jumala ei ole materiaallinen, toisin kuin manikeolaiset ajattelivat. Allenin mukaan erityisesti luomisoppi teki Augustinukselle mahdolliseksi tunnustaa Plotinuksen jumalallisuuden asteita, sillä Luojan ja luotuisuuden välillä on fundamentaalinen ero. Descartesille Augustinus oli suuri kristitty platonisti.²⁸

Gerald Boersman mukaan teoksessa *Contra Academicos*, Augustinuksen ajattelussa totuudella on kuvan kaltaisuutta ja se tulee paljastetuksi vain uskossa. Augustinus on tullut johtopäätökseen, että filosofian todelliset kasvot kuuluvat Kristukselle, sillä katsomalla filosofian kasvoihin nähdään totuuden kauneus.²⁹ Filosofia löytää korkeimman kulminaatiopisteensä *Proteuksesta*, joka on totuuden kuva, analogia inkarnoituneesta Kristuksesta. Boersman mukaan ajatusta voidaan pitää myös Augustinuksen varhaisena inkarnaation teologiana.³⁰ Boersma viittaa myös Augustinuksen teokseen *De Ordine*, jossa tämä palaa keskusteluun *Proteuksesta* totuuden kuvana. Materiaalisen maailman kautta totuuden etsiminen on kuin *Proteuksen* etsiminen: juuri kun luulee sen saavuttaneensa, se pakenee käsistä. Vasta kun *Proteus* on Jumalan lahjoittama, siitä tulee totuuden kuva. *Proteus* on siis Inkarnoituneesta Kristuksesta, totuudesta heijastunut kuva.³¹

Henri De Lubacin mukaan, Origenea seuraten, Augustinus ymmärsi platonistien taivaskuvan olevan hämärän peitossa. Päämäärä oli tiedossa, mutta heillä ei ollut keinoa päästä sinne.³² Vaikka Augustinus antoi kristinuskon ulkopuolisista ideologioista platonistiselle filosofialle tunnustusta totuuden tavoittelusta, se jäi auttamatta vajaaksi ja maallisen regimentin piiriin. Timo Nisulan mukaan syy oli kristologinen: platonistinen filosofia ei tuntenut kristillistä nöyryyden hyvettä ja tämän nöyryyden korkeinta edustajaa, joka on inkarnoitunut Jumalan poika, Jeesus Kristus.³³

2.3 Dogmatiikan merkitys

Dogmatiikan perustehtävä on kolmiosainen: historiallinen, opillinen ja konstruktiivinen. Dogmatiikassa kysytään, ”mitä aito kristinuskko ja evankeliumin oppi ovat ja miten ne voi sanallisesti kuvata tai muotoilla.”³⁴ Dogmatiikan funktio on nojautua koko Raamatun ilmoitukseen, siten dogmatiikka ei voi koskaan

²⁸ Allen & Springsted 2007, 35, 44, 46–47, 56.

²⁹ Boersma 2016, 174–176.

³⁰ Boersma 2016, 180–181

³¹ Boersma 2016, 182–183

³² De Lubac 1998, 225.

³³ Nisula 2008, 176

³⁴ Luomanen 2010, 129

sitoutua pelkästään tietyn kirkkokunnan tai instituution teologisiin lausumiin, vaikka tietyt kirkoissa muodostetut kristilliset tunnustukset laskentaankin osaksi ilmoituksen vahvistusta – kunhan niiden sopusointu Raamattuun ilmoitukseen säilyy.³⁵ Dogmatiikan ongelmana on juuri julistuksen luotettavuus kirkkojen hajotessa erilaisiin tunnustuskuntiin. Tärkeä on myös huomata kontekstuaalisuus - elämme sekularisoituneessa maailmassa, jossa kristilliset arvot eivät enää dominoi ajattelua, eikä teologialla ole tieteessä ns. yleistä sijaa. Tämä on synnyttänyt ongelman, jonka valossa Raamatun ilmoitusta on demytologisoitu.³⁶ Kirkon hajoamisen aiheuttaman sekularisaation seurauksena on olemassa vaara, että evankeliumia tulkitaan vallitsevan kulttuurin vaatimuksilla. Tarvitaan siis vahva tunnustuksellinen ja opillinen perusta.³⁷

Dogma on aina kristologista ja trinitaarista, pohjautuen Raamatun ilmoitukseen sekä erityisesti Nikean tunnustukseen, jossa trinitaarisen ja kristologisen teologian perusteet kirkon sisällä luotiin 300-luvulla. Dogmatiikan ymmärtämiseen tarvitaan uskoa, sillä dogma ei kykene tyhjentämään Raamatun ilmoitusta pelkästään rationaalisilla argumenteilla. Ilmoitettu dogma lepää uskosta ja usko on enemmän kuin opintunnustus – se on henkilökohtainen suhde elävään Jumalaan. Dogma ei myöskään ole irrallinen ilmoituksesta, minkä ulkopuolella dogmasta tulee pseudo-filosofiaa vailla tarkoitusta.³⁸ Inkarnaatio ja sovitus, kristologinen dogma, ilmaisee luomisen ja lunastuksen ykseyttä Jeesuksessa Kristuksessa – on vain yksi dogma ja se on kristologinen.³⁹ Inkarnaatiossa Jumalan luomistyön hyvyys on keskiössä. Inkarnaation ihminen on uskon mies, ”mies Jumalan kuvassa”, Jumalan armon lähettäjä, sekä Jumalan hyvä ja tottelevainen luomus, joka kantoi kaiken syyllisyyden omanaan ja jonka armo oli kätkeytyneenä vihan alle.⁴⁰

Prenterin mukaan teologian on oltava kiinnostunut aidoista ilmiöistä ihmisen olemassaolon taustalla ja ymmärrettävä, että kaikilla tieteillä on kontribuutioita eksistentiaaliin kysymyksiin. Tällöin teologia ja dogmatiikka voi omaksua ja hyötyä myös toisten tieteenhaarojen tutkimuksista. Tutkielmani kysymyksenasettelua sivuten tämä periaate, joka sinänsä on hyvä, on toteutunut yksipuolisesti: teologia on omaksunut muilta ja sopeutunut muiden tieteiden

³⁵ Prenter 1967, 3–5

³⁶ Prenter 1967, 12–14

³⁷ Prenter 1967, 15

³⁸ Prenter 1967, 7, 9

³⁹ Prenter 1967, 403

⁴⁰ Prenter 1967, 405–407

tutkimuksiin, mutta teologialla itsellään on ollut vähän kontribuutioita muiden tieteiden tutkimukseen – erityisesti luonnontieteiden ja antropologian suuntaan. Näillä tieteillä sen sijaan ei ole ollut tarvetta sopeuttaa näkemyksiään teologian periaatteisiin. Siten olemme päätyneet tilanteeseen, mikä on tieteellisen tasa-arvon kannalta haastava, teologian tappioksi. Teologista tutkimusta soisi nähdä tehtävän poikkitieteellisesti kaikkien tieteiden suuntaan, mutta myös teologian lähtökohdista käsin.⁴¹ Gerald Boersman mukaan Augustinuksen kristologinen *Imago Dei* -käsitys oli dogmaattisesti lähempänä kristillistä ilmoitusta, kuin Nikean aikaisten teologioiden kristologinen *imago Dei*.⁴² Johtopäätökseni tämän perusteella on, että mikään dogma ei ylitä Pyhien tekstien auktoriteettia – ei edes Nikean kirkolliskokouksen määrittelemä.

3. Augustinuksen *imago Dei* -käsitys

Augustinuksen *imago Dei* -käsitys kattaa keskeisimmät teologiset käsitteet aina luomisesta lunastukseen ja kolminaisuusopista kristologiaan. Teologis-filosofinen kysymyksenasettelu pitää sisällään kirjavia pohdintoja esimerkiksi siitä mitä aika, ihmisen tietoisuus, henki tai sielu on, mitä Jumalan kuva merkitsee, mikä merkitys enkeleillä on luomisessa ja minkälaiseen muotoon maailma, luomakunta ja ihminen on luotu. Augustinus pohtii kysymyksiä allegorisina ja kirjaimellisina, mutta perimmäisenä motiivina on kuitenkin ymmärtää asioiden todellinen, siis kirjaimellinen merkitys siitä, mitä Jumala on sanallaan halunnut kertoa.

Kokoavassa teoksessaan *Retractationes*, Augustinus katsoo ajassa taaksepäin ja muistelee, miten hän Afrikkaan asettumisensa jälkeen ja laadittuaan kaksi kirjaa allegorisesta tulkinnasta (DGnM), oli lopulta yrittänyt luoda Genesiksen kirjaimellisen selityksen (DGnI). Tehtävä osoittautui kuitenkin liian raskaaksi, omien sanojensa mukaan vähäisen teologisen kokemuksensa takia. Yritys jäi kesken *imago Dei* -käsitettä työstäessä, sillä se olisi vaatinut Genesiksen kuuden päivän luomisen kokonaisvaltaista käsittelyä.⁴³ Augustinuksen mukaan siten myöhemmin laaditut kaksitoista kirjaa (DGnL) kirjaimellisesta tulkinnasta ovat etusijalla aikaisempaan nähden ja minkä valossa myös teosta *Jumalan valtio* (Civ) voidaan tulkita. Edelliset teokset ovat kuitenkin tärkeää todistusaineistoa ja sellaisenaan hyödyllisiä: ”Ottaen huomioon kaikkivaltiaan Jumalan luomien

⁴¹ Prenter 1967, 249–50

⁴² Boersma 2006, 3, 9

⁴³ Augustinus 1968b, 76–77, kaksi kirjaa Manikeolaisille (DGnM) ja yksi keskeneräinen kirja kirjaimellisesta tulkinnasta (DGnI). ”Neuvon lyhyesti lukemaan 12 kirjaa, jotka kirjoitin paljon myöhemmin. Niiden kautta nämä voidaan tulkita (DGnL)”

asioiden vaikeaselkoisuuden, meidän tulee tehdä tutkimusta – ei väittämällä, vaan kysellen.”⁴⁴

Augustinus kirjoittaa Genesiksen ensimmäisistä luvuista useassa teoksessaan.⁴⁵ Erityisesti Genesiksen kirjaimellisen tulkinnan (DGnL, 401–405) kaksitoista kirjaa on historiallisten tapahtumien asianmukaista tulkintaa.⁴⁶ Tässä teoksessa on kuitenkin enemmän kysymyksiä kuin vastauksia. Se on aloitettu myöhemmin kuin *De Trinitate* (399–422), mutta valmistui sitä ennen. Kolme vuotta ennen kuolemaansa Augustinus reflektoi teoksessaan *Retractationes* (426/427) aiempia teoksiaan, kuten tämän teoksen 6. kirjan ajatuksen Aatamin syntiinlankeemuksessa menettämästään imago Dei:stä: Aatami ei menettänyt Jumalan kuvaa kokonaan, vaan kuvasta tuli tietyllä tapaa epämuodostunut, erityisesti mielen alueen kautta. Tämä vanha syntiin langennut ihminen kuitenkin jätetään taakse ja tilalle tulee uusi ihminen, joka uudistuu Jumalan tietoudessa, Luoiansa kuvan kaltaiseksi. Ja kuten tuhlaajapoika saa parhaat vaatteet, Isän luokse tuleva syntinen saa takaisin sen, minkä menetti langetessaan synnin orjaksi.⁴⁷

Augustinuksen mukaan Jumala voidaan todella tuntee luomistekojensa perusteella. Maailman luominen, Jumalan näkymättömät attribuutit, iankaikkinen voima ja jumaluus, ovat nähtävissä ja ymmärrettävissä luotujen asioiden kautta (Room. 1:20, 11:36). Samalla hän varoittaa Jumalasta pois kääntyneitä epäjumalanpalvelijoita, jotka katsovat ulkoisia asioita ja korostavat omaa viisauttaan ja erinomaisuuttaan. Kritiikki ei kohdistu oppimattomiin, vaan akateemikoihin – niihin, jotka tietävät, mutta ”pitävät totuutta vääryyden vallassa” (Joh. 1:3; Room. 1:18–23, 10:3, 11:36; Joh. 1:3, Gal. 6:3).⁴⁸ Augustinus varoittaa

⁴⁴ Augustinus 1968b, 77

⁴⁵ Nisula 2008, 218. Luomiseen viittaavat pääteokset ovat: DGnM, DGnI, DGnL, Confessiones, De Civitate Dei, sekä De Trinitate

⁴⁶ Augustinus 1968b, 168. Augustinuksen mukaan varhaisemmat teokset, DGnM ja DGnI, olivat luonteeltaan allegorisia.

⁴⁷ Augustinus 1982a, 206; 1968b, 169. Luuk.15:22: ”Silloin isä sanoi palvelijoilleen: ”Tuokaa pian parhaat vaatteet ja pukekaa hänet niihin, ja pankaa sormus hänen sormeensa ja kengät hänen jalkaansa.” Kol.3:9–10:” Älkää puhuko valhetta toisistanne, te, jotka olette riisuneet pois vanhan ihmisen tekoinensa ja pukeutuneet uuteen, joka uudistuu tietoon, Luoiansa kuvan mukaan.”

⁴⁸ 1982c, 50–52, Room.1:18-23: ”Sillä Jumalan viha ilmestyy taivaasta kaikkea ihmisten jumalattomuutta ja vääryyttä vastaan, niiden, jotka pitävät totuutta vääryyden vallassa, sen tähden että se, mikä Jumalasta voidaan tietää, on ilmeistä heidän keskuudessaan; sillä Jumala on sen heille ilmoittanut. Sillä hänen näkymätön olemuksensa, hänen iankaikkinen voimansa ja jumalallisuutensa, ovat, kun niitä hänen teoissansa tarkataan, maailman luomisesta asti nähtävinä, niin etteivät he voi millään itseänsä puolustaa, koska he, vaikka ovat tunteneet Jumalan, eivät ole häntä Jumalana kunnioittaneet eivätkä kiittäneet, vaan ovat ajatuksiltaan turhistuneet, ja heidän ymmärtämätön sydämensä on pimentynyt. Kehuessaan viisaita olevansa he ovat tyhmiksi tulleet ja ovat katoamattoman Jumalan kirkkauden muuttaneet katoavaisen ihmisen ja lintujen ja nelijalkaisten ja matelevaisten kuvan kaltaiseksi. Room.10:3: ”sillä kun he eivät tunne Jumalan

tulkitsemasta Mooseksen kirjoituksia maailmallisen opin kautta harhaoppisesti, siis ilman sitoutumista Pyhiin teksteihin. Näitä maailmallisen opin täyttämiä, Jumalan luomistyön kriitikoita Augustinus kuvailee varsin värikkäin sanankääntein ”siivettömiksi sammakoiksi, jotka haukkuvat lintujen perään.”⁴⁹ Kritiikki kantoi hedelmänsä myös filosofian puolelle. Descartesin 1500 vuotta myöhemmin kuuluisaksi tekemä *Cogito ergo sum* löytyi jo Augustinukselta: koska ajattelen, olen olemassa ja rakastan tätä olemista ja tietämistä. Akateemikoille, jotka epäilevät Augustinuksen kenties erehtyvän, kirkkoisä vastaa: ”Jos erehdyn, olen olemassa, enkä voi olla olemassa, jos en voi suorittaa tätä epäilyä... Ja lausuntoni, että rakastan, ei ole erehdys, sillä en ole erehtynyt asioissa, joita rakastan - ja vaikka ne olisivatkin illuusioita, olisi silti totta, että rakastan illuusioita... Ihminen ei myöskään kykenisi olemaan onnellinen, mikäli hän ei olisi olemassa.”⁵⁰

Oleminen ja tietäminen, sekä näiden rakastaminen ihmisen kautta, on löydettävissä jopa kaikkein alimmassa luotuisuudessa, mutta ihmistä, joka tietää hyvän, ei vielä voida luokitella hyväksi. Ollakseen hyvä, on hyvyyttä myös vaalittava käytännössä.⁵¹ Jos olisimme vain eläimiä, kasveja, kiviä tai luonnonilmiöitä, eläisimme ainoastaan luonnollisen järjestyksen mukaisesti, luontomme mukaan. Voima, joka vaikuttaa ruumiiseen on kuin rakkaus, joka vaikuttaa sieluun ja saa sen liikkumaan suuntaansa, luonnolliseen lepopaikkaansa. Augustinus toteaa, ”Meidät on luotu Luojamme kuvaksi, jonka ikuisuus on totta, totuus on ikuista, ja jonka ylistävä rakkaus on ikuista ja totta, ja joka itse on ikuinen, totuudellinen ja rakkaasti rakastettu Kolminaisuus, jossa ei ole sekaannusta tai erottelua.”⁵² Tällöin, kun kontemploimme Jumalan kuvan itseemme, olemme kuin tuhlaajapoika ja voimme synneissämme selän kääntäneenä nousta ja palata Isän luokse. (Luuk. 15:18). Siten sisäinen

vanhurskautta, vaan koettavat pystyttää omaa vanhurskauttaan, eivät he ole alistuneet Jumalan vanhurskauden alle.” Gal.6:3: ”Sillä jos joku luulee jotakin olevansa, vaikka ei ole mitään, niin hän pettää itsensä.”; Augustinus 1981, 82; Joh.1:3: ”Kaikki on saanut syntynsä hänen kauttaan, ja ilman häntä ei ole syntynyt mitään, mikä syntynyt on.”, Room.11:36: ”Sillä hänestä ja hänen kauttansa ja häneen on kaikki; hänelle kunnia iankaikkisesti! Amen.”, Room.1:20: ”Sillä hänen näkymätön olemuksensa, hänen iankaikkinen voimansa ja jumalallisuutensa, ovat, kun niitä hänen teoissansa tarkataan, maailman luomisesta asti nähtävinä, niin etteivät he voi millään itseänsä puolustaa...”; Augustinus 1914, 41: ”Vide quemadmodum non eos dixerit veritatis ignaros, sed quod veritatem in iniquitate detinuerint.”

⁴⁹ Augustinus 1982a, 43

⁵⁰ Augustinus 1968a, 532–535: Augustinus viittaa erityisesti akateemikkoihin (Cicero) ja heidän harjoittamaan skeptisismiin.

⁵¹ Augustinus 1968a, 541

⁵² Augustinus 1968a, 543, Conf.13.9.10.

kontemplaatio on todistus Isästä.⁵³ Augustinuksen ajattelussa syntiinlankeemuksesta muistuttava, koko ihmiskuntaa koskeva pelastushistoriallinen todellisuus kulminoituu lopulta Kristuksen inkarnoitumiseen, ristinkuolemaan, sovitukseen ja lunastukseen.

3.1 Luominen

Augustinuksella oli monta yritystä kommentoida Genesisistä kirjaimellisesti, eri teoksissaan, joidenkin käsitysten mukaan ne kaikki hajosivat, yksi toisensa jälkeen.⁵⁴ Havaintojeni mukaan varsin syvällisistä ja paikoin rönsyilevistä tulkinnoista huolimatta, Augustinuksen eri teoksissa kuvaileman luomiskäsityksen Pyhiin teksteihin nojautuva perusta oli samaan suuntaan katsova: Koko universumin kompleksisuus itsessään huutaa sanomatta sanaakaan, että ainoastaan yksin Jumala voi luoda ja on luonut kaiken.⁵⁵ Mitään ei ole luotu Jumalan *essentiasta*. Jumala loi kaiken tyhjästä *ex-nihilo*, taivaan ja maan, isot ja pienet asiat.⁵⁶ Aikaa ei myöskään ollut ennen universumia ja ennen luomista. Universumi luotiin ajan kanssa, joten ajalla ja universumilla on yhteinen alku.⁵⁷ Ihmisellä on taipumus ajatella luomista monimutkaisena prosessina, mutta Jumalalle se oli helppoa, se tapahtui yksinkertaisesti Jumalan sanalla. Hän käski ja ne tulivat luoduiksi. Augustinuksen mukaan tämä käsky ei ollut inhimillisin korvin kuultava, vaan kyseessä oli spirituaalinen ja ikuinen *logos*.⁵⁸ Kaikki näkyvät asiat, jotka ovat yleisesti tunnettuja, on tehty ja asetettu järjestykseen kuudessa päivässä.⁵⁹ *Tunnustuksissa* (Conf) materia ja muodot luotiin yhtä aikaa ilman ajanjaksoja, yhdessä hetkessä, ilman viivettä niiden välillä.⁶⁰ Myöhemmin *DGnL* vahvistaa tämän spirituaalisena luomisena, sekä sitä seuraavan kuuden päivän luomisen, jolloin kaikki tuli valmiiksi. Jumala loi kuuden päivän aikana kaiken potentiaalisena ja todellisena. Tämä potentiaalisuus on olemassa Sanan kautta ja *siemenellisinä* istutuksina maailmassa, aktivoituen ajan ja historian

⁵³ Augustinus 1968a, 545

⁵⁴ Williams 2001, 59

⁵⁵ Augustinus 1968a, 437: "Exceptis enim propheteticis vocibus mundus ipse ordinatissima sua mutabilitate et mobilitate et visibilium omnium pulcherrima specie quodam modo tacitus et factum se esse et non nisi a Deo ineffabiliter atque invisibiliter pulchro fieri et potuisse proclamatur."

⁵⁶ Augustinus 1970, 298–299: "...et ideo de nihilo fecisti caelum et terram, magnum quiddam et parvum quiddam, quoniam omnipotens et bonus es ad faciendam omnia bona, magnum caelum et parvam terram."; 1970, 326–327: "...verum tamen quia non de ipsa substantia dei, sed ex nihilo cuncta facta sunt..."

⁵⁷ Augustinus 1968a, 447

⁵⁸ Augustinus 1982a, 113, 118, 120–122; Augustinus 1968a, 455

⁵⁹ Augustinus 1970, 325–326

⁶⁰ Augustinus 1970, 467.

kuluessa, koska ”Hän työskentelee yhä.”⁶¹ Teoksessa *Jumalan valtio* (Civ) luomisen päiviin sisältyi aamu ja ilta, mikä on ilmeistä myös Genesiksen narratiivissa. Augustinuksen mukaan on vaikeaa kuvitella, minkälaisia nämä päivät ovat olleet luonnollisina.⁶² Pääteoksen (*DGnL*) mukaan Pyhistä teksteistä kumpuavan teologian ytimessä on kuitenkin yksinkertainen ajatus: Raamatussa ei ole, eikä voi olla virheitä. Siten yö ja päivä toistuivat niin monta kertaa, kuin luomisessa on mainittu.⁶³

Jumala ei katso tulevaisuuteen, nykyisyyteen tai menneisyyteen kuten ihminen pyrkii tekemään, sillä kaikki hetket ovat hänessä – iankaikkisessa Jumalassa. Jumala on täydellinen käsityöläinen ja hänen tietonsa heijastuu täydellisesti hänen töissään, jotka hän sanallaan teki. Miksi, pohtii Augustinus ja vastaa – ”koska se oli hyvää.”⁶⁴ Augustinuksen mukaan Origeneen käsitys, että maailma olisi eriasteisen synnin seurauksena muodostunut hierarkinen järjestelmä, on kuitenkin virheellinen. Vaikka synti tuli maailmaan, kaikki ei pimentynyt, sillä suurin osa enkeleistäkin säilytti hyvän muodon, joiksi ne oli luotu. Pyhien tekstien mukaan kaikki luotu oli hyvää, koska Jumala on hyvä (Gen.1:31).⁶⁵ Hyvyys ylittää vanhurskauden asteikolla pahan, minkä kautta vanhurskas ihminen voittaa esimerkiksi pahat enkelit.⁶⁶ Enkelien sydänten pimeys oli osa jumalallista suunnitelmaa, muttei Jumalan hyväksymää, sillä Jumala näki kaiken luomistyönsä hyvänä. Augustinuksen mukaan Jopa Platon näki Jumalan iloitsevan luomistyöstään.⁶⁷

Jumala käyttää luomakunnasta löytyviä yksinkertaisia asioita vertauskuvina, johdattaakseen vaihteittain kohti ylevämpiä ja jumalallisempia asioita. Jumalan itsensä substanssia sen sijaan on vaikea ymmärtää täysin, koska hän yksin on muuttumaton ja kuolematon, toisin kuin koko luomakunta (Ps.16:8)⁶⁸ Tämä johdatus vie lopulta *logoksen* - Kristuksen luokse, ”jossa kaikki tiedon aarteet ja salaisuudet on kätkeytynä” (Kol.2:2–3).⁶⁹ Sana on ollut alusta asti

⁶¹ Boersma 2016, 217: Ihminen on sielultaan *Imago Dei*, mutta ”mudan sekoitus” kuvastaa ihmispersoonan komposiittista luonnetta; Augustinus 1982a, 178–179, 181, 182–184. Gen. 1:27–28. Augustinus viittaa useassa kohtaa Joh. 5:17: ”Minun isäni tekee työnsä taukoamatta, ja niin teen myös minä.”;

⁶² Augustinus 1968a, 449

⁶³ Augustinus 1982a, 129.

⁶⁴ Augustinus 1968a, 505–507

⁶⁵ Augustinus 1968a, 515–517, Gen.1:31: ”Ja Jumala katsoi kaikkea, mitä hän tehnyt oli, ja katso, se oli sängen hyvää. Ja tuli ehtoo, ja tuli aamu, kuudes päivä.” 525.

⁶⁶ Augustinus 1968a, 491

⁶⁷ Augustinus 1968a, 503.

⁶⁸ Augustinus 1981, 4–6, 13–14, 16, 132–133

⁶⁹ Augustinus 1981, 6; Kol. 2:2–3

Jumalan kanssa. Sana, mikä on muuttumaton totuus ja joka on kaiken elämä - elämä, joka oli ihmisten valo ja jonka kautta ihminen erottuu eläimestä. Se ei ollut ruumiillinen valo, eikä pelkästään ihmisten, vaan pienimmänkin eliön, joka on luotu. Elämä oli ihmisten valo ja hänessä elämme, liikumme ja olemme. Tätä valoa pimeys ei käsittänyt. Isän ja Pojan liitto on ikuinen ja tämä valo on Jumalallista viisautta, joka on syntynyt isästä. Mikään luotu ei siten myöskään ole Pojan ulkopuolella. (Ap .17:27–28; Joh. 1:4)⁷⁰ Koska Jeesuksen Kristuksen kautta on kaikki luotu, siten häntä itseään ei ole luotu. Hän itse on Luoja ja samaa olemusta Isän kanssa jo alusta asti, koska kaikki substanssi, mikä ei ole Jumala, on luotu ja mikä ei ole luotu, on Jumala... siispä niin kuin Isä on, on myös Poika. (Joh.1:2–3, 1:14, 5:19, 21; 1.Tim.6:14–16; 1. Joh.5:20).⁷¹ Kaikki on luotu Isän kautta ja siten myös Pojan kautta. Mitään ei ole luotu Isältä ja Pojalta, toisistaan erillään (1. Kor.8:6).⁷² Siten Poika on samanarvoinen, *aequalitas*, Isään nähden ja heidän toimintansa on erottamatonta. Myöskään Pyhä Henki ei ole luotu, vaan Pyhä Henki on Jumala itse, tosi Jumala, samanarvoinen sekä iankaikkinen, Kolminaisuuden ykseydessä.

Augustinuksen mukaan Poika, Jeesus Kristus vahvisti myös Johanneksen evankeliumissa, että Mooses on todistajana luotettava (Kol.2:3; Joh.5:46; Joh.1:3, 10; Kol.1:16). Tämä Augustinuksen viittaus Jeesuksen omiin sanoihin Mooseksen luotettavuudesta on mielestäni merkittävä havainto Genesiksen luotettavuuden kannalta.⁷³ Lopulta luominen tapahtui kolminaisuuden kautta. Isä teki kaiken Poikansa – viisautensa kautta alussa ja pyhästä sanasta näemme, että Henki liikkui vetten yllä. Augustinus toteaa: ”Katsokaa kolminaisuutta, Jumalaa – Isää, Poikaa

⁷⁰ Augustinus 1981, 132–133: Ap.17:27–28: ”että he etsisivät Jumalaa, jos ehkä voisivat hapuilemalla hänet löytää-hänet, joka kuitenkin ei ole kaukana yhdestäkään meistä; sillä hänessä me elämme ja liikumme ja olemme, niinkuin myös muutamat teidän runoilijoistanne ovat sanoneet: 'Sillä me olemme myös hänen sukuansa.'” Tässä kohtaa Augustinus selvästi viittaa myös Joh.1:4: ”Hänessä oli elämä, ja elämä oli ihmisten valkeus.”;

⁷¹ Augustinus 1981, 13–14.

⁷² Augustinus 1982a, 54; 1981, 4–6, 13–14, 16, 132–133. Tässä kohtaa Augustinus selvästi viittaa myös Joh.1:4: ”Hänessä oli elämä, ja elämä oli ihmisten valkeus.”

⁷³ Augustinus 1982a, 22–23; 1981, 17: ”Aequalis ergo est Patri Filius, et inseparabilis operatio est Patris et Filii... Similiter et de Spiritu Sancto collecta sunt testimonia quibus ante nos qui haec disputaverunt abundantius usi sunt, quia et ipse Deus et non creatura. Quod si non creatura, non tantum Deus, sed etiam verus Deus. Ergo Patri et Filio prorsus aequalis et in Trinitatis unitate consubstantialis et coaeternus.”; 1970, 215: Kol.2:3: ”jossa kaikki viisauden ja tiedon aarteet ovat kätkeytyinä.”; Joh. 5:46: ”Sillä jos te Moosesta uskoisitte, niin te uskoisitte minua; sillä minusta hän on kirjoittanut.” Augustinus viittaa Pojan kautta luomiseen, josta kertovat myös Joh.1:3, 10; ”Kaikki on saanut syntynsä hänen kauttaan, ja ilman häntä ei ole syntynyt mitään, mikä syntynyt on... Maailmassa hän oli, ja maailma on hänen kauttaan saanut syntynsä, ja maailma ei häntä tuntenut.”, sekä Kol.1:16: Sillä hänessä luotiin kaikki, mikä taivaissa ja mikä maan päällä on, näkyvät ja näkymättömät, olkoot ne valtaistuimia tai herrauksia, hallituksia tai valtoja, kaikki on luotu hänen kauttansa ja häneen.”

ja Pyhää Henkeä, kaiken luodun luoja.” (Room.5:51; Kor.12:31; Ef. 3:19)⁷⁴.

Kolminaisuudessa vallitsee kuitenkin täysi ykseys. Kolminaisuus on yksi ainoa ja tosi Jumala. Isä, Poika ja Pyhä Henki ovat yhdestä ja samasta olemisen substanssista. Tämä on kuitenkin ihmisjärjelle liian vaikea ymmärtää, ellei sitä puhdisteta ja vahvisteta uskon valossa.⁷⁵ Ihmisen järki ei kykene tavoittamaan, miksi, milloin ja minne Jumala päätti luoda maailman, mutta se ei kuitenkaan tapahtunut sattumanvaraisesti, vaan oli jumalallisen järjen toimintaa.⁷⁶

Augustinuksen mukaan sen, minkä kautta kaikki on luotu, täytyy olla kaiken luodun ulkopuolella. Jumala on siten nähnyt kaikki luodut ennen luomista, ei lihallisten silmien kautta, vaan tavalla, joka on mahdollista ainoastaan Jumalalle.⁷⁷ Jumala toimii yhä ja maailma romahtaisi ilman hänen kaitselmustaan. Luomisessa Jumala asetti siemenen kaikkiin luotuihin, lajiensa mukaan, joista hän loi monia uusia asioita - mutta ei siten, että tulisi enää uuden kaltaisia lajeja, sillä Jumala sai työnsä päätökseen kuudentena päivänä (Joh. 5:17; 1. Kor. 15:36–38).⁷⁸ Jumalan voima ja käskyt ovat ihmisiltä piilossa luonnon osalta. Augustinus toteaa: ”Meidän pelastajamme omilla huulillaan kertoo, ettei yksikään varpunen putoa maahan Jumalan sallimatta.” (Matt. 6:30, 10:29).⁷⁹

Augustinuksen mukaan seitsemännen, lepopäivän jälkeen luominen jatkuu yhä tähän päivään asti, jolloin Jumala on samanaikaisesti levossa ja luo jatkuvasti uutta, mutta ei uusia lajeja – tämä on syytä huomioida. Jumala lepäsi luomisesta, koska ei luonut mitään uusia eliölajeja, vaan ainoastaan hallinnoi jo luotuja. Hänen luomisvoimansa ei lakannut, sillä muuten lakkaisimme myös olemasta, Jeesuksen sanoin: ”Minun isäni tekee työtään taukoamatta, ja niin teen myös minä.” (Joh. 5:17).⁸⁰ Jumala ei pyhittänyt mitään luomisen päiviä, edes kuudetta päivää, jolloin hän loi ihmisen ja sai luomistyönsä päätökseen. Jumalalta ei kuitenkaan koskaan puuttunut lepoa ja hän halusi osoittaa lepopäivän merkityksen ihmiselle. Jumala lepäsi itsessään, koska hän itse on leponsa. Jumalan kaltaisuus

⁷⁴ Augustinus 1970, 383, 385. Room.5:5: ”mutta toivo ei saata häpeään; sillä Jumalan rakkaus on vuodatettu meidän sydämiimme Pyhän Hengen kautta, joka on meille annettu.”. 1. Kor.12:31: ”Mutta mitä hengellisiin lahjoihin tulee, niin en tahdo, veljet, pitää teitä niistä tietämättöminä.”. Ef. 3:19: ”...ja oppia tuntemaan Kristuksen rakkauden, joka on kaikkea tietoa ylempänä; että tulisitte täyteen Jumalan kaikkea täyteyttä.”

⁷⁵ Augustinus 1981, 7

⁷⁶ Augustinus 1968a, 445

⁷⁷ Augustinus 1982a, 110–111. Jos kaikki on luotu Kristuksen kautta, Kristuksen täytyy olla kaiken luotuisuuden ulkopuolella.

⁷⁸ Augustinus 1982a, 171, Joh.5:17; 1.Kor.15:36–38.

⁷⁹ Augustinus 1982a, 173. Matt. 6:30, 10:29.

⁸⁰ Augustinus 1982a, 116–118, 247, Joh.5:17.

ei voi olla pyhää, jos se nojaa ihmisen omiin tekoihin ja omaan lepoon. Tämä toteutuu ainoastaan suhteessa häneen, muuttumattomaan hyvään, joka on luonut ihmisen ja vaikuttaa tekoihin, joista tunnistamme hänet. Jumalan lepo seitsemäntenä päivänä tarkoittaa siis niiden lepoa, jotka laittavat uskonsa häneen. Jumala antoi luomisen jälkeen leponsa Pyhän Henkensä kautta, jonka rakkaus on vuodatettu sydämiimme, synnyttäen meissä halun kohti Jumalaa. Tähän työhön, jonka Kristus täydellisti toteamalla ristillä, ”se on täytetty” (Joh. 19:30), samoin kuin hänen lepoonsa on meillä myös osallisuus.⁸¹

3.1.1 Ihmisen luominen

Augustinuksen mukaan Genesiksen narratiivi kahdesta ensimmäisestä ihmisestä, joihin koko ihmiskunta on kiinnittynyt, on historiallinen tapahtuma ja tosiasia.⁸² Ihminen luotiin Jumalan kuvaksi, mieheksi ja naiseksi. Mies luotiin ensin maan mudasta ja hänen kyljestään tehtiin nainen. Boersman mukaan Augustinuksen mudan sekoitus kuvastaa kuvastaa ihmispersoonan komposiittista luonnetta. Ihmisen syntymä mudasta, veden ja maan sekoituksesta on samankaltainen liitos kuin mikä sielun ja ruumiin välillä vallitsee. Imago Dei on pääasiassa spirituaalinen, mutta ruumis osallistuu sielun elämään ja siten etäisesti on *Imago Dei*. Ennen syntiinlankeemusta ruumis totteli sielun ohjausta. Saatana kuitenkin hyökkää ja pyrkii tuhoamaan ihmiskunnan, Jumalan kuvan aistimaailman kautta ja iskeä kiilaa integroituun sielun ja ruumiin liittoon, Jumalan kuvaan. Miehen ja naisen luominen ei ole täysin samanaikainen tapahtuma, vaan on vaatinut ajan kulumista. Ei voida kuitenkaan sanoa, että mies ja nainen olisi luodut eri päivinä, koska mieheksi ja naiseksi luominen tapahtui kuudentena päivänä. Augustinuksen mukaan Jumala loi kuuden päivän aikana kaiken potentiaalisena ja todellisena. Tämä potentiaalisuus on olemassa Sanan kautta ja siemenellisinä istutuksina maailmassa, aktivoituen ajan ja historian kuluessa, koska ”Hän työskentelee yhä.”⁸³ Näitä siemensyitä, *Rationes seminales*, on nykyaikana tulkittu siten, että luominen olisi tapahtunut eliölajien vaiheittaisen kehittymisen, *teistisen evoluution* seurauksena. Augustinuksen käsityksen valossa Jumala kuitenkin täydellisti luomistyön kuudentena päivänä, minkä jälkeen uusia lajeja ei enää syntynyt (Tästä lisää 4. luvussa).

⁸¹ Augustinus 1982a, 114–123

⁸² Augustinus 1981, 361

⁸³ Boersma 2016, 217, 222–223

Augustinus 1982a, 178–179, 181, 182–184. Gen. 1:27–28. Augustinus viittaa useassa kohtaa Joh.5:17: ”Minun isäni tekee työtään taukoamatta, ja niin teen myös minä.” *Rationes seminales!*.

Luotujen entiteettien, kuten ihmisten, tieto on pimentynyt itsensä kautta nähtynä, mutta Jumalan viisauden kautta valaistuneena luotujen todellinen ja suunniteltu briljantti tulee ilmeiseksi. Tämän seurauksena luotu palaa ylistämään ja rakastamaan Luojaansa ja ymmärtää, miten kuuden päivän luominen on tapahtunut.⁸⁴ Augustinuksen mukaan enkelitkin oppivat tämän, koska muuttumaton totuus ja viisaus, Jumalan ainosyntyinen Sana on heidän kanssaan.⁸⁵ Mieleltään vääristyneet eivät tunnista Jumalaa hänen luomistyöstään, koska he eivät näe luomistyötä Hengen kautta.⁸⁶ Ihminen tietää hyvät asiat vain Hengen kautta, jonka Jumala on ihmiseen asettanut. Tällä Augustinus viittaa Jumalan Henkeen, erotuksena maailman hengestä (1.Kor. 2:11–12, Matt. 10:20).⁸⁷ Lopulta Pyhä Henki, joka on vuodatettu ihmisen sydämeen, valaisee sen, mikä on hyvää (Room5:5).⁸⁸ Kaikki luotu on itsessään hyvää Jumalan sanassa ja hänen ainut syntyisessä Pojassaan. Viimeisenä luomistekonaan Jumala loi ihmisen, elävän sielun olemaan ennemmin Jumalalle alainen, kuin ihmisauktoriteetille, omaksi kuvakseen ja kaltaisekseen. Silloin kaikki oli hyvää.⁸⁹

Augustinuksen mukaan Jumala puhalsi Hengen ihmisen kasvoihin, sieraimiin, koska keskeisimmät aistit ovat kasvojen puolella ja hienostuneimmat aivojen toiminnot ovat aivojen etuosassa – mikä on nykyisen aivotutkimuksen ja neurotieteiden valossa myös tosiasia.⁹⁰ Augustinuksen mukaan sielu ei ole samaa kuin aivojen eri orgaaniset osat, mutta se elävöittää ja hallitsee niitä ja niiden kautta, muodostuen ruumiilliseksi kokonaisuudeksi, eläväksi olennoiksi.⁹¹ Sielun substanssia tutkittaessa ei voida tarkastella aineellista materiaalia, sillä missä Luoja on kaiken luodun yläpuolella, sielu ylittää kaiken aineellisen. Augustinus toteaa: ”Varmaa on, että ennen ruumiiseen tuloa sielu joko ei ollut mitään, tai se oli jotain muuta, mitä nyt ollessaan elävänä sieluna.”⁹² Ihmisen luominen

⁸⁴ Augustinus 1968a, 453

⁸⁵ Augustinus 1968a, 547

⁸⁶ Augustinus 1970, 459.

⁸⁷ Augustinus 1970, 461: 1.Kor.2:11–12: ”Sillä kuka ihminen tietää, mitä ihmisessä on, paitsi ihmisen henki, joka hänessä on? Samoin ei myös kukaan tiedä, mitä Jumalassa on, paitsi Jumalan Henki. Mutta me emme ole saaneet maailman henkeä, vaan sen Hengen, joka on Jumalasta, että tietäisimme, mitä Jumala on meille lahjoittanut.”. Matt.10:20: ”Sillä ette te itse puhu, vaan teidän Isänne Henki puhuu teissä.”

⁸⁸ Augustinus 1970, 463. Room.5:5: ”Sillä Jumalan rakkaus on vuodatettu meidän sydämiimme Pyhän Hengen kautta, joka on meille annettu.”

⁸⁹ Augustinus 1970, 467–469, 471

⁹⁰ Augustinus 1981b, 18; Goldberg 2009, 21–22, 37–38. s.35–36 Neurotieteilijä Goldbergin mukaan aivojen etuosa, *frontal cortex*, pitää sisällään edistyneimmät toiminnot ja orkesterinjohtajan tavoin ohjaa monia muita aivojen toimintoja, vaikkakin Goldberg kiistää ID-argumentin, toteamuksella: ”vanhat Jumalat kuolevat huonosti”.

⁹¹ Augustinus 1982b, 19.

⁹² Augustinus 1982b, 19, 22.

Jumalan kuvaksi voidaan ymmärtää selkeästi vain suhteessa hänen sieluunsa, mutta ihmisruumiin kausaalinen syy on siemenen kaltaisesti kylvetty ennen hänen luomistaan maan mudasta eläväksi kehoksi. Sielun kausaalinen syy on sen sijaan vaikeammin ymmärrettävissä, mutta lopulta perustuu senkaltaiseen esiolevaiseen, spirituaaliseen olentoon, joka on niin täydellinen, että sen kehittymistä ei tarvinnut odottaa. Augustinuksen mukaan olisi absurdia olettaa, että Jumala olisi esiasettanut sielun enkelin kaltaisen olennon haltuun, saati mihinkään lihalliseen olioon.⁹³

Sielun luominen on Augustinuksen mielestä kuitenkin aiheena haasteellisempi kuin ruumiin luominen. Lähtökohtainen ero on siinä, että ruumis luotiin maan mudasta ja henki(sielu) puhallettiin ihmisen kasvoihin.⁹⁴ Vaikka sielu on Jumalan luoma, se ei ole jumalallista substanssia, sillä se on taipuvainen muutokseen. Kolmiyhteinen Jumalan sen sijaan on muuttumaton. Sielu on yksinkertaisesti Jumalan tekoa, ei hänestä emanoitunutta jumalallista ainesta.⁹⁵ Sielun ja ruumiin suhde on samankaltainen kuin Luojan ja luodun, sielu hallitsee ruumista, Luoja hallitsee luotujaan.⁹⁶ Augustinuksen mukaan on uskottava, että Jumala loi sielun tyhjästä, mikä on paralleeli ruumiin maan mudasta luomiseen. Ruumis oli jotakin siitä, mitä se tulisi olemaan, jota se ei vielä ollut.⁹⁷ Luonteeltaan rationaalista sielua ei ole luotu irrationaalisesta sielun materiaalista, tai mistään muustakaan materiaalisesta substanssista.⁹⁸ Maalliset aistit ovat viestinviejiä, jotka toimittavat informaatiota sielulle, mutta halutessaan tietoa ja ymmärrystä Jumalasta, sielu kääntyy pois maallisista aisteista, keskittyen ylös mielen näkyihin.⁹⁹

Augustinuksen mukaan eläinten sielu ei koskaan tule olemaan kuin ihmisellä, vaikka esimerkiksi psalmissa rinnastetaan ihmisen moraalinen rappeutuminen eläimelliseen käytökseen, eläimet pysyvät eläiminä ja niiden ero ihmiseen on paljon suurempi kuin toisiin eliölajeihin. Siten psalmin vertauksella ei ole substantiaalista, kirjaimellista merkitystä, vaan siinä kuvaannollisesti viitataan ihmisen turmeltuneeseen käytökseen muutoksen aikaansaamiseksi.¹⁰⁰

⁹³ Augustinus 1982b, 23–25.

⁹⁴ Augustinus 1982b, 3: Gen. 2:7: ”Silloin Herra Jumala teki maan tomusta ihmisen ja puhalsi hänen sieramiinsa elämän hengen, ja niin ihmisestä tuli elävä sielu.”

⁹⁵ Augustinus 1982b, 4

⁹⁶ Augustinus 1982b, 5

⁹⁷ Augustinus 1982b, 7–8

⁹⁸ Augustinus 1982b, 14, 16

⁹⁹ Augustinus 1982b, 16

¹⁰⁰ Augustinus 1982b, 11–13. Augustinuksen mukaan itseään kristittyinä pitävät manikeolaiset ja ”muut valheopettajat” ovat pahempia kuin pakanafilosofit, koska nämä pitävät sielua jumalan

Jumala loi ihmisrodun yhdestä ainoasta ihmisestä, miehestä ja hänestä otetusta naisesta. Muut eläimet sen sijaan luotiin useammaksi yksilöksi kerralla, toisin kuin ihminen. Ihminen luotiin luonnoltaan enkelien ja eläimien välimuodoksi. Ihmisen kuuliaisuus Jumalalle koituu siunaukseksi ja ikuiseksi elämäksi ilman kuoleman väliintuloa, mutta ylpeys ja tottelemattomuus johtaa eläimelliseen, himojen täyttämään elämään ja lopulta ikuisen kuolemaan. Tämä vastaus oli kohdistettu Pelagiolaista harhaoppia vastaan, joiden mukaan kuolema oli välttämätöntä myös Aatamille ennen syntiinlankeemusta.¹⁰¹ Jumalaa ylistetään myös eläinten luomisesta, mutta ihminen on syntisenäkin eläinten yläpuolella. Vapaa tahto antaa ihmiselle tämän korkean aseman. Lopulta voimme olettaa, että sielu on tehty spirituaalisesta materiaalista. Siten Jumalan kuva ymmärretään oikein, kun se on suhteessa sieluun.¹⁰²

Augustinus viittaa profetiaan (Hes. 37:9–10), jossa kuvataan ihmisen poika puhaltamassa Hengestä ihmisten päälle, sekä Johanneksen evankeliumiin (Joh. 20:22), jossa huomataan Pyhän Hengen lähtevän Kristuksen ruumiista hänen puhaltaessaan Henkensä opetuslasten päälle. Augustinus toteaa: ”Mutta koska maailma ei ole liittynyt Jumalaan persoonien yhteydellä, kuten Kristuksen ruumis on liittynyt Sanaan Jumalan ainutsyntyisenä Poikana, emme voi sanoa, että sielu on Jumalan substanssia, kuten henkäys on peräisin neljästä tuulesta... Tämä profeettallinen tosiasia viittaa Hengen uudistukseen Herrassa, toivoa vailla oleville ihmisille, riippumatta tekikö Jumala sielut ensimmäisen ihmisen sielusta, vai jostain tietoisuutemme ylittävästä alkuperästä. Varmaa on, että Jumala tekee kaikki sielut.”¹⁰³.

3.1.2 Syntiin lankeemus

Augustinuksen mukaan Aatami ja Eeva olivat ennen lankeemusta alasti, ilman häpeää ja synnin vaikutusta. (Room. 7:24).¹⁰⁴ Augustinus pohtii, miksi Jumala loi

substanssina, kun taas pakanafilosofit pitivät ne erillään. Esimerkiksi Platonin ja Plotinuksen ajatukset sielun vaelluksesta olivat seuraajille, kuten Porfyriokselle, kiusallisia, mutta toisaalta väärinymmärrysten aikaansaamia, joita tämä pyrki oikomaan; Ps. 49:12–13.

¹⁰¹ Augustinus 1966, 109–111

¹⁰² Augustinus 1982b, 27–29.

¹⁰³ Augustinus 1982b, 103, Hes.37:9–10: ”Niin hän sanoi minulle: ”Ennusta hengestä, ennusta, ihmislapsi, ja sano hengelle: Näin sanoo Herra, Herra: Tule, henki, neljästä tuulesta ja puhalla näihin surmattuihin, että ne tulisivat eläviksi. Minä ennustin, niin kuin hän oli minua käskenyt, ja niihin tuli henki, ja ne tulivat eläviksi ja nousivat ylös jaloillensa: ylen määrin suuri joukko.”; Joh.20:22.” Ja tämän sanottuaan hän puhalsi heidän päällensä ja sanoi heille: ”Ottakaa Pyhä Henki.”

¹⁰⁴ Augustinus 1982b, 135, Room.7:24: ”Minä viheliäinen ihminen, kuka pelastaa minut tästä kuoleman ruumiista?”

ihmisen, jonka tiesi lankeavan syntiin. Syy on, että Jumala näki pahuuden lisäksi myös kaiken hyvän, jonka hän kykenee pahoista teoista synnyttämään sekä osoittaakseen oikeudenmukaisuutensa, tuomionsa ja voimansa. Siten kaikki hänen tekonsa ovat ylistettäviä. (Ps. 111:2).¹⁰⁵ Jumala luo ihmisen ja lopulta itse antaa kaiken hyvän, jotta he löytäisivät onnensa hänestä. ” Siten Jumala suo armossaan lahjojaan ja armollisen anteeksiantamuksensa myös pahoille, oikeudenmukaisesti rankaisten heitä – yhtä lailla armollisesti rankaisten, oikeutetusti anteeksiantaen, pelkäämättä mitään pahaa, tai tarvitsematta kenenkään oikeutta.”¹⁰⁶

Augustinuksen mukaan Jumala ei tarvitse ihmisen valintaa - ei pahuutta, tai toisaalta hyvän ihmisen oikeudenmukaisuutta tahtonsa toteuttamiseen, vaikka ihmisellä on vapaa tahto, *liber arbitrium*.¹⁰⁷ Jumala ei tarvitse luotuja, vaan luodut tarvitsevat Häntä. Kaikki on luotu Jumalan hyvydestä ja tulee valaistuksi Jumalan valossa.¹⁰⁸ Ennen ajan alkua oli kuitenkin tapahtunut taivaallinen lankeemus, jossa saatana lankesi ennen ihmisen luomista.¹⁰⁹ Jumala tiesi saatanan lankeavan, mutta käytti tämän pahaa tahtoa palvelemaan lopulta hyvää.¹¹⁰ Saatanan pahuus ajaa Jumalan pyhiä nöyrytymään Jumalan tahdon alle, armon kautta ja kasvattamaan rakkautta jopa vihamiehiin. Tämä tapahtuu kuitenkin Jumalan sallimuksessa ja asetetuissa rajoissa, uskon kautta, kärsivällisyydessä ja odotuksessa. (Room.1:17).¹¹¹ Ihmisestä täytyi nousta ylpeä henki, muuten saatana ei olisi onnistunut viettelemään ihmistä. Tämä ylpeyden ja lankeemuksen tie opettaa kuitenkin ihmistä nöyrytymään ymmärrykseen, kuinka väärässä ihminen on luottaessaan Jumalan sijaan itseensä, sillä Jumala on ylpeitä vastaan. (Jaak. 4:6).¹¹² Ihmisen sielu on myös perillinen synnistä, ei ainoastaan ruumis.¹¹³ Lihan himot tulevat sekä sielusta, että ruumiista, sillä ilman sielua ei voi olla kokemusta

¹⁰⁵ Augustinus 1982b, 140–144; Ps.111:2: "Suuret ovat Herran teot, kaikkien niiden tutkisteltavat, jotka niitä rakastavat."; Pelikan 1971, 297: Pelikanin mukaan Augustinuksen vastaus oli, ”ilmaistakseen tuomionsa ja osoittaakseen voimansa.”

¹⁰⁶ Augustinus 1982b, 143–144.

¹⁰⁷ Augustinus 1982b, 139–140

¹⁰⁸ Augustinus 1970, 381–383

¹⁰⁹ Augustinus 1982b, 151,

¹¹⁰ Augustinus 1982b, 153.

¹¹¹ Augustinus 1982b, 154, Room.1:17: Sillä siinä Jumalan vanhurskaus ilmestyy uskosta uskoon, niinkuin kirjoitettu on: "Vanhurskas on elävä uskosta"

¹¹² Augustinus 1982b, 138; Jaak.4:6 ”Mutta hän antaa sitä suuremman armon. Sentähden sanotaan: "Jumala on ylpeitä vastaan, mutta nöyrille hän antaa armon".

¹¹³ Augustinus 1982b, 109.

himoista, vaikkakin liha on henkeä vastaan ja henki lihaa vastaan, ja lopulta uskon kautta kaikki liha on näkevä Jumalan pelastuksen.¹¹⁴

Augustinuksen mukaan saatana ei itse valinnut ilmestyä käärmeenä ensimmäisten vanhempiemme kiusaksi, vaan Jumalan sallimana sai käyttää käärmettä. Tämän vuoksi käärmettä kuvataan Genesiksessä viekkaaksi, ei käärmeen luonnollisten ominaisuuksien mukaan, vaan koska käärme oli joutunut saatanan riivaamaksi.¹¹⁵ Augustinuksen mukaan jotkut ajattelevat saatanan langenneen taivaasta, koska hän kadehti ihmistä, joka oli imago Dei, Jumalan kuvaksi luotu. Kateus syntyy ylpeydestä ja rakkaudesta omaan erinomaisuuteen. ”Ihminen, joka on ylpeä ja itsekeskeinen, kadehtii vertaisiaan koska nämä ovat samanarvoisia, alempiarvoisiaan, koska pelkää niiden yltävän omalle tasolleen ja ylempiarvoisiaan, koska ei itse ole heidän tasollaan. Siten kateus kumpuaa ylpeydestä”¹¹⁶ Rahanahneuskin kumpuaa itserakkaudesta ja ylpeydestä, itseriittoisuudesta paisuen, minkä vastakohtana on laupeus. (1. Tim. 6:10; 2. Tim. 3:21; Kor. 13:5).¹¹⁷ Augustinus viittaa saatanaan, joka on alusta asti ollut murhaaja ja valheen isä. On siis todennäköistä, että saatana ylpeydessään oli kateellinen ihmiselle jo luomisen alusta asti. (Joh. 8:44).¹¹⁸ Augustinus muistuttaa, että Jumala ei säästänyt enkeleitäkään. Tätä ei tule epäillä, kuten ei myöskään lupauksia taivaallisesta autuudesta - lupausta, jossa elämme ja Jumalan armosta tulemme uudeksi luoduiksi, kirkastetun ruumiimme ylösnousemuksessa.¹¹⁹

Augustinus kuvailee lankeemuksen järjestystä. Ensin saatana vietteli naisen, joka vietteli miehen piilotetulla tavalla. Mies puolestaan lankesi ylpeydestä ja rakkaudesta omaan voimaansa. Augustinus vastustaa transmigraatiota, sitä että irrationaalisella eläimellä olisi ihmisen älykkyys, tai että irrationaalinen eläin muuttuu rationaaliseksi – tai että ihmissielu muuttuisi eläimen sieluksi, tai päinvastoin, mikä on naurettava ajatus. Johtopäätös on, että

¹¹⁴ Augustinus 1982b, 110–111: Gal.5:17: Sillä liha himoitsee Henkeä vastaan, ja Henki lihaa vastaan; nämä ovat nimittäin toisiansa vastaan, niin että te ette tee sitä, mitä tahdotte; Luuk.3:6: ”ja kaikki liha on näkevä Jumalan autuuden.”

¹¹⁵ Augustinus 1982b, 135–137. Evankeliumeissa vastaavasti pahojen henkien ajaminen sikalaumaan.

¹¹⁶ Augustinus 1982b, 146, 289, Nootti 38: Augustinus viittaa Tertullianukseen.

¹¹⁷ Augustinus 1982b, 147; 1.Tim.6:10: ”Sillä rahan himo on kaiken pahan juuri; sitä haluten monet ovat eksyneet pois uskosta ja lävistäneet itsensä monella tuskalla.”; 2.Tim.3:2: ”Sillä ihmiset ovat silloin itserakkaita, rahanahneita, kerskailijoita, ylpeitä, herjaajia, vanhemmilleen tottelemattomia, kiittämättömiä, epähurskaita...”; 1.Kor.13:5: ”ei käyttäydy sopimattomasti, ei etsi omaansa, ei katkeroidu, ei muistele kärsimäänsä pahaa,

¹¹⁸ Augustinus 1982b, 148: Joh.8:44: ”Te olette isästä perkeleestä, ja isänne himoja te tahdotte noudattaa. Hän on ollut murhaaja alusta asti, ja totuudessa hän ei pysy, koska hänessä ei totuutta ole. Kun hän puhuu valhetta, niin hän puhuu omaansa, sillä hän on valhettelija ja sen isä.”

¹¹⁹ Augustinus 1982b, 158

saatana puhui käärmeen kautta naiselle, kuten aasi puhui Jumalan vaikutuksesta Bileamille. Augustinuksen mukaan kuten hyvät enkelit, myös paholaisen enkelit kykenevät ihmeisiin, mutta vain Jumalan sallimissa rajoissa. Taustalla on Jumalan määräämätön oikeudenmukaisuus, hyvyys, viisaus ja armo (4. Moos. 22:25).¹²⁰

Nainen uskoi saatanan puheesta, että Jumala olisi puhunut vain allegorisesti. Siten mies ja nainen söivät ja heidän molempien silmät aukesivat synnin rangaistukseen, lihan kuolemaan, jossa toteutui Paavalin kuvailema sodan laki mielen lakia vastaan. (Room. 7:23).¹²¹ Augustinuksen mukaan silmien aukeaminen oli luonteeltaan sekä allegorinen ja todellinen, sillä luonnollinen näkökyky oli ennen lankeemustakin. Heidän silmänsä olivat olleet auki erilaisille asioille. Yhtäläinen tilanne oli Jeesuksen kohdatessa kaksi apostolia, jotka eivät tunnistaneet häntä, ennen kuin heidän silmänsä vertauskuvallisesti aukesivat. Päivänä, jolloin ihmiskunnan ensimmäiset vanhemmat tekivät, mitä Jumala oli kieltänyt, heidän ruumiinsa menettivät etuoikeutetun asemansa. Siitä lähtien he olivat altistuneet kuolemalle ja sairauksille. Seksuaalisuus muuttui siten, että ihmiselle syntyi eläimellinen halu paritella, mikä palveli jälkeläisten saamista kuolleiden tilalle. Tässäkin rangaistuksen tilassa ihmisen järki kuitenkin kykeni ymmärtämään oman, ristiriitaisen tilansa, sillä viikunapuun lehdillä piilottelu kertoo häpeän tunteesta, synnin tunnosta. (Gen. 3:6–7; Luuk. 24:31).¹²² Ihminen piiloutui ja Jumala kutsui tätä. Aatami vastasi. (Gen. 3:8–10).¹²³ Augustinus muistuttaa, että Jumalan käsky tuli Jumalalta miehelle ja tältä naiselle. Synti sen sijaan tuli Perkeleestä, käärmeen kautta naiselle ja tältä miehelle. Yksi mahdollinen merkitys on, että nainen edustaa aisteja, mies järkeä.¹²⁴

Käskyn rikkomisen seurauksena oli silmien aukeaminen, alastoman ruumiin näkeminen, haureus ja kuolema, sillä Jumala kysyi Aatamilta, mistä tämä

¹²⁰ Augustinus 1982b, 161: 4. Moos.22:25

¹²¹ Augustinus 1982b, 162, Room.7:23 "mutta jäsenissäni minä näen toisen lain, joka sotii minun mieleni lakia vastaan ja pitää minut vangittuna synnin laissa, joka minun jäsenissäni on."

¹²² Augustinus 1982b, 163–165: Gen.3:6–7: Ja vaimo näki, että siitä puusta oli hyvä syödä ja että se oli ihana katsella ja suloinen puu antamaan ymmärrystä; ja hän otti sen hedelmästä ja söi ja antoi myös miehellensä, joka oli hänen kanssansa, ja hänkin söi. Silloin aukenivat heidän molempain silmät, ja he huomasivat olevansa alasti; ja he sitoivat yhteen viikunapuun lehtiä ja tekivät itselleen vyöverhot."; Luuk.24:31: "Silloin heidän silmänsä aukenivat, ja he tunsivat hänet. Ja hän katosi heidän näkyvistään."

¹²³ Augustinus 1982b, 166–167: Gen.3:8–10: Ja he kuulivat, kuinka Herra Jumala käyskenteli paratiisissa illan viileydessä. Ja mies vaimoineen lymysi Herran Jumalan kasvojen edestä paratiisin puiden sekaan. Mutta Herra Jumala huusi miestä ja sanoi hänelle: "Missä olet?" Hän vastasi: "Minä kuulin sinun askeleesi paratiisissa ja pelkäsin, sillä minä olen alasti, ja sen tähden minä lymysin".

¹²⁴ Augustinus 1982b, 167, N. 120: Viittaus DGnM 2.11.15, nainen edustaa sielun sensitiivistä puolta, jota miehen edustama rationaalinen puoli hallitsee.

sai tiedon olevansa alasti. Augustinuksen mukaan Aatamin vastaus osoittaa suurta ylpeyttä. Hän ei tunnustanut syntiä, vaan syytti omista synneistään Luojaa ja naista, joka hänelle annettiin. Samoin ensimmäinen nainen vieritti vastuun eteenpäin ja siten epäonnistui tunnustamasta syntiä. (Gen. 3:11–13).¹²⁵

Syntiinlankeemuksen jälkeen ilmaistu naisen vallanalaisuus mieheen kuvastaa Augustinuksen mukaan orjuutta, ei luomisessa annettua rakkauden liittoa, jossa toista palvellaan. (Gen. 3:16; Gal. 5:13).¹²⁶ Augustinus ei kuitenkaan salli naisen vallita miestänsä, vaan toteaa Paavalin viitaten, ”Jos tätä järjestystä ei pidetä yllä, luonto tuhoutuu yhä enemmän ja synti lisääntyy.” (1. Tim. 2:12).¹²⁷

Jumala valmisti ihmisille vaatteet nahasta ja ajoi heidät pois paratiisista. Augustinuksen mukaan nämä ovat todellisia tapahtumia, mutta myös symbolisia, viitaten paratiisin siunaukseen ja sen ulkopuoliseen kurjuuteen. Ihminen oli nyt Triniteettiin viitaten kuin yksi heistä, mikä vahvistaa käsityksen trinitaarisesta Imago Dei:stä. (Gen. 1:26, 3:22).¹²⁸ Augustinus pohtii, miksi Paavali ei liitä naista Imago Dei:hin. Aatami oli luotu ensin ja oli esikuva siitä, joka oli tuleva, siis Kristuksen esikuva. Aatamia ei myöskään petetty, vaan nainen petettiin. Nainen tulisi saavuttamaan Imago Dei:n myöhemmin, sillä Kristuksessa ei ole miestä ja naista. (Room. 5:14; 1.Kor. 11:7; Gal. 3:28; 1. Tim. 2:13–14).¹²⁹ Tässä kohtaa Augustinus ei viittaa Gen. 1:27:een, jossa eksplisiittisesti viitataan Jumalan kuvaksi, mieheksi ja naiseksi luomiseen, mutta se on Augustinuksen käsitys, johon hän viittaa toisaalla usein.¹³⁰

¹²⁵ Augustinus 1982b, 168, Gen.3:11–13: Ja hän sanoi: ”Kuka sinulle ilmoitti, että olet alasti? Etkö syönyt siitä puusta, josta minä kielsin sinua syömästä?” Mies vastasi: ”Vaimo, jonka annoit olemaan minun kanssani, antoi minulle siitä puusta, ja minä söin”. Niin Herra Jumala sanoi vaimolle: ”Mitäs olet tehnyt?” Vaimo vastasi: ”Käärme petti minut, ja minä söin”.

¹²⁶ Augustinus 1982b, 170, Gen.3:16: ”Ja vaimolle hän sanoi: ”Minä teen suuriksi sinun raskautesi vaivat, kivulla sinun pitää synnyttämän lapsia; mutta mieheesi on sinun halusi oleva, ja hän on sinua vallitseva”; Gal.5:13: ”Te olette näet kutsutut vapauteen, veljet; älkää vain salliko vapauden olla yllykkeeksi lihalle, vaan palvelkaa toisianne rakkaudessa.”

¹²⁷ Augustinus 1982b, 171, 1.Tim2:12: ”mutta minä en salli, että vaimo opettaa, enkä että hän vallitsee miestänsä, vaan eläköön hän hiljaisuudessa.”

¹²⁸ Augustinus 1982b, 172: Gen.3:22 ”Sitten Herra Jumala sanoi: ”Ihminen on nyt kuin me: hän tietää sekä hyvän että pahan. Ettei hän nyt vain ota elämän puusta hedelmää ja syö ja niin elä ikuisesti!”. Gen 1:26: Ja Jumala sanoi: ”Tehkäämme ihminen kuvaksemme, kaltaiseksemme; ja vallitkoot he meren kalat ja taivaan linnut ja karjaeläimet ja koko maan ja kaikki matelijat, jotka maassa matelevat”.

¹²⁹ Augustinus 1982b, 175, 1.Kor.11:7: Miehen ei tule peittää päätänsä, koska hän on Jumalan kuva ja kunnia; mutta vaimo on miehen kunnia.”; Room.5:14: ”kuitenkin kuolema hallitsi Aadamista Moosekseen asti niitäkin, jotka eivät olleet syntiä tehneet samankaltaisella rikkomuksella kuin Aadam, joka on sen esikuva, joka oli tuleva.; Gal.3:28: ”Ei ole tässä juutalaista eikä kreikkalaista, ei ole orjaa eikä vapaata, ei ole miestä eikä naista; sillä kaikki te olette yhtä Kristuksessa Jeesuksessa.”; 1.Tim.2:13-14: Sillä Aadam luotiin ensin, sitten Eeva; eikä Aadamia petetty, vaan nainen petettiin ja joutui rikkomukseen.”

¹³⁰ Augustinus 1982a, 178–179, 181–184: Gen.1:27: ”Ja Jumala loi ihmisen omaksi kuvaksensa, Jumalan kuvaksi hän hänet loi; mieheksi ja naiseksi hän loi heidät.”

Mies ei kuitenkaan sanonut, että nainen olisi hänet vietelty, vaan ainoastaan että nainen antoi - ja sen seurauksena mies otti. Nainen sen sijaan totesi käärmeeen vietelleen itsensä. (Gen. 3:6, 3:12).¹³¹ Augustinuksen johtopäätös on, että Aatami ja Eeva vieteltiin syntyin. Narratiivin tulkinnasta Augustinus toteaa: ”Tapahtuma kirjoitettiin, kuten se pitää kokonaisuudessaan myös ilmaista, vaikkakin sisältö tullaan ymmärtämään oikein vain harvojen taholta.”¹³² Augustinuksen mukaan kaikki Jumalan luomat käskyt ovat hyväksi ihmiselle. Siten on hyvä, jos ihminen suree lankeemuksessa menettämäänsä hyvää, sillä se osoittaa, että jotain hyvää on myös säilynyt.¹³³ Tähän vastauksena on välimies, joka osoitti kuuliaisuutta ja valitsi hyvän. Kuten kaikki kuolevat Aatamissa, Kristuksessa kaikki tehdään eläviksi.¹³⁴ Augustinus kutsuu Aatamia ja Eevaa ensimmäisiksi vanhemmiksi. Heille elämä oli ennen lankeemusta suloista ja he yrittivät olla sitä menettämättä.¹³⁵ Käsky olla syömättä annettiin ensin miehelle, ennen naisen luomista, (Gen. 2:17) ja mieheltä käsky välittyi naiselle. Tässä kohtaa Augustinus viittaa Paavalin ensimmäisen korinttolaiskirjeen mukaiseen hierarkkiseen järjestykseen.¹³⁶

3.1.3 Lunastus

Imago Dei – Jumalan kuva ei hävinnyt syntyinlankeemuksessa kokonaan, vaan uudistuminen tapahtuu Uuden testamentin sydämeen kirjoitetun lain kautta, sisäisen ihmisen ja sielun uudistumisena, joka uskossa yhtyy Kristukseen.¹³⁷ Ihminen ymmärtää luotuisuutensa tuntemalla Sanan, minkä kautta hänet on luotu. Tämä tapahtuu syntyinlankeemuksen jälkeen uudistuneen tietoisuuden kautta. Siksi eläimet esimerkiksi ovat Jumalan sanan tietoisuuden ulkopuolella.

¹³¹ Augustinus 1982b, 176, Gen. 3:6, Ja vaimo näki, että siitä puusta oli hyvä syödä ja että se oli ihana katsella ja suloinen puu antamaan ymmärrystä; ja hän otti sen hedelmästä ja söi ja antoi myös miehellensä, joka oli hänen kanssansa, ja hänkin söi.”; Gen.3:12: ”Mies vastasi: ”Vaimo, jonka annoit olemaan minun kanssani, antoi minulle siitä puusta, ja minä söin”

¹³² Augustinus 1982b, 177.

¹³³ Augustinus 1982b, 53–54.

¹³⁴ Augustinus 1982b, 55. Room.5:19: Sillä niinkuin yhden ihmisen tottelemattomuuden kautta monet ovat joutuneet syntisiksi, niin myös yhden kuuliaisuuden kautta monet tulevat vanhurskaiksi; 1.Kor. 15:22: ”Sillä niin kuin kaikki kuolevat Aadamissa, niin myös kaikki tehdään eläviksi Kristuksessa.”

¹³⁵ Augustinus 1982b, 57

¹³⁶ Augustinus 1982b, 58. Gen.2:17: ”mutta hyvän -ja pahantiedon puusta älä syö, sillä sinä päivänä, jona sinä siitä syöt, pitää sinun kuolemalla kuoleman”. 1.Kor.14:35: Mutta jos he tahtovat tietoa jostakin, niin kysykööt kotonaan omilta miehiltään, sillä häpeällistä on naisen puhua seurakunnassa.”

¹³⁷ Augustinus 1982c, 104; 1914, 72: ”Verum tamen quia non usque adeo in anima humana imago Dei terrenorum affectuum labe detrita est, ut nulla in ea velut lineamenta extrema remanserint...non omni modo deletum est, quod ibi per imaginem Dei cum crearentur impressum est...Nam sicut ipsa imago Dei renovatur in mente credentium per Testamentum Novum, quam non penitus impietas aboleverat...”

Perisynnin jälkeen ihminen uudistuu Jumalan kuvaksi erityisessä Jumala – tietoisuudessa.¹³⁸ Augustinus toteaa, ”Kuten ylpeä saatana johdatti ylpeän ihmisen kuolemaan, nöyrä Kristus johdattaa kuuliaisen ihmisen takaisin elämään.”¹³⁹ Tie ihmisen kuolemaan kulki Aatamin kautta saatanan ollessa välimiehenä. Kuten kuolema tuli yhden, myös ylösnousemus tulee yhden miehen kautta. (Room. 5:12; 1. Kor. 15:21–22).¹⁴⁰ Elämän välimies osoitti, kuinka vähän kuolemaa tulisi pelätä syntien anteeksiantamisen kautta ja koska hän oli yhdistyneenä Jumalan sanaan, hän kykeni sanomaan, ”Minulla on valta antaa ja ottaa henki.” (Joh. 10:18).¹⁴¹ Augustinuksen mukaan Jeesus ei antanut henkeään pakotettuna, velvoitteena korkeammalle voimalle, vaan Hän riisui itsensä ja kuoli lopulta omasta tahdostaan, rikkoen syntien kuoleman kahleet. Siten suurempaa rakkautta ei ole, kuin antaa henkensä ystäviensä puolesta. Augustinus muistuttaa, että Kristus osti meidät kalliilla hinnalla, eikä hän ainoastaan tullut häväistyksi – kuten ajattelevat ihmiset, jotka ylpeydessään ovat valinneet saatanan Kristuksen sijaan. (Kol. 2:15; Joh.15:13; 1. Kor. 6:20).¹⁴²

Augustinuksen mukaan Paavalin todistuksista ilmenee myös, että ensimmäiselle ihmiselle, Aatamille, annettiin luonnollinen, ei pelkästään hengellinen, ruumis. Langennut ihminen ei kuitenkaan saa takaisin samaa luontoa, mikä Aatamissa menetettiin, vaan tilalla tulee jotain parempaa. Ylösnousemuksessa ihmiset ovat enkelien kaltaisessa tilassa - oletuksella, että hengellinen on luonnollisen yläpuolella (1. Cor. 15:44–49).¹⁴³ Langenneen ihmisen uudistuminen ei kuitenkaan ole mahdollista ilman kutsua Kristuksen kautta, iankaikkiseen elämään, josta alun perin lankesimme pois Aatamissa. Aatamin kuolema vaati myös, että hänellä oli luonnollinen ruumis, ei pelkästään spirituaalinen. Augustinus viittaa tässä kohtaa Paavalin kirjeeseen Roomalaisille,

¹³⁸ Augustinus 1982a, 96–97

¹³⁹ Augustinus 1981, 147

¹⁴⁰ Augustinus 1981, 149, Room.5:12: ”Sentähden, niinkuin yhden ihmisen kautta synty tuli maailmaan, ja synnin kautta kuolema, niin kuolema on tullut kaikkien ihmisten osaksi, koska kaikki ovat syntiä tehneet.” 1.Kor.15:21–22: ”Sillä koska kuolema on tullut ihmisen kautta, niin on myöskin kuolleitten ylösnousemus tullut ihmisen kautta. Sillä niinkuin kaikki kuolevat Aadamissa, niin myös kaikki tehdään eläviksi Kristuksessa.”

¹⁴¹ Augustinus 1981, 150–151, Joh.10:18: ”Ei kukaan sitä minulta ota, vaan minä annan sen itsestäni. Minulla on valta antaa se, ja minulla on valta ottaa se jälleen; sen käskyn minä olen saanut Isältäni.”

¹⁴² Augustinus 1981, 152–154, Kol.2:15: ”Hän riisui aseet hallituksilta ja valloilta ja asetti heidät julkisen häpeän alaisiksi; hän sai heistä hänen kauttaan voiton riemun”. Joh.15:13 ”Sen suurempaa rakkautta ei ole kenelläkään, kuin että hän antaa henkensä ystävänsä edestä.” 1.Kor.6:20: ”Sillä te olette kalliisti ostetut. Kirkastakaa siis Jumala ruumiissanne.”

¹⁴³ Augustinus 1982a, 200, 1. Cor. 15:44–49”; Matt. 22:30: Sillä ylösnousemuksessa ei naida eikä mennä miehelle; vaan he ovat niinkuin enkelit taivaassa.”

(Room. 8:10-11) minkä mukaan ruumiin kuolema johtuu siis synnistä, mutta henki nostaa takaisin elämään, Kristuksessa vanhurskauttamisen kautta. Uudistuminen ei kuitenkaan tapahdu luonnolliseen ruumiiseen, joksi Aatami alun perin tehtiin, vaan spirituaaliseen ruumiiseen ja mielen uudistuksen kautta, Luojamme kuvan mukaan, kuvaksi minkä Aatami menetti tehdessään syntiä. Uudistuminen käsittää kuitenkin myös lihassa tapahtuvan muutoksen, katoavaisesta katoamattomuuteen. Kun ihminen lankesi syntiin, hänet erotettiin elämän puusta, tullakseen kuolevaiseksi.¹⁴⁴ Uudistuminen tapahtuu siis takaisin Jumalan kuvaksi, minkä Aatami menetti synnissä. Spirituaalinen ruumis on palkinto, kuolemattomuuden asu. Tätä näkemystä Augustinus korjasti kuitenkin myöhemmin (*Retr.*), Jumalan kuva ei tuhoutunut Aatamissa täysin, vaan tuli siinä määrin epämuodostuneeksi, että se tarvitsi uudistusta.¹⁴⁵ Apostoleilla ja kaikilla pyhillä oli luonnollinen ruumis, mutta sisäisesti he elivät spirituaalista elämää, uudistuen Luoiansa kuvan mukaan (Kol.3:10). Silti, he eivät olleet immuuneja synnille.¹⁴⁶

Augustinuksen mukaan voidakseen kontemplotua Jumalaan, uskova puhdistetaan Jeesuksen kautta, joka on tullut sellaiseksi, mitä ihminen on alun perin luonnostaan ilman syntiä. Hän yhdisti ihmisen kaltaisuuden omaan ihmisyyteensä, ottaen pois ihmisen pahuuden ja ei-kaltaisuuden. Jakaessaan ihmisen kanssa tämän kuolevaisuuden, Hän teki ihmisistä osallisia jumalasuuteensa. Siten syntisen kuolema mikä väistämättä seuraa tuomiota, on otettu täydellisesti pois vanhurskaan miehen, Jeesuksen, kuoleman kautta, mikä tulee hänen tahdostaan osoittaa armoaan.¹⁴⁷ Tähän liittyy termi co-adaptation, yhteenliittymä.¹⁴⁸ Lopussa ruumis ylösnousee ja uskovien vanhurskaus täydellistyy, kun heistä tulee hänen kaltaisiaan, he saavat nähdä hänet sellaisena, kuin Hän on (1. Joh. 3:2) ja kuolleet herätetään Kristuksen valoon. (Ef. 5:14).¹⁴⁹

¹⁴⁴ Augustinus 1982a, 201–205. Matt.22:30: ”Sillä ylösnousemuksessa ei naida eikä mennä miehelle; vaan he ovat niinkuin enkelit taivaassa,”; Ef.4:21–24: ”jos muutoin olette hänestä kuulleet ja hänessä opetusta saaneet, niin kuin totuus on Jeesuksessa; että teidän tulee panna pois vanha ihmisenne, jonka mukaan te ennen vaelsitte ja joka turmelee itsensä petollisia himoja seuraten, ja uudistua mielenne hengeltä ja pukea päällenne uusi ihminen, joka Jumalan mukaan on luotu totuuden vanhurskauteen ja pyhyteen”; 1.Kor.15:53: ”Sillä tämän katoavaisen pitää pukeutuman katoamattomuuteen ja tämän kuolevaisen pitää pukeutuman kuolemattomuuteen.”

¹⁴⁵ Augustinus 1982a, 205–206, Kol.3 :9–10: ”Älkää puhuko valhetta toisistanne, te, jotka olette riisuneet pois vanhan ihmisen tekoinensa ja pukeutuneet uuteen, joka uudistuu tietoon, Luoiansa kuvan mukaan.”; 1968b, 169.

¹⁴⁶ Augustinus 1982a, 207

¹⁴⁷ Augustinus 1981, 133.

¹⁴⁸ Augustinus 1981, 134. Kreik. harmonia.

¹⁴⁹ Augustinus 1981, 135–136, 1.Joh.3:2: ”Rakkaani, nyt me olemme Jumalan lapsia, eikä ole vielä käynyt ilmi, mitä meistä tulee. Me tiedämme tulevamme hänen kaltaiseksi, kun hän ilmestyy,

Kristus siis hylättiin ihmiskunnan syntien tähden, mutta häntä ei tule kuitenkaan ajatella lihan mukaan. Ensin tulee Kristus, sitten ne jotka ovat Kristuksessa. Kristus lopulta muuttaa langenneen ihmisen alentuneen ruumiin oman kirkkautensa ruumiin kaltaisuuteen. (Joh. 20:17; Kol. 3:1–2; 1. Kor.1 5:23).¹⁵⁰

Jumaluus ei kuitenkaan ole ruumis, vaan henki, vaikka jumaluuden täyteys asuu Kristuksessa ruumiillisesti (Kol. 2:9), samalla paljastaen Vanhan Testamentin varjojen ja symbolien todellisuuden tulevasta, joka on Kristus. Augustinuksen mukaan Paavali käyttää vertauskuvaa tässä kohtaa, puhuessaan jumaluuden täyteydestä lihallisesti. Käsite henki on moniulotteinen, sillä hengeksi kutsutaan myös tuulta, sekä ihmisen ja eläimen sielua. Hengeksi kutsutaan myös rationaalista mieltä, jossa sijaitsee ns. sielun silmä - tietoisuus ja Jumalan kuva. Siten Paavali kehoittaa uudistumaan mielen kautta, Jumalan kuvan mukaan (Ef. 4:23–24) ja koska Jumala on Henki, häntä on palvottava hengessä ja totuudessa. (Joh. 4:24).¹⁵¹ Kuten Paavali toteaa, on rukoiltava myös ymmärryksellä, ei pelkästään hengellä. (1.Kor.14:15).¹⁵²

Aatami oli sen esikuva, mikä oli tuleva, Kristuksen.¹⁵³ Jumala itse on valo ja sielu on luotu olio, mutta koska sielu on Augustinuksen mukaan rationaalinen ja älyllinen, sielu on tehty Jumalan kuvaksi. Yrittäessään nähdä tuon valon, sielu vapisee heikkoudessaan ja huomaa, ettei siinä onnistu. Silti tästä lähteestä, valosta, tulee kaikki se ymmärrys, joka voidaan saavuttaa, ja minkä valaistessa voidaan nähdä ja ymmärtää kaikki nähtävissä olevat objektit.¹⁵⁴ Augustinuksen mukaan, kun sielu ylennetään lopulta samanarvoisiksi enkelien kanssa ja saa uuden, ei luonnollisen vaan hengellisen ruumiin, se on valtava helpotus – se mikä

sillä me saamme nähdä hänet sellaisena, kuin hän on.” Ef.5:14: ”Sen tähden sanotaan: ”Heräjä sinä, joka nukut, ja nouse kuolleista, niin Kristus sinua valaisee!”

¹⁵⁰ Augustinus 1981, 137–138: Joh.20:17: ”Jeesus sanoi hänelle: ”Älä minuun koske, sillä en minä ole vielä mennyt ylös Isäni tykö; mutta mene minun veljeni tykö ja sano heille, että minä menen ylös, minun Isäni tykö ja teidän Isänne tykö, ja minun Jumalani tykö ja teidän Jumalanne tykö” Kol.3:1–2: ”Jos te siis olette herätetyt Kristuksen kanssa, niin etsikää sitä, mikä on ylhäällä, jossa Kristus on, istuen Jumalan oikealla puolella. Olkoon mielenne siihen, mikä ylhäällä on, älköön siihen, mikä on maan päällä. 1.Kor.15:23: ”mutta jokainen vuorollaan: esikoisena Kristus, sitten Kristuksen omat hänen tulemuksessaan.”

¹⁵¹ Augustinus 1982b, 187–188, Kol 2:9: ”Sillä hänessä asuu jumaluuden koko täyteys ruumiillisesti” Ef.4:23–24: ”Teidän tulee uudistua mieleltänne ja hengeltänne ja pukea yllenne uusi ihminen, joka on luotu sellaiseksi kuin Jumala tahtoo, elämään oikeuden ja totuuden mukaista, pyhää elämää.”; Kol.3:10: ”ja pukeutuneet uuteen, joka uudistuu tietoon, Luojaansa kuvan mukaan.” Joh.4:24: Jumala on Henki; ja jotka häntä rukoilevat, niiden tulee rukoilla hengessä ja totuudessa.”

¹⁵² Augustinus 1982b, 190, 1.Kor.14:15: ”Kuinka siis on? Minun on rukoiltava hengelläni, mutta minun on rukoiltava myöskin ymmärrykselläni; minun on veisattava kiitosta hengelläni, mutta minun on veisattava myöskin ymmärrykselläni.”

¹⁵³ Augustinus 1982b, 220

¹⁵⁴ Augustinus 1982b, 222

kerran oli ihmiselle taakka, tuleekin olemaan ylistys (1. Kor. 15:44).¹⁵⁵

Augustinus viittaa Paavaliin ja kuten silloin katoavainen tulee pukeutumaan katoamattomuuteen, kaikki tulee olemaan selvää, kirkasta, ilman välinpitämättömyyttä, ja kaikki asiat ovat oikeilla paikoillaan.” (1. Kor. 15:53).¹⁵⁶

3.2 Trinitaarinen ja kristologinen imago Dei

Aikaisempien tutkimuksien perusteella Augustinuksen teologiassa ihminen on luotu kolmiyhteisen Jumalan kuvaksi, mutta ainoastaan Jeesus on samanarvoinen kuvan lähteen kanssa. Triniteetti ja kristologia ovat käsitteellisesti keskeisiä kristilliselle dogmalle, erityisesti Nikean kirkolliskokoukseen (325) liittyen.¹⁵⁷ Myös Augustinuksen pohdinta Imago Deistä liittyy Nikean aikaan kristologiaan ja kolminaisuusoppiin.¹⁵⁸ Boersman mukaan erityisesti Augustinuksen varhainen imago -teologia on kristologista. Mary T. Clarkin mukaan Augustinuksen trinitaarinen ja kristologinen teologia eivät kuitenkaan ole toisistaan erillisiä. Myöhemmin imago -teologiaan syntyneen trinitaarisen ulottuvuuden, kolminaisuutta kuvaavan pääteoksen, De Trinitaten tavoitteena on demonstroida Nikean tunnustus triniteetin keskinäisestä samanarvoisuudesta, välimiehen (Kristuksen) merkitys uskolle ja lunastukselle, sekä näiden liittyminen ymmärrykseen ihmisen luotuisuudesta kolmiyhteisen Jumalan kuvaksi (Gen. 1:26), joka on rakkaus. Koska Jumalaa ei kuitenkaan voida nähdä suoraan, triniteetti jää lopulta mysteeriksi, mutta jota ihmisyyden on kuitenkin tavoiteltava ymmärrystä etsivän uskon kautta. Olennaista tässä hengellisessä kasvussa on ymmärtää imago Dei. Tämä trinitaarinen kuva ihmisen ja Jumalan välillä on tietäminen, ymmärtäminen ja tahtominen (rakastaminen). Se kytkeytyy lopulta kristologiseen soteriologiaan, sillä uudistuminen Jumalan kuvaksi tapahtuu Kristuksen välityksellä, armon kautta.¹⁵⁹ Joidenkin käsitysten mukaan tämä trinitaarisen imago Dei-käsityksen psykologinen malli olisi uusplatonistinen, mutta Dreverin mukaan Augustinuksen pohdinta kuitenkin nostaa esiin edellä

¹⁵⁵ Augustinus 1982b, 229, 1.Kor.15:44: ”kylvetään sielullinen ruumis, nousee hengellinen ruumis. Jos kerran on sielullinen ruumis, niin on myös hengellinen.”

¹⁵⁶ Augustinus 1982b, 230, 1.Kor.15:53: ”Sillä tämän katoavaisen pitää pukeutuman katoamattomuuteen, ja tämän kuolevaisen pitää pukeutuman kuolemattomuuteen.”

¹⁵⁷ Fitzgerald 2009, 27, De Trinitate, Trin. 7.6.12. Termi ”equal” esiintyy säännöllisesti ihmisen ja Kristuksen kaltaisuutta käsittelevissä tutkimuksissa; Prenter 1967, 7, 9: Prenterin mukaan käsitteet määrittelevät kristillisen dogman.

¹⁵⁸ Pelikan 1971, 302

¹⁵⁹ Boersma 2016, xiii, 264–265: Varhaisella imago -teologialla viitataan aikaan ennen ordinaatiota.; Clark 2001, 91–92, 96.

kuvatun Paavalilaisen soteriologian aiheet sielun suhteesta Jumalaan ja maailmaan.¹⁶⁰

3.2.1 Trinitaarinen imago Dei

Augustinuksen mukaan ihminen on luotu kolminaisuuden kuvaksi, mikä toteutuu erityisesti ”hengen mielessä.”¹⁶¹ Alistér McGrathin mukaan *Athanasios* työsti imago Dei käsitystä vielä trinitaarisesti implisiittisellä tasolla, ja vasta Augustinuksen kohdalla siitä tuli eksplisiittistä. Erityisesti ihmisen mieli heijasti trinitaarista Imago Deitä.¹⁶² Augustinus pohtii ihmisen Jumalan kuvaksi luotuisuutta suhteessa kolminaisuuteen erityisesti teoksessaan *De Trinitate*. Teoksen ydinajatuksena on erilaisten trinitaaristen analogioiden avulla, kuvata ihmisen mieli trinitaarisena Imago Deinä, mikä oli täysin uudenlainen tulkinta aiheesta. Tätä kolminaisuuden kuvaa ihmisen mielessä edustaa *muisti, ymmärrys ja tahto*.¹⁶³ Kuten kolmiyhteisen Jumalan persoonat, myöskään nämä sielun elementit eivät ole toisistaan erillisiä, vaikka ovat toisistaan erottuvia. Augustinus kysyy mysteerin edessä: ”Kuka kykenee ilmaisemaan tämän ja tuoda hätäisen mielipiteensä asiasta julki?”¹⁶⁴ Augustinus tarkentaa, että käsitys korkeimman *Triniteetin* kuvasta omaksutaan kontemplaation kautta, sisäisenä ymmärryksenä. Siten mielen trinitaarinen kuva on ainoastaan arvoituksellinen, analoginen kuva, *enigma* (1. kor. 13:12), ei selkeä kuva Triniteetistä.¹⁶⁵ Kolme jumalallista persoonaa ovat enemmän ykseydessä kuin persoona, jossa on kolminaisuuden kuva, koska jumalallinen Triniteetti on ikuisesti muuttumaton ja samanarvoinen. Luotu ei siten ole samanarvoinen Luojan kanssa, mutta kerran kasvoista kasvoihin näkemällä, ihminen näkee koko triniteetin. Tätä ennen näkeminen tapahtuu kuvastimen lävitse ja hämärästi, kuten apostoli asia ilmaisee.¹⁶⁶

Koko triniteetti on sisäisesti näkyvissä myös luomistyössä. kolminaisuuden kuvasta on viitteitä löydettävissä ihmisluonnosta jo ennen

¹⁶⁰ Drever 2013, 135–137

¹⁶¹ Augustinus 2002, xi, 84–92.

¹⁶² McGrath 2009, 76: De Trinitate 9.12.18, 16.4.6.

¹⁶³ Augustinus 1981, XI, XII, 145, 185–187,

¹⁶⁴ Augustinus 1970, 395–397

¹⁶⁵ Augustinus 1981, 506

¹⁶⁶ Augustinus 1981, 510, 511, 1. Kor.13:12: Suomenkielisissä Raamatun käännöksissä on epätarkkuutta alkukieliseen ja Augustinuksen käyttämään Vulgataan nähden ”kuin kuvastimesta” (1933/38) tai ”kuin kuvastimesta” (1992) – vrt. ”kuvastimen läpi” (Nestle-Åland): ”βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι’ ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον· ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ ἐπιγνώσομαι καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην.” Augustinus toteaa: ”non enim ait Apostolus: `Videmus nunc speculum`; sed: `Videmus nunc per speculum`.”; King James: ”for now we see through a glass, darkly; but then face to face: now I know in part; but then shall I know even as also I am known.”

autuuden saavuttamista. Hänen mukaansa tunnistamme itsessämme Imago Dei:n, joka ei ole samanarvoinen Jumalaan nähden, muttei myöskään erityisen kaukana siitä. Kuva ei ole ikuinen samalla tavoin kuin Jumala, eikä samaa substanssia, mutta silti lähempänä Jumalaa kuin mikään muu luotu. Tämä kuva on muotoiltava uudelleen ja täydellistettävä, jotta se olisi myös lähempänä hänen kaltaisuuttaan.¹⁶⁷

Triniteetin persoonat ovat samanarvoisia, *aequalitas* ja yksi Jumala.¹⁶⁸ Isä itsessään ei ole Sana, Poika, tai kuva, vaikkakin Sana, joka oli Jumalan kanssa ja oli Jumala ja jonka kautta kaikki on luotu, on samanarvoinen suhteessa Isään. Isä ei voi olla olemassa itsessään, vaan suhteessa Poikaansa. Samoin Poika ei voi olla itsensä kautta, vaan suhteessa Isään. Siten Isä ja Poika ovat yhtä. Poika on Isän olemus, voima, viisaus, Sana ja Isän kuva. Poika ei voi olla myöskään itsensä kuva, vaan kyse on vastavuoroisesta suhteellisuudesta, Isän ja Pojan välisestä suhteesta, jossa he ovat kuitenkin yksi (Joh. 1:1–3).¹⁶⁹ Poika on samanarvoinen Isän kanssa kaikessa ja hän on yhtä ja samaa substanssia (Fil. 2:6). Siten myös Pyhä Henki koostuu samasta ykseyden ja samanarvoisuuden substanssista. Pyhä Henki ei ole yksi kahdesta muusta kolminaisuuden persoonasta. Pyhän Hengen kautta molemmat ovat liittyneenä toisiinsa - Hengen siteen kautta, ei partisipoinnalla, vaan omien olemustensa lahjan kautta (Ef. 4:3). Meidät on komennettu imitoimaan tätä liittoa sekä suhteessamme Jumalaan, että toisiimme. Näissä kahdessa käskyssä riippuvat kaikki laki ja profeetat. (Matt. 22:37–40). Tämä yhteys on rakkaus, mikä on Jumalan olemus. (1. Joh. 4:16), sillä miten muuten rakkaus olisi substanssi, ellei Jumala ole se substanssi, toteaa Augustinus: ”Siten nämä kolme ovat yksi, ainoa, suuri, viisas, pyhä ja siunattu Jumala.”¹⁷⁰ Mikään kolminaisuuden persoonista ole alempiarvoinen toisiinsa nähden. Tätä totuutta, jonka kautta meidät on luotu, ei lihallinen käsityskykymme kykene erottelemaan. Tämä totuus on todellista todellisuutta, mitä suurempaa ei voi olla olemassa.¹⁷¹ Augustinus muistuttaa, että ihmisen ruumis on myös Pyhän Hengen temppeli ja uskovien ruumiin jäsenet ovat Kristuksen, jota ei ole luotu, jäseniä. Siten on mahdollista, että tarjoamme ruumiimme Pyhälle Hengelle, jota ei ole

¹⁶⁷ Augustinus 1968a, 525, 530–531

¹⁶⁸ Augustinus 1981, XIV

¹⁶⁹ Augustinus 1981, 218–220: Joh.1:1–3; 224.

¹⁷⁰ Augustinus 1981, 206–207

¹⁷¹ Augustinus 1981, 244

luotu. Ihmistä kehoitetaan kirkastamaan Jumala ruumiissaan, palvellessaan Jumalaa. (1. Kor.6:15, 6:19–20).¹⁷²

Puhuttaessa Kolminaisuudesta ja Jumalan tuntemisesta, on erityisesti tarkasteltava, mitä on rakkaus. Vain todellinen rakkaus on rakkautta, muuten se jää halun tasolle. Todellinen rakkaus kiinnittyy totuuteen, ei haluun. Todellinen rakkaus halveksii kaikkea kuolevaista, antamalla itsensä rakkauden tähden rakastamalla toisia Herran Jeesuksen Kristuksen opetuksen ja esimerkin mukaisesti, sillä ”koko laki ja profeetat riippuvat näistä kahdesta käskystä: Rakasta Jumalaa ja lähimmäistäsi.” (Matt. 22:37–40)¹⁷³ Kun ihminen kykenee näkemään rakkauden, hän näkee Kolminaisuuden, sillä rakkaudessa on nämä kolme: rakastettu, rakastaja, sekä rakkaus, johtaen harmoniaan. Rakkaus on siten suhteisiin liittyvää.¹⁷⁴ Triniteetin sisällä kyse on kuitenkin *essentiasta*, ei *relaatiosta*, sillä triniteetin persoonat ovat yksi. Ihmisen tulee seurata Jumalaa lihaksi tulleen jumalan, Jeesuksen kautta, Pyhän Hengen avulla, mikä on vuodatettu sydämiimme. Uudistuminen Jumalan kuvan kaltaisuuteen tapahtuu tämän kuvan kautta, joka on samanarvoinen Isän kanssa. Isä on valo, Poika on valo ja Pyhä Henki on valo – yhdessä yksi valo. Samoin he ovat yksi viisaus. Tällöin he ovat yksi essentia. Kolminaisuudessa ei ole mitään muuta kuin yksi Jumala – Isä, Poika ja Pyhä Henki.¹⁷⁵

Leveringin mukaan Augustinus itse ei ollut tyytyväinen trinitaarisen analogian rajoittamiseen pelkästään mielen alueelle, vaan toivoi löytävänsä kolminaisuuden piirteitä myös ihmisen ruumiista. Tämä johtuu siitä, että keholliset triniteetin piirteet ovat maallisessa elämässä ilmeisempiä. Ruumiin ylösnousemuksessa, iankaikkisuudessa, sielu ja ruumis ovat kuitenkin erottamattomasti partisipoituneena triniteettiin.¹⁷⁶

3.2.2 Kristologinen imago Dei

Augustinuksen mukaan tieto Jumalasta tulee ihmiselle ainoastaan välimiehen, Jeesuksen Kristuksen kautta. Tämä toteutuu ihmisen ylimmässä osassa, mielen

¹⁷² Augustinus 1981, 18: 1.Kor.6:15: ”Ettekö tiedä, että teidän ruumiinne ovat Kristuksen jäseniä? Ottaisinko siis Kristuksen jäsenet ja tekisin ne porton jäseniksi? Pois se!”; 1.Kor.6:19: ”Vai ettekö tiedä, että teidän ruumiinne on Pyhän Hengen temppeli, joka Henki teissä on ja jonka te olette saaneet Jumalalta, ja ettette ole itsenne omat?; 1.Kor.6:20: ”Sillä te olette kalliisti ostetut. Kirkastakaa siis Jumala ruumiissanne.”

¹⁷³ Augustinus 1981, 260: Matt. 22: 37–40.

¹⁷⁴ Augustinus 1981, 263, 266

¹⁷⁵ Augustinus 1981, 202–203, 228–229

¹⁷⁶ Levering 2013, 170–171

alueella, jonka yläpuolella on ainoastaan Jumala.¹⁷⁷ Ihminen lopulta omaksuu olevansa *Imago Dei*, Jumalan kuva, intelligenssin avulla ja uskon kautta. Ihmisen mieli puhdistuu jatkuvasti, uskon kautta, jotta se voisi ymmärtää - kohti totuutta, kohti Jumalaa. Tämä tapahtuu siis välimiehen, Jeesuksen Kristuksen kautta, joka on täysi Jumala ja täysi ihminen. Tässä Augustinus seuraa Nikean kirkolliskokouksen (325) kristologista linjausta.¹⁷⁸

Erilaiset harhaopit olivat haastaneet käsityksiä kristillisestä opista, joita Nikean kirkolliskokouksessa oikaistiin. Nikean tunnustus oli samaan aikaan kosmologinen ja soteriologinen. Kaiken taustalla on ajatus, että ihmistä ei kykene yksikään luotu pelastamaan, vaan ainoastaan universumin Luoja. Ja koska kaikessa luomisessa on taustalla *logos*, jonka kautta kaikki on tehty, on Jeesus Kristus sekä luoja, että pelastaja (Joh.1:1). Jumalan pelastava rakkaus oli siten Augustinuksen armo-opin perustana.¹⁷⁹ Nikean teologien *Imago Dei*-käsitteen merkitys oli siis erityisesti kristologinen ja heillä oli myös suuri vaikutus Augustinuksen varhaiseen *Imago* –teologiaan. Boersman mukaan Augustinus onnistui kuitenkin perustelemaan käsitteen edeltäjiään paremmin, mikä on mielenkiintoista ottaen huomioon Augustinuksen kristologiaan kohdistetut kriittiset näkemykset.¹⁸⁰ Augustinuksen *imago*-teologia on uniikkia Nikean teologeihin nähden, jotka olivat haluttomia liittämään Kristusta *Imago Dei*:nä luotuun ihmiseen, *ad Imaginem in*. Augustinuksen mukaan molemmat, Kristus ja ihmispersoona ovat *Imago Dei*.¹⁸¹ Nikean teologit olivat erityisen sitoutuneita *homoousios* -käsitteeseen koska joutuivat taistelemaan muun muassa areiolaista Kristuksen alemmuus -heresiaa vastaan. Siten ihmisen samanarvoisuus ei mahtunut mukaan. Augustinus onnistui kuitenkin osoittamaan *Imago Dei*-teologiassaan, että sekä Kristus että ihmipersoona ovat *Imago Dei*, mutta vain Kristus on myös *aequalitas*, samanarvoinen. Boersman mukaan Augustinuksen varhainen *Imago* –teologia saa täyttymyksensä teoksessaan *De vera religione*. Sen mukaan Kristus on Jumalan kuva, joka palauttaa rakkaudessaan ihmisen *Imago*

¹⁷⁷ Augustinus 1968a, 429

¹⁷⁸ Augustinus 1968a, 431

¹⁷⁹ Pelikan 1971, 203–204. Joh 1.1: ”Alussa oli Sana, ja Sana oli Jumalan tykönä, ja Sana oli Jumala.”, 302.

¹⁸⁰ McGrath 2012, 33; Boersma 2006, 3, 9. Nikean kirkolliskokouksen yhteydessä vaikuttaneita ja Boersman tutkimuksen aiheen kannalta keskeisiä teologeja ja filosofiä, jotka vaikuttivat Augustinuksen teologiaan. Heitä olivat Hilarius Poitierslainen, Marius Victorinus ja Ambrosius Milanolainen. Kol.1:15; ”ja hän on näkymättömän Jumalan kuva, esikoinen ennen kaikkea luomakuntaa.”

¹⁸¹ Boersma 2016, 14–15; DGnM, Augustinuksen mukaan ruumis on osa Jumalan kuvaa – totuudesta heijastunutta kuvaa.

Dein, mahdollistaen ihmiskunnan partisipoida Hänen paluussaan ja korotuksessa taivaallisiin. Boersman mukaan Augustinus vahvisti sen, että sekä Kristus että ihmispersoonat ovat Imago Dei.¹⁸²

Augustinuksen mukaan Jumalan muodossa Jeesus, jonka kautta kaikki on luotu, teki samalla ihmisen. Orjan muodossa, naisesta syntyneenä, hänet tehtiin ihmiseksi, jotta Hän lunastaisi lain alla olevat Jumalan lapsiksi. (Gal. 4:4–5) Augustinuksen mukaan Gen.1:26 viittaus ihmisen luomisesta kolmiyhteisen Jumalan kuvaksi tarkoittaa, että ihminen on samalla luotu Pojan kuvaksi, siis ihmiseksi. Siten, koska Jumalan muoto otti orjan muodon, he ovat Jumala ja ihminen, niitä sekoittamatta. Jumaluus ei lakannut olemasta jumaluus, eikä luotu lakannut olemasta luotu.¹⁸³ Isä, johon nähden Poika on Jumalan muodossa samanarvoinen, on suurempi, kuin orjan muoto, sillä ollessaan ihminen Poika sanoi: ”Isä on minua suurempi.”.¹⁸⁴ Isä on kuitenkin alistanut kaiken Poikansa jalkojen alle itseään lukuun ottamatta (1.Kor.15: 24–25, 15:27–28) ja Poika on muuttava ihmisen ruumiin alennustilan oman kirkkautensa kaltaiseksi. (Fil. 3:20–21) Siten Isän ja Pojan toiminta on toisistaan erottamatonta ja kyseessä on yhden Jumalan työ.¹⁸⁵ Isä on uskonut kaiken Pojan haltuun. Isää ei myöskään tunne kukaan, niin kuin Poika ja se, Jolle Poika tahtoo hänet ilmoittaa. (Matt. 11:27) Tämä Poika, ihminen Jeesus Kristus, on välimies Jumalan ja ihmisen välillä, joka hallitsee niiden joukossa, jotka uskovat (1. Tim. 2:5).¹⁸⁶ Siten niiden ihmisen elämä, jotka uskovat, on kätkeytyneenä Kristuksen kanssa. Lunastukseen asti näemme kuitenkin vajavaisesti, kuin kuvastimen kautta: tämä on kaltaisuutta,

¹⁸² Boersma 2016, 263–265.

¹⁸³ Augustinus 1981, 20: Gal.4:4–5: ”Mutta kun aika oli täytetty, lähetti Jumala Poikansa, vaimosta syntyneen, lain alaiseksi syntyneen, lunastamaan lain alaiset, että me pääsisimme lapsen asemaan.”; Gen.1:26: ”Ja Jumala sanoi: ”Tehkäämme ihminen kuvaksemme, kaltaiseksemme; ja vallitkoot he meren kalat ja taivaan linnut ja karjaeläimet ja koko maan ja kaikki matelijat, jotka maassa matelevat”.

¹⁸⁴ Augustinus 1981, 21–22: Käännöksestä ei löydy viitettä (tutki alkup.teksti!), mutta Augustinus siteeraa kahteen otteeseen lausetta ”Isä on minua suurempi”. mikä löytyy Joh.14:28.

¹⁸⁵ Augustinus 1981, 22: 1.Kor.15:27–28: ”Sillä ”Jumala on alistanut hänen jalkojensa alle kaiken”. Kun sanotaan, että kaikki on alistettu hänelle, tämän ulkopuolelle jää tietysti Jumala, joka itse on kaiken alistanut Kristuksen valtaan. Sitten kun kaikki on saatettu hänen valtaansa, silloin hän itse, Poika, alistuu sen valtaan, joka on saattanut kaiken hänen valtaansa, ja niin Jumala hallitsee täydellisesti kaikkea” Fil.3:20–21: Mutta me olemme taivaan kansalaisia, ja taivaasta me odotamme pelastajaksi Herraa Jeesusta Kristusta. Hän muuttaa meidän ruumiimme tästä alennustilasta oman kirkastuneen ruumiinsa kaltaiseksi voimallaan, jolla hän kykenee alistamaan valtaansa kaiken. 1.Kor.15:24–25: ”Sitten tulee loppu, kun hän antaa valtakunnan Jumalan ja Isän haltuun, kukistettuaan kaiken hallituksen ja kaiken vallan ja voiman. Sillä hänen pitää hallitseman ”siihen asti, kunnes hän on pannut kaikki viholliset jalkojensa alle”.

¹⁸⁶ Augustinus 1981, 23: Matt.11:27; Kaikki on minun Isäni antanut minun haltuuni, eikä kukaan muu tunne Poikaa kuin Isä, eikä Isää tunne kukaan muu kuin Poika ja se, kenelle Poika tahtoo hänet ilmoittaa.”; 1.Tim2:5: ”Sillä yksi on Jumala, yksi myös välimies Jumalan ja ihmisten välillä, ihminen Kristus Jeesus”

mutta eräänä päivänä näemme kasvoihin (Kol. 3:4, 1.Kor. 13:12).¹⁸⁷ Tätä iankaikkiseen elämään asti ulottuvaa kristologista toivoa Augustinus kuvailee kontemplaationa, mihin liittyy olennaisesti Jumalan kaltaiseksi tuleminen (1.Joh.3:2; Joh.17:3).¹⁸⁸ Kontemplaatioissa sydämemme puhdistetaan, ei näkemisen, vaan uskon kautta Kristukseen, jolloin toteutuu evankeliumin sana, ”puhdassydämiset saavat nähdä Jumalan” (Matt. 5:8, Joh. 10:30, Ap 15:9).¹⁸⁹ Augustinuksen mukaan Pyhää Henkeä ei eroteta tästä Isän ja Pojan liitosta. Augustinus toteaa: ”Tämä on ilomme täyttymys, mitä suurempaa ei ole: `Nauttia kolmiyhteisestä Jumalasta, jonka kuvaksi meidät on luotu.”¹⁹⁰ Tätä ilmoitusta luonnollinen ihminen, kuten myöskään tämä maailma, ei kykene ymmärtämään ja vastaanottamaan. (Joh.14:17; 1.Kor.2:14).¹⁹¹

Augustinuksen mukaan Isän doktriini on Isän Sana, Hänen ainoa Poikansa. Siten, joka uskoo Poikaan, uskoo Isään, joka on Pojan lähettänyt. (Joh. 7:16, 12:44, 1. Joh. 15:20)¹⁹² Poika, Jeesus Kristus, on mahdollista vastaanottaa ihmisenä silloin, kun hänet ymmärretään lihaksi tulleen sanana. Isä antoi pojalle erityisen muodon kuvassaan ja kun kuva vastaa täydellisesti kuvauksensa kohdetta, siitä tulee samanarvoinen. Tässä kuva kumpuaa täydellisestä harmoniasta, jossa ei ole muutosta, epäsuhtaa, erilaisuutta, vaan se korreloi kaiken kanssa, mitä se kuvaa. Tämä kuva pitää sisällään elämän. Kuva on täydellinen sana, ilman minkäänlaisia puutoksia. Siten Jumala tuntee kaiken, mikä on kuvan

¹⁸⁷ Augustinus 1981, 23: Kol.3:4, Sillä te olette kuolleet, ja teidän elämänne on kätkeytynä Kristuksen kanssa Jumalassa; kun Kristus, meidän elämäme, ilmestyy, silloin tekin hänen kanssaan ilmestytte kirkkaudessa 1.Kor.13:12: ”Sillä nyt me näemme kuin kuvastimessa, arvoituksen tavoin, mutta silloin kasvoista kasvoihin; nyt minä tunnen vajavaisesti, mutta silloin minä olen tunteva täydellisesti, niinkuin minut itsenikin täydellisesti tunnetaan.”

¹⁸⁸ Augustinus 1981, 24; 1. Joh. 3:2: ”Rakkaani, nyt me olemme Jumalan lapsia, eikä ole vielä käynyt ilmi, mitä meistä tulee. Me tiedämme tulevamme hänen kaltaisikseen, kun hän ilmestyy, sillä me saamme nähdä hänet sellaisena, kuin hän on.”; Joh.17:3 ”Mutta tämä on iankaikkinen elämä, että he tuntevat sinut, joka yksin olet totinen Jumala, ja hänet, jonka sinä olet lähettänyt, Jeesuksen Kristuksen.”

¹⁸⁹ Augustinus 1981, 25: Ap 15:9: ”...eikä tehnyt mitään erotusta meidän ja heidän kesken, sillä hän puhdisti heidän sydämensä uskolla.”; Matt.5:8: ”Autuaita ovat puhdassydämiset, sillä he saavat nähdä Jumalan.”; Joh.10:30: ”Minä ja Isä olemme yhtä.”

¹⁹⁰ Augustinus 1981, 25–26

¹⁹¹ Augustinus 1981, 26: Joh.14:17: ”...Totuuden hengen, jota maailma ei voi ottaa vastaan, koska se ei näe häntä eikä tunne häntä; mutta te tunnette hänet, sillä hän pysyy teidän tykönänne ja on teissä oleva.”; 1. Kor. 2:14: ”Mutta luonnollinen ihminen ei ota vastaan sitä, mikä Jumalan Hengen on; sillä se on hänelle hullutus, eikä hän voi sitä ymmärtää, koska se on tutkisteltava hengellisesti.”

¹⁹² Augustinus 1981, 39–40: 1. Joh. 15:20: ”Mutta me tiedämme, että Jumalan Poika on tullut ja antanut meille ymmärryksen, tunteaksemme sen Totisen; ja me olemme siinä Totisessa, hänen Pojassansa, Jeesuksessa Kristuksessa. Hän on totinen Jumala ja iankaikkinen elämä.”; Joh. 7:16: ”Jeesus vastasi heille ja sanoi: ”Minun oppini ei ole minun, vaan hänen, joka on minut lähettänyt.”; Joh.12:44: ”Mutta Jeesus huusi ja sanoi: ”Joka uskoo minuun, se ei usko minuun, vaan häneen, joka on minut lähettänyt.”

kautta luotu.¹⁹³ Jumalattomat eivät kykene näkemään, että Poika on *equalitas* Isään nähden, koska he eivät ole puhtaita sydämeltään, ja siten he päätyivät ristiinnaulitsemaan kirkkauden Herran. (Matt. 5:8, 1. Kor. 2:8)¹⁹⁴. Hänet, joka otti orjan muodon, Jumala korotti, siksi että jokaisen on polvistuttava ja tunnustettava, että Jeesus Kristus on Herra. Orjan muodossa hän on alempi, mutta Jumalan muodossa samanarvoinen Isän kanssa. Syntinen ihminen ei näe Jumalan Poikaa samanarvoisena, joka kuitenkin on tosi Jumala. (Fil. 2:6–11; 1.Joh.5:20).¹⁹⁵

Augustinuksen mukaan on riittävästi todisteita, että Poika tehtiin naisesta, Pyhän Hengen kautta. (Matt.1:18; Luuk.1:34–35; Jes.48:16)¹⁹⁶. Ei ole muuta nimeä, jossa puhdistetaan ruumis Jumalan, luoja alaisuuteen. Augustinus toteaa: ”Yhdessä persoonassa todellakin, joka on ihminen, löysin kuvan korkeimmasta, Kolminaisuudesta, jonka 9. kirjassa halusin osoittaa, miten käsittää nuo kolme persoonaa.”¹⁹⁷ Augustinuksen mukaan Isän ja Pojan tahto on yksi. Samoin Pojan inkarnaatio ja neitseestä syntyminen tapahtui yhdestä ja samasta, Isän ja Pojan näkymättömästä toiminnasta, missä Pyhä Henki on osallisena. Tämä kaikki tapahtui Jumalan sanalla, joka on Jumalan Poika itse. Ja tämä Sana oli ollut Isän luona jo alussa, ennen aikojen ja maailman olemassaoloa. Ja kun aika oli täytetty, lähetti Jumala Poikansa, naisesta tehdyn, maailmaan. (Joh.1:1–2, 1:14; Gal.4:4).¹⁹⁸

Kaikki luotiin sanan kautta. Sana ei ole luotu, vaan Sana on ollut alusta asti Jumalan kanssa. Sana, mikä on muuttumaton totuus ja elämä. Tämä elämä oli ihmisten valo, jolla ihminen erottuu eläimestä. Se ei ollut ruumiillinen valo, eikä pelkästään ihmisten, vaan pienimmänkin eliön, joka on luotu. Kuitenkin elämä oli ihmisten valo (Joh.1:4) ja hänessä elämme, liikumme ja olemme. Tätä pimeys ei

¹⁹³ Augustinus 1981, 212–213: Augustinus heijastelee tässä myös Hilarius Poitiersläisen De Trinitatea: Ikuisuus on Isä, muoto on kuva ja käyttö lahjassa.

¹⁹⁴ Augustinus 1981, 42: Matt.5:8; 1.Kor. 2:8: ”...sillä jos he olisivat sen tunteneet, eivät he olisi kirkkauden Herraa ristiinnaulinneet.”

¹⁹⁵ Augustinus 1981, 40, 44–46: Fil. 2:6–11; 1. Joh. 5:20.

¹⁹⁶ Augustinus 1981, 60. Matt. 1:18: ”Jeesuksen Kristuksen syntyminen oli näin. Kun hänen äitinsä Maria oli kihlattu Joosefille, huomattiin hänen ennen heidän yhteenmenoan olevan raskaana Pyhästä Hengestä.”. Luuk. 1:34–35: Niin Maria sanoi enkelille: ”Kuinka tämä voi tapahtua, kun minä en miehestä mitään tiedä?” Enkeli vastasi ja sanoi hänelle: ”Pyhä Henki tulee sinun päällesi, ja Korkeimman voima varjoaa sinut; sentähden myös se pyhä, mikä syntyy, pitää kutsuttaman Jumalan Pojaksi.”. Jes. 48:16: ”Lähestykää minua, kuulkaa tämä: Alkujaankaan minä en ole puhunut salassa; kun nämä tapahtuivat, olin minä jo siellä. Ja nyt Herra, Herra on lähettänyt minut ynnä oman Henkensä.”

¹⁹⁷ Augustinus 1981, 512–513

¹⁹⁸ Augustinus 1981, 61–63: Joh.1:1–2: ”Alussa oli Sana, ja Sana oli Jumalan tykönä, ja Sana oli Jumala. Hän oli alussa Jumalan tykönä.”. Joh.1:14 Ja Sana tuli lihaksi ja asui meidän keskellämme, ja me katselimme hänen kirkkauttansa, senkaltaista kirkkautta, kuin ainokaisella Pojalla on Isältä; ja hän oli täynnä armoa ja totuutta.”. Gal. 4:4: ”Mutta kun aika oli täytetty, lähetti Jumala Poikansa, vaimosta syntyneen, lain alaiseksi syntyneen.”

käsittänyt. (Ap.17:27–28).¹⁹⁹ Uskova puhdistetaan Jeesuksen kautta, joka on tullut siksi, mitä ihminen on alun perin luonnostaan, ei synnin kautta. Hän yhdisti ihmisen kaltaisuuden omaan ihmisyyteensä, ottaen pois ihmisen pahuuden – ei kaltaisuuden ja jakaessa kuolevaisuuden. Jeesus teki ihmisistä osallisia jumalasuuteensa. Siten syntisen kuolema, mikä väistämättä seuraa tuomiota, on otettu täydellisesti pois vanhurskaan miehen, Jeesuksen kuoleman kautta, mikä on osoitus hänen armostaan.²⁰⁰ Tähän liittyy termi co-adaptation, yhteenliittymä.²⁰¹ Vaikka ihminen kuolee ulkoisesti synnin seurauksena (Room.8:10–11), hän uudistuu sisäiseltä ihmiseltään jatkuvasti (2.Kor.4:16) ja on lopulta elävä uskon kautta vanhurskautettuna. (Room.1:17). Ruumiin ylösnousemuksessa uskovien vanhurskaus täydellistyy, kun heistä tulee hänen kaltaisiaan ja he saavat nähdä hänet sellaisena, kuin Hän on (1.Joh.3:2) ja kuolleet herätetään Kristuksen valoon. (Ef. 5:14). Kristus siis hylättiin ihmiskunnan syntien tähden, mutta hän lopulta muuttaa langenneen ihmisen alentuneen ruumiin oman kirkkautensa ruumiin kaltaisuuteen. (Fil.3:21) Kristus istuu Isän oikealla puolella ja Paavali kehottaa etsimään sitä, mikä on ylhäällä ja kiinnittämään katseen taivaalliseen maallisen sijaan. (Kol.3:1–2).²⁰² Jumala ei kuitenkaan ole ruumis, jota voitaisiin etsiä ruumiillisilla silmillä, mutta usko lihaksi tulleeeseen Herraan Jeesukseen Kristukseen johtaa meidät ajattelemaan ihmistä hänen kaltaisenaan. Tässä tunnistamme ihmisen tai ihmisen muodon. Se että Jumala tehtiin ihmiseksi meidän tähtemme, naisen kautta, kuolevaisen ihmisen häpäisemäksi ja tappamaksi, kertoo nöyryydestä ja Jumalan rakkaudesta meitä kohtaan. Tämä on todellinen lääke, jolla ihmisen paisunut ylpeys poistetaan ja synnin kahleet katkaistaan.²⁰³ Sana ilmestyi meille ja kun hän tulee jälleen, olemme hänen

¹⁹⁹ Augustinus 1981, 132–133: Ap.17:27–28: ”että he etsisivät Jumalaa, jos ehkä voisivat hapuilemalla hänet löytää-hänet, joka kuitenkin ei ole kaukana yhdestäkään meistä; sillä hänessä me elämme ja liikumme ja olemme, niinkuin myös muutamat teidän runoilijoistanne ovat sanoneet: 'Sillä me olemme myös hänen sukuansa'.” Tässä kohtaa Augustinus selvästi viittaa myös Joh.1:4: ”Hänessä oli elämä, ja elämä oli ihmisten valkeus.”

²⁰⁰ Augustinus 1981, 133.

²⁰¹ Augustinus 1981, 134. Kreik. harmonia.

²⁰² Augustinus 1981, 135–138, 1.Joh.3:2: ”Rakkaani, nyt me olemme Jumalan lapsia, eikä ole vielä käynyt ilmi, mitä meistä tulee. Me tiedämme tulevamme hänen kaltaisikseen, kun hän ilmestyy, sillä me saamme nähdä hänet sellaisena, kuin hän on.”; Ef.5:14: ”Sen tähden sanotaan: ”Heräjä sinä, joka nukut, ja nouse kuolleista, niin Kristus sinua valaisee!”; Kol.3:1–2: ”Jos te siis olette herätetyt Kristuksen kanssa, niin etsikää sitä, mikä on ylhäällä, jossa Kristus on, istuen Jumalan oikealla puolella. Olkoon mielenne siihen, mikä ylhäällä on, älköön siihen, mikä on maan päällä.”; 1.Kor.15:23: ”mutta jokainen vuorollaan: esikoisena Kristus, sitten Kristuksen omat hänen tulemuksessaan.”; Fil.3:21: ”joka on muuttava meidän alennustilamme ruumiin kirkkautensa ruumiin kaltaiseksi sillä voimallaan, jolla hän myös voi tehdä kaikki itsellensä alamaiseksi.”

²⁰³ Augustinus 1981, 251–252

kaltaisia, sillä näemmä hänet sellaisena kuin hän on – Herrana, vaikka nyt ei vielä sen aika olekaan (1.Joh.3:2).²⁰⁴

Kuten aiemmin tuli todettua, Augustinuksen kristologiaa on kuvailtu vaatimattomaksi, mutta toisaalta se nähdään Augustinuksen kaiken teologian läpäisemänä teemana. Augustinus viittaa ihmisen Jumalan kuvaksi luotuisuuteen (Ef. 2:8–10; Ps. 33:15) sielun uudistumisen kautta, uskon kautta, Jumalan armosta. Tällä ei viitata ruumiin uudistukseen, vaan sisäiseen sielun uudistumiseen (Ps. 51:10).²⁰⁵ Augustinus pohtii, voiko sielun hyveet liittyä Kristuksen sieluun valossa, jossa Kristus kuvataan välimiehenä Jumalan ja ihmisten välillä. (1. Tim.2:5).²⁰⁶ Augustinus ihmettelee kristologista paradoksia samalla muistuttaen, että huolimatta siitä, miten ihminen voikin ylpeillä, vaikka on vain maan tomua ja siihen palaava, (Ps. 103:14) hän saa lopulta vain Jumalan armosta uudistua sisäisesti, jolloin toteutuvat Paavalin sanat: ”en enää elä minä, vaan Kristus elää minussa”. (Gal. 2:20).²⁰⁷

Augustinus muistuttaa, että kun tomu palaa maahan, henki palaa Jumalan luokse (Saarn.12:7), koska sielua ei tehty mistään. Siten sielu palaa tekijänsä luokse.²⁰⁸ Augustinus muistuttaa, että missä synti tuli yhden ihmisen kautta maailmaan, monet tulevat myös vanhurskaiksi yhden kautta. (Room.5:12 ja 5:18–19).²⁰⁹ Augustinus ei osaa sanoa, polveutuuko sielu lopulta Aatamista, vai luodaanko yksilöllinen sielu yksilölliseen ihmiseen. Augustinus viittaa tradusianismiin, mutta kreationistinen näkökulma vetosi häneen myös, eikä siten osannut ratkaista ongelmaa. Pääteoksessaan (DGnL) Augustinus toteaa kreationistisen näkökulman seurauksen olevan, että koska pieni vauva ei ole ehtinyt tehdä mitään pahaa, se on täysin viaton, mikäli sielu ei polveudu Aatamista ja on Jumalan suoraan luoma. Sen sijaan, jos sielu polveutuu

²⁰⁴ Augustinus 1970, 407: 1. Joh.3:2: ”Rakkaani, nyt me olemme Jumalan lapsia, eikä vielä ole käynyt ilmi, mitä meistä tulee. Me tiedämme tulevamme hänen kaltaisikseen, kun hän ilmestyy, sillä me saamme nähdä hänet sellaisena, kuin hän on.”

²⁰⁵ Augustinus 1982b, 103–104; Ef.2:8–10: Sillä armosta te olette pelastetut uskon kautta, ette itsenne kautta-se on Jumalan lahja- ette tekojen kautta, ettei kukaan kerskaisi. Sillä me olemme hänen tekonsa, luodut Kristuksessa Jeesuksessa hyviä töitä varten, jotka Jumala on edeltäpäin valmistanut, että me niissä vaeltaisimme; Ps.51:10: ”Jumala, luo minuun puhdas sydän ja anna minulle uusi, vahva henki.”

²⁰⁶ Augustinus 1982b, 105, 1.Tim.2:5: ”Sillä yksi on Jumala, yksi myös välimies Jumalan ja ihmisten välillä, ihminen Kristus Jeesus,”

²⁰⁷ Augustinus 1982b, 106: Ps. 103:14 (Vulgata 102:14): ”Sillä hän tietää, minkä kaltaista tekoa me olemme: hän muistaa meidät tomuksi”; Gal.2:20: ”ja minä elän, en enää minä, vaan Kristus elää minussa; ja minkä nyt elän lihassa, sen minä elän Jumalan Pojan uskossa, hänen, joka on rakastanut minua ja antanut itsensä minun edestäni.”

²⁰⁸ Augustinus 1982b, 107–108 Saarn.12:7: ”Ja tomu palajaa maahan, niin kuin on ollutkin, ja henki palajaa Jumalan tykö, joka sen on antanutkin”;

²⁰⁹ Augustinus 1982b, 109

Aatamista, lapsi perii Aatamin synnin ja siksi ”vanhemmat kiirehtivät kastamaan vastasyntyneensä kirkon tavan mukaisesti”.²¹⁰ Mielestäni myöhemmin kirjoitettu teos *Retractationes* vahvistaa ajatuksen, että kirkkoisä ei koskaan allekirjoittanut täysin varauksetta kirkon edustamaa käsitystä, vaikka asiaa joutui virkansa puolesta pohtimaan. Varttunut Augustinus katsoo ajassa taaksepäin ja toteaa, ettei osaa sanoa, polveutuuko sielu ensimmäisestä luodusta ihmisestä, vai luodaanko yksilöllinen sielu yksilölliseen ruumiiseen. Tämä koskee myös nuoremman kirkkoisän kantaa: ”En tiennyt sitä siihen aikaan – enkä tiedä sitä nytkään.”²¹¹ Se että kreationistinen näkökulma, ja oletettavasti kastamattomien vauvojen pelastuminen helvetistä vetosi Augustinukseen, ei ole yllätys – eikä pitäisi ollakaan ottaen huomioon *Doctor Gratiaen* teologiset intentiot. Mikään muu ei mielestäni selitä tätä lausumaa, jonka valossa Augustinus selvästi ottaa etäisyyttä, jättäen sen Jumalan tuomioistuimen ratkaistavaksi.

Augustinus ottaa tradusianismiin uuden, kristologisen näkökulman. Vaikka sielu olisikin periytynyt Aatamista, tämä ei tarkoita, että Kristuksen sielu olisi syntynyt Aatamin sielusta, kuten Kristuksen ruumiskaan ei perinyt syntiä, vaikka syntyi ihmisestä. Kuitenkin on todennäköisempää, että Kristuskin sai sielun samasta lähteestä kuin Aatami, ei niinkään Aatamista. Siten Kristuksen sielu ei syntynyt alkuperäisestä sielusta, Aatamista.²¹² Augustinus tunnustaa huojuneensa puolelta toiselle pohtiessaan tuleeko muut sielut vanhemmista, vai suoraan Jumalalta. Varmaa on vain, että sielu ei ole ruumiillista substanssia.²¹³ Augustinus viittaa etsinnässään Jeesuksen sanoihin, *etsikää, niin te löydätte*, mutta muistuttaa, että vaikka emme tietäisi, mistä olemme tulleet, voimme uskossa olla tyytyväisiä, tietäen minne olemme menossa.²¹⁴ Augustinus kuitenkin varoittaa tradusianismia kannattavia samaistamasta sielua ja ruumista siinä kohtaa, kun uskovat sielun polveutuvan vanhemmista: ”Vakavasti ajatellen, mikään muu ei auta meitä ajattelemaan Jumalaa, joka on muuttumaton ja immateriaalinen, kuin sielu, joka luotiin Hänen kuvakseen.”²¹⁵

²¹⁰ Augustinus 1982b, 109-110: N. 40.s.279 viittaus retract.1.1.3; 1968b, 10.

²¹¹ Augustinus 1968b, 10.

²¹² Augustinus 1982b, 120-121, 123

²¹³ Augustinus 1982b, 126

²¹⁴ Augustinus 1982b, 127

²¹⁵ Augustinus 1982b, 128: “Nulla enim propior natura est, qua diligenter inspecta, possit etiam Deus, qui supra omnem creaturam suam incommutabilis permanet, incorporaliter cogitari, quam ea quae ad ipsius imaginem facta est”

4. Teologian ja luonnontieteellinen diskurssi

1800-luvulta lähtien luomisen teologiaan on kietoutunut erilaiset kysymykset teologian ja tieteen välisestä suhteesta.²¹⁶ McGrathin mukaan kristillisen tradition on virheellisesti nähty tulkitsevan Raamatun luomiskertomus suoraviivaisena historiallisena kertomuksena siitä, miten kaikki on saanut alkunsa, mutta todellisuus on monitahoisempi. Esimerkkinä hän käyttää Augustinusta, joka tulkitsi kirjoituksia 1500 vuotta ennen Darwinin luonnontieteitä mullistavaa teosta, *The Origin of Species*. McGrathin mukaan Augustinus kritisoi niitä, jotka pyrkivät sopeuttamaan Raamatun tulkinnan tieteen uusimpiin teorioihin. Augustinukselle tärkeää oli antaa kirjoitusten puhua puolestaan. Augustinus kamppaili Genesiksen 1–2 lukujen kanssa läpi uransa. Hänellä oli useita pyrkimyksiä kehittää systemaattista oppia siitä, miten nämä jakeet pitäisi tulkita. Jokainen kohta on hieman erilainen.²¹⁷ McGrathin mukaan Augustinus oli huolissaan siitä, että Raamatua juututtiin tulkitsemaan tieteellisen iän määrittämisen kautta. Uhka toteutui vuosituhat myöhemmin kopernikaanisen vallankumouksen kautta. Tällöin ongelmaksi muodostui kristillisen dogman sitoutuminen vallitsevaan tieteelliseen käsitykseen ja tätä periaatetta Augustinus vastusti. Vaarana oli, että Raamatusta tulee kerran oikeaksi pitämiensä tieteellisten käsitysten vanki. McGrathin mukaan Augustinuksen lähestymistapa auttoi teologiaa välttämään esitieteellisen maailmankuvan vangiksi joutumista.”²¹⁸

McGrathin johtopäätös jättää mielestäni kysymättä teologian kannalta kaikista oleellisimman kysymyksen: onko nykyajan teologia ja Raamatun tulkinta riippumatonta luonnontieteistä ja sen mahdollisista tulkintavirheistä? Vastaus on, että ei millään muotoa. Ristiriitaisen tulkinnan pohjalta voidaan tämän päivän teologian näkökulmasta kysyä, saako tai onko ylipäättään järkevää puolustaa Raamatun kirjaimellista luomiskäsitystä ja sen historiallisuutta? Olli-Pekka Vainion mukaan luonnontieteiden kehitys on luonut haasteen teologian itseymmärrykselle, tunkeutumalla perinteisten teologisten käsitteiden alueelle pyrkien tekemään ne tarpeettomaksi. Esimerkiksi käsitys sielun olemassaolosta voidaan pyrkiä selittämään pois neurotieteiden avulla ja moraalin alkuperä evolutiivisen kehitysopin kautta.²¹⁹ Valistuksen ajan jälkeisessä tieteellisessä keskustelussa on pyritty systemaattisesti sulkemaan pois kristillinen

²¹⁶ Clifford 1991, 225

²¹⁷ McGrath 2010, 111

²¹⁸ McGrath 2010, 113

²¹⁹ Vainio 2013, 25

lähestymistapa. Tämän seurauksena tieteellisen keskustelun vapaus on kaventunut siten, että naturalistisen tiedekäsityksen lähtökohtia ei voi enää kritisoida. Tapio Puolimatka kutsuu vallitsevaa tilaa ”dogmaattisesti sulkeutuneeksi keskusteluavaruudeksi”, jota hallitsee myyttinen tiedekäsitys.²²⁰ Sen juuret ovat klassisessa humanistisessa tiedekäsityksessä, mikä pohjautui ajatukseen olla vapaa Jumalasta. Ihmisestä tuli oman itsensä herra ja luonto nähtiin suljettuna, kausaalisena järjestelmänä ilman Jumalaa. Siten ainoastaan sellainen tiede, joka operoi lähtökohtaisesti ilman Jumalaa, nähtiin relevanttina.²²¹

Pelikanin mukaan Augustinus ja muut varhaiset kristilliset apologeetat joutuivat puolustamaan raamatullista luomiskäsitystä ja sen historiallisuutta. Esimerkiksi kreikkalaisten filosofien käsitys maailman syklisyydestä synnytti keskustelua, mihin Augustinus toi kristologisen ratkaisun: Kristuksen ansiosta ihmishistoria ei muodostu toistuvien aikakausien sarjoista, vaan etenee varmasti, vaikkakin horjuen, kohti lopullista eskatologista päämääräänsä.²²² Tutkija Aku Visala kieltää puolustavansa mitään kreationismin, siis Raamatun luomiskertomuksen kirjaimellisen tulkinnan, tai älykkään suunnittelun muotoja pitäen niitä teologisesti ja tieteellisesti umpikujina – mutta toisaalta ei halua lähteä niitä aktiivisesti kumoamaan.²²³ Puolimatkan tutkimuksen valossa luomisopin umpikuja-argumentit sisältävät olettamuksen, että luomisopilla ei ole tarjota mitään järkeviä kritiikin työkaluja. Puolimatkan mukaan kriittisen ajattelun edellytys täyttyy, kun vallitsevasta todellisuudesta on näkemys, joka tekee mielekkääksi käyttää kriittistä ajattelua maailmankaikkeuden rakenteen paljastamiseksi. Teologian näkökulmasta tällainen näkemys voi olla esimerkiksi ymmärrys *imago Dei*:stä – juutalaiskristillisen tradition käsityksestä ihmisen erityisluonteesta. Toisaalta vastakkainen, evolutiivinen käsitys luomakunnan sattumanvaraisuudesta voi johtaa naturalistiseen subjektiivisuuteen, jolloin käyttäytymistä ohjaavatkin eloonjäämiseen ja vietteihin perustuvat motiivit, mitkä lopulta saavat ihmisen kognitiiviset kyvyt näyttämään epäluotettavilta.²²⁴

Augustinukselle älykäs suunnittelu tai Raamatun kirjaimellinen luomiskertomus ei merkinnyt umpikujaa, vaan päinvastoin oli kristillisen uskon ja dogman sisäisen koheesion edellytys. Augustinuksen mukaan mikään ei ole

²²⁰ Puolimatka 2008, 371

²²¹ Puolimatka 2008, 372–373

²²² Pelikan 1971, 37–38.

²²³ Visala 2010, 23.

²²⁴ Puolimatka 2010, 67–69.

typerämpää kuin väittää, että luodut pienimmästä suurimpaan olisivat vailla Jumalan tahtoa ja luovaa voimaa, erityistä suunnitelmallisuutta: ”Yhtä lailla, kuten havaitsemme sielun olevan ruumiin yläpuolella, on typerää ehdottaa, etteikö Jumala tuomitsisi ihmisen teot, kun on olemassa todisteet Hänen älykkäästä suunnitelmastaan ihmiskehossa?”²²⁵. Ihminen on esimerkiksi luotu pystyasentoon, mikä ei onnistuisi ilman jumalallista apua.²²⁶ Tämä Jumalan suunnitelmallisuus on Augustinuksen mukaan piilossa niiltä, jotka uskovat vain näkemäänsä, vaikka luomisen suunnitelmallisuus suorastaan loistaa niistä.²²⁷ Augustinuksen mukaan ihminen on luotu ensin näkymättömissä, potentiaalisena ja myöhemmin näkyvänä ihmisruumiina. Jumalan kuva on erityisesti ihmisen spirituaalisessa ja älyllisessä osassa, mutta ihminen luotiin kokonaisuutena ja kuudentena päivänä. Paratiisin kuvaus ravintoa tarvitsevasta ihmisestä viittaa elävään kehoon, ei pelkästään sieluun. Siten kyse ei ole vain allegorisesta tapahtumasta. Augustinuksen mukaan tämänkaltaiset narratiivit täytyy tulkita ensisijaisesti kirjaimellisina, todellisina tapahtumina²²⁸. Augustinus viittaa niihin, jotka kieltävät pyhien kirjoitusten auktoriteetin ja toteavat luonnonilmiöiden olevan vain sattumuksen tuotosta. Augustinus toteaa: ”Jos he näkisivät minkä tahansa elävän kehon osan erityisen suunnitelmallisuuden, joita lääketieteen osaajat tutkivat, he ymmärtäisivät, että kaikki on Jumalan ylläpitämää.”²²⁹ Jumala ei luo uusia olioita, vaan hallinnoi kaikkia maailman luotuja, työskennellen lakkaamatta.²³⁰

Välttääkseni anakronistisen tulkinnan, osoitan seuraavissa luvuissa, miten Augustinus näki luomakunnassa merkkejä älykkäästä suunnittelusta, ihmisen ja eliölajien luomisesta ilman evolutiivista kehitystä, tai edeltävien sukupolvien ketjua – ja ilman lähestulkoon määräämättömiä aikakausia, joihin käsitys evoluutiosta on lopulta pakotettu sitoutumaan. Augustinukselle Pyhät tekstit olivat aina ensisijaisia auktoriteetteja opillisissa kysymyksissä.²³¹ Siten Mooseksen kirjoituksia on varottava tulkitsemasta harhaoppisesti, millä tarkoitetaan maalliseen oppiin kytkeytyneitä ja Pyhiin teksteihin sitoutumattomia tulkintoja.²³² Augustinuksen mukaan ”vaarallisinta on, kun kristityt veljet katsovat ylöspäin

²²⁵ Augustinus 1982a, 173–174.

²²⁶ Junni 2016, 7; Pelikan 1971, 294–295.

²²⁷ Augustinus 1982a, 174.

²²⁸ Augustinus 1982, 185–186

²²⁹ Augustinus 1982a, 173

²³⁰ Augustinus 1982a, 176

²³¹ Augustinus 1981, IX: Augustinuksen teksteissä on Raamatun sitaatteja yli 40 tuhatta.

²³² Augustinus 1982a, 43.

uskonnottomia kritikoita ja pyörtyvät kuunnellessaan heidän sujuvasanaisia tulkintojaan astronomiasta, tai muista maailmankaikkeuden elementeistä ja palaavat sen jälkeen epäuskoisina Pyhiä tekstien äärelle, kykenemättä ottamaan vastaan ravintoa sielulleen ja ymmärtämään Jumalan luomistyön hyvyttä.”²³³ Mooseksen sanoista voi kuitenkin löytyä erilaisia merkityksiä edellyttäen, että ne ovat totuudesta lähtöisin, sillä totuuksia voi olla vain yksi. Siispä on uskottava, että Jumala puhuu totta ja että häneltä ei ole jäänyt huomaamatta mitään, mikä voitaisiin todeta vääräksi.²³⁴ Augustinus toteaa, että kun jokin fysikaalisen tieteen fakta löydetään, on osoitettava, ettei se ole ristiriidassa pyhien tekstien kanssa – ja kun harhaoppiset pyrkivät tieteen faktojen avulla tuottamaan pyhien kirjoitusten kanssa ristiriitaisen teorian, on joko kyettävä osoittamaan, että he ovat väärässä, tai sitten tyydymme vain pitämään sen itsellämme varmoina, ilman epäilyksen häivää ja ”sitoutuen välimieheen, jossa kaikki viisauden ja tiedon aarteet ovat kätkeytyinä.” (Kol.2:3).²³⁵ Tämä osoittaa mielestäni Augustinuksen teologian vahvaa kristosentrisyyttä: Hänen luottamuksensa pohjaa inkarnoituneeseen Jumalan Sanaan, Jeesukseen kaiken todellisen tiedon alkulähtökohtana, jonka Isä itse on ilmoittanut Pyhän henkensä kautta.

Jussi Junnin mukaan luomistyön tarkastelu oli Augustinukselle sekä ”teologisesti että filosofisesti rakentuva malli, että henkilökohtaisen uskonelämän keskeinen kysymys.”²³⁶ Luomiskertomus ei siis liittynyt pelkästään filosofian tai teologian harjoittamiseen, vaan oli keskeinen osa kristillistä uskoa. Siten mielestäni on relevanttia tarkastella Raamatun luomiskertomuksen merkitystä myös sen kirjaimellisen tulkinnan osalta tämän päivän kristillisyydessä, vaikka akateemista teologiaa pidetäänkin tunnustuksettomana ja vapaana ideologioista. McGrathin mukaan Augustinus kritisoi niitä, jotka pyrkivät sopeuttamaan Raamatun tulkinnan tieteen uusimpiin teorioihin. Tärkeää oli antaa kirjoitusten puhua puolestaan. Augustinus kamppaili Genesiksen ensimmäisten lukujen kanssa läpi uransa. Hänen kirjoituksissaan oli ”ainakin neljä kohtaa pyrkimyksenä kehittää systemaattista oppia siitä, miten nämä jakeet pitäisi tulkita ja jokainen kohta on hieman erilainen.”²³⁷ Allenin mukaan luonnontieteen ei tarvinnut olla Augustinukselle korrektia, ollakseen korrektia luonnollisten syiden toiminnan ja

²³³ Augustinus 1982a, 44

²³⁴ Augustinus 1970, 329–331, 367

²³⁵ Augustinus 1982a, 45; Kol.2:3.

²³⁶ Junni 2016, 7. Conf.XI.3

²³⁷ McGrath 2010, 111

Jumalan välisen suhteen erottelussa. Allenin mukaan Augustinus on oikeassa luonnontieteen ja Jumalan erottelussa.²³⁸ Tutkielmani aiheen valossa Augustinuksen ajattelussa tiede oli korrektia niin kauan, kuin se ei ollut Pyhien tekstien ja katolisen uskon vastaista. Kriitikko kohdistui tieteiden harjoittajiin, ei tieteeseen sinänsä. Ongelmaksi muodostui se, jos luomakuntaa tutkittiin ilman Jumalaa ja Jumalan sanaa – ilman Kristusta. Tämän seurauksena syntyi Jumalasta itsenäistymään pyrkivä, ihmisen ylpeyttä ruokkiva, omavaraisuutta, viisautta ja käsityskykyä korostava tiede, mikä ei antanut kunniaa Luojalles.²³⁹ Augustinuksen ajattelussa on mielestäni enemmän elementtejä, mitkä säilyivät ennallaan ja juuri ne ovat oleellisia, jotta voi ymmärtää missä Augustinuksen teologisen ajattelun luonnontieteellinen *locus* sijaitsee.

Augustinus ennakoi teologian vastausta edellä kuvattuihin ongelmiin Jumalan valtiossa – Rooman tuhoutumisen jälkimainingeissa, mistä kristinuskoo jumalanpilkkajien taholta syytettiin. Augustinus kirjoitti teoksen väärin käsitysten korjaamiseksi, ”kiihkeästi palaen Jumalan huoneen vuoksi.”²⁴⁰ Teoksessa maallinen valtio etsii ihmisen kunniaa rakastamalla itseään, aina Jumalan pilkkaamiseen asti, kun taas taivaallinen valtio rakastaa ja etsii Jumalaa ja hänen kunniaansa, aina itsensä kieltämiseen asti.²⁴¹ Maallinen valtio rakastaa omaa voimaansa, ihmisen voimaa, mutta taivaallinen valtio rakastaa Herraa, joka on heidän voimansa (Ps.18:1). Maallisessa valtiossa ihmiset väittävät ylpeinä tulleen viisaiksi, mutta he ovat tyhmiksi tulleet ja vaihtaneet elävän Jumalan epäjumalien kuviin ja palvoneet luotua ennemmin kuin Luojaa (Room. 1:21–23, 25). Taivaallisen valtion kansalaisen ainoa viisaus on omistautua Jumalalle ja palvoa häntä, odottaen palkintoa - lopullista päämäärää, jossa ”Jumala on kaikki kaikessa” (1.Kor. 15:28).²⁴² Syy kahtiajakoon löytyy siis maallisen ja taivaallisen valtion välisestä jännitteestä. Lopulta ihmisen viisaus ja nerous pyyhitään pois jumalallisella kaitselmuksella.²⁴³ Augustinuksen Jumalan valtiota pidetään varhaisen kristillisyyden merkittävimpänä apologeettisena teoksena, heijastaen elävää teologiaa ihmisyyden historiassa, selittäen Jumalan toimintaa

²³⁸ Allen & Springsted 2007, 16

²³⁹ Lavalley 1989, 458: DGnM, 2.2.3; DGnL, 8.2.5.

²⁴⁰ Augustinus 1968b, 209

²⁴¹ Augustinus 1966, 404-405: “Fecerunt itaque civitates duas amores duo, terrenam scilicet amor sui usque ad contemptum Dei, caelestem vero amor Dei usque ad contemptum sui. Denique illa in se ipsa, haec in Domino gloriatur. Illa enim quaerit ab hominibus gloriam; huic autem Deus conscientiae testis maxima est gloria.”

²⁴² Augustinus 1966, 407:

²⁴³ Augustinus 1968b, 213, N.11.

maailmassa.”²⁴⁴ Mielestäni tämä Augustinuksen kuvaama teologinen kipupiste on ilmeistä nykypäivän teologiassa, joihin esimerkiksi käsitys Genesiksen luomiskertomuksen asianmukaisesta tulkinnasta kuuluu. Augustinuksen ajattelutapa yhtäältä kutsuu teologeja tutkimaan teologian omia lähtökohtia, Pyhien tekstien ilmoitusta ja toisaalta haastamaan niitä teologian ja luonnontieteen tulkintoja, jotka nousevat haastamaan pyhien tekstien ilmoitusta.

4.1 Luominen

Luomiseen liittyvät teologiset kysymykset heijastelevat ajatuksia siitä, miksi, miten ja milloin Jumala loi universumin, loiko Jumala luomakunnan ja erilaiset eliölajit suoraan, vai käyttikö hän esimerkiksi evolutiivista prosessia yksinkertaisesta eliölajista kohti monimutkaisempaa. Raamatun ilmoituksen perusteella Jumala loi kaiken Sanansa, siis Poikansa kautta *ex-nihilo*, vaikka tyhjistä luomista ei Raamatussa eksplisiittisesti ilmaistakaan. Raamatun luominen käsittää koko tunnetun ja tuntemattoman, näkyvän ja näkymättömän, taivaallisen ja maallisen todellisuuden. Raamatun narratiivi kertoo, että Aatami ja Eeva olivat luodut erityisellä tavalla. Aatami luotiin maan tomusta ja häneen puhallettiin elämän henki. Eeva luotiin Aatamin kehosta. Vaikka osa kristityistä pyrkii ylläpitämään vilpittömästi ajatusta Raamatun todenperäisyyden ja ihmisen evolutiivisen kehitysoffin yhteensopivuudesta, niiden välillä on myös perustavanlaatuinen, fundamentaalinen ero.²⁴⁵

Williamsin mukaan Augustinus lukee genesiksen luomiskertomusta kirjaimellisena luomiskertomuksena, ei allegorisena tulkintana jostakin teologisesta teemasta. Nykyteologiasta poiketen Augustinus kuitenkin yhdistelee Raamatun eri kohtia, sekä filosofisia käsitteitä tulkinnassaan.²⁴⁶ Havaintoni mukaan tämä ei kuitenkaan muodostu ongelmalliseksi, koska intentiona on etsiä ensisijaisesti Jumalan sanan merkitystä. Esimerkiksi luomisen kohdalla Augustinus kritisoi epikurolaista käsitystä, jonka mukaan maailmankaikkeus sisältää lukemattoman määrän universumeja. He näkevät olemisen ja häviämisen vain atomien sattumanvaraisena liikkeenä väittäen samalla, että Jumala on luonut maailman, mikä on ristiriitaista.²⁴⁷ Universumin syklisäisyys, jossa kaikki

²⁴⁴ Augustinus 1968b, 214.?

²⁴⁵ Grudem 1994, 262-265: Gen1:1; Ps. 33:6, 9; Joh.1:13; Ap. 4:24, 14:15, 17:24; Hepr.11:3; Kol.1:16; Ilm. 4:11; 10:6.

²⁴⁶ Williams 2001, 62: Nykyteologiassa esimerkiksi dogmatiikka ja eksegeettinen raamatuntutkimus on eroteltu toisistaan, toisin kuten Augustinuksen aikakaudella.

²⁴⁷ Augustinus 1968a, 443.

kuolisi ja syntyisi yhä uudelleen, ei ole kristillisen opin näkökulmasta koherenttia. Augustinuksen viittaus on kristologinen: Kristuksen ainutkertaisen sovitustyön valossa on mahdotonta, että hänen verellään puhdistettu sielu palaisi jälleen samoihin kärsimyksiin, joista se kerran on jo vapautettu. Kristus kuoli vain ja ainoastaan kerran syntiimme tähden (Joh.14:6; Room. 6:9; 1. Tess. 4.17).²⁴⁸

Augustinuksen mukaan Genesiksen tulkintaan liittyy kahdenlaisia ongelmallisia ajatusmalleja, joista on luovuttava. Ensimmäinen ilmoitus siitä, miten kaikki on luotu, on vaarana korvautua ihmisen mielikuvituksella ja olettamuksilla. Tällöin asetetaan toisia kristittyjä ja pahimmillaan pyhiä kirjoituksia vastaan. Toiseksi, kun Mooseksen sanojen taustalta pyritään löytämään jokin alkuperäistä todellisempi merkitys, ajatellaan että Mooses olisi kirjoituksissaan erehtynyt. Näin asetetaan kirjoitusten yläpuolelle ja Jumalasta tehdään valehtelija. (1. Kor. 4:6; Matt. 22:37)²⁴⁹ Mooseksen ymmärryskyky ei ole vähäisempi kuin myöhempien sukupolvien, joten luomiskertomusta ei tule sivuuttaa vain siksi, jos sitä ei itse ymmärrä.²⁵⁰

Augustinus kommentoi ajattelutavassaan tapahtunutta muutosta Genesiksen tulkinnan suhteen, viitaten ensimmäiseen Genesis-kommentaariinsa *Manikealaisia vastaan*, minkä hän kirjotti nuorempaan. Lähtökohta oli, että Manikealaiset erehtyivät raskaasti hylätessään Genesiksen kertomuksen ja halveksivat sitä. Kommentaarissa Augustinus kuitenkin käsitti luomisen allegorisena tapahtumana, koska kirjaimellinen tulkinta vaikutti lähes mahdottomalta.²⁵¹ Myöhemmin kirjoittamaansa Genesiksen *kirjaimellista tulkintaa* Augustinus kommentoi: ”Tämän sanoin tuolloin ja nyt Herra on toivonut, että minun pitäisi tarkastella samaa aihetta perusteellisemmin. Siten toivon kykeneväni osoittamaan, miten Genesis on kirjoitettu ennemminkin kirjaimellisesta, kuin kuvaannollisesta näkökulmasta”.²⁵² Edellä kuvattu allegorisen ja kirjaimellisen tulkinnan painopisteen muutos ei kuitenkaan sinällään

²⁴⁸ Augustinus 1966, 61, 65, Joh. 14:6; Room.6:9: “...Kristus, sitten kuin hänet kuolleista herätettiin, ei enää kuole: kuolema ei enää häntä vallitse.”; 1. Tess.4.17: ”sitten meidät, jotka olemme elossa, jotka olemme jääneet tänne, temmataan yhdessä heidän kanssaan pilvissä Herraa vastaa yläilmoihin; ja niin me saamme aina olla Herran kanssa.”. 103, 107.

²⁴⁹ Augustinus 1970, 343, 349–351: 1.Kor.4:6: ”Tämän olen, veljet, sovittanut itseäni ja Apollockseen, teidän tähtenne, että meistä oppisitte tämän: ”Ei yli sen, mikä kirjoitettu on”, ettette pöyhkeillen asettuisi mikä minkin puolelle toista vastaan.” Matt. 22:37: ”Niin Jeesus sanoi hänelle: Rakasta Herraa, sinun Jumalaasi, kaikesta sydäimestäsi ja kaikessa sielustasi ja kaikesta mielestäsi.” Sekä viittaus jakeeseen 39: ”Toinen, tämän vertainen, on: 'Rakasta lähimmäistäsi niinkuin itseäsi'.”

²⁵⁰ Augustinus 1970, 351–353

²⁵¹ Augustinus 1982b, 34–35. (Nootti 7, s.253). *Retract.*1.9 tai 1.10.

²⁵² Augustinus 1982b, 36

muuta luomiseen liittyviä perusaksioomia: *Genesiksen kirjaimellinen tulkinnan* mukaan kaikki eläin –tai kasvilajit on luotu lajinsa mukaan jo ensimmäisestä luomisesta, eikä uusia lajeja ole syntynyt myöhemmin. Ihmistä ei luotu lisääntymään lajinsa mukaan, koska ei ole erityisiä ihmislajeja, sillä ihminen luotiin Jumalan kuvaksi jo ensimmäisessä luomisessa.²⁵³ Kehotus olkaa hedelmälliset ja lisääntykää oli Augustinuksen mukaan välttämätöntä toistaa kuudentena päivänä ihmiselle, ”jottei kukaan ajattelisi, että lasten saamisen toiminnot olisivat jotakin synnillistä, pois lukien kuitenkin haureus ja avioliiton väärinkäyttö.”²⁵⁴ Jumala täydellisti luomistyön kuudentena päivänä, minkä jälkeen uusia lajeja ei syntynyt. Luomisessa Jumala asetti siemenen kaikkiin luotuihin, lajiensa mukaan, joista hän loi monia uusia asioita - mutta ei siten, että tulisi enää uuden kaltaisia lajeja, sillä Jumala sai työnsä päätökseen kuudentena päivänä (Joh.5:17; 1.Kor. 15:36-38).²⁵⁵ *Kirjaimellisessa tulkinnassa* Augustinus toteaa Genesiksen luotettavuutta lisäävän, että Uudessa testamentissa, Johanneksen evankeliumissa, Herra Jeesus Kristus itse vahvistaa Mooseksen olevan luotettava todistaja – muiden Raamatun tekstien lisäksi (Kol.2:3; Joh. 5:46; Joh.1:3, 10; Kol. 1:16)²⁵⁶ Tämä on mielestäni merkittävä havainto modernin teologian näkökulmasta, jossa Genesis nähdään merkitykseltään lähinnä allegorisena.

Augustinuksen *tunnustusten* mukaan kaikki luodut julistavat, että Jumala on niiden Luoja, sillä ne eivät pysy, vaan muuttuvat. Jumala sen sijaan on muuttumaton, sillä hän oli olemassa ennen luomista. Luodut, jotka muuttuvat, eivät voi julistaa, että ne olisivat luoneet itsensä, vaan ainoastaan että ne ovat Jumalan luomia.²⁵⁷ Ennen taivaan ja maan luomista Jumala ei tehnyt mitään, sillä ennen luomista ei ollut mitään luotua. Ennen luomista ei esimerkiksi ollut aikaa, koska Jumala on kaikkien aikojen luoja.²⁵⁸ Augustinus toteaa: ”Sinun vuotesi

²⁵³ Augustinus 1982a, 88, 171, 181

²⁵⁴ Augustinus 1982a, 89

²⁵⁵ Augustinus 1982a, 171, Joh.5:17; 1. Kor.15:36–38. Käsitys poikkeaa paljon nykyisen katolisen kirkon opista, jossa evoluutio ja lajien kehittyminen on hyväksytty. Tosin ihmisen kehitysoopin kohdalla lausunnot ovat ristiriitaisia, esim. Laudato Sí.

²⁵⁶ Augustinus 1982a, 22–23; 1970, 215, Kol.2:3: ”jossa kaikki viisauden ja tiedon aarteet ovat kätkeytyneinä.”; Joh. 5:46: ”Sillä jos te Moosesta uskoisitte, niin te uskoisitte minua; sillä minusta hän on kirjoittanut.” Augustinus viittaa Pojan kautta luomiseen, josta kertovat myös Joh.1:3, 10; ”Kaikki on saanut syntynsä hänen kauttaan, ja ilman häntä ei ole syntynyt mitään, mikä syntynyt on... Maailmassa hän oli, ja maailma on hänen kauttaan saanut syntynsä, ja maailma ei häntä tuntenut.”, sekä Kol.1:16: Sillä hänessä luotiin kaikki, mikä taivaissa ja mikä maan päällä on, näkyvät ja näkymättömät, olkoot ne valtaistuimia tai herrauksia, hallituksia tai valtoja, kaikki on luotu hänen kauttansa ja häneen.”

²⁵⁷ Augustinus 1970, 217–219

²⁵⁸ Augustinus 1970, 233–235

eivät mene tai tule, kuten meidän. Sinun vuotesi ovat kaikki kerralla... ne ovat tänään.”²⁵⁹ Augustinuksen mukaan kukaan järjissään oleva ei voi väittää, etteikö Jumala tuntisi luotujaan. Kaikki on luotu Sanan kautta, mitään ei ole luotu ilman häntä (Joh1:1–4). Kukaan ei myöskään voi neuvoa Luojaa, hänessä ja häneen on kaikki (Room.11:34–36): ”Rationaalisella ihmisellä, joka on luotu Jumalan kuvaksi, ei todellisuudessa ole muuta valkeutta, kuin Hän itse, Jumalallinen Sana, minkä kautta kaikki on tehty - ja jonka elämästä hän tulee osalliseksi, puhdistettuna kaikesta pahasta ja väärästä.” (Ps.103:2–4).²⁶⁰ Se että elämä oli ihmisten valkeus, viittaa ihmisen kykyyn partisipoida jumalalliseen viisauteen – kyky, mikä puuttuu eläimiltä, jotka kuitenkin myös luotuina, kuten kaikki, ovat luotuja Sanan kautta. Tämä viisaus itse on ainutsyntyinen Poika, jonka valossa ihminen ei voi löytää armon kautta mitään korkeampaa tai siunatumppaa.²⁶¹

Mikään mikä on luotu, ei ole luotu taivaassa, maassa tai vedessä, siis itsensä kautta, vaan sillä hetkellä, kun Jumala niin sanoi. Jumala loi kaiken siis sanallaan.²⁶² Tämä Sana on varsin erilainen, ei korvin kuultava, vaan ikuinen ja kaiken yläpuolella. Ilman sanaa mitään luotua ei ennen luomista ole voinut olla olemassa.²⁶³ Tämä Sana, jossa evankeliumi tuli lihaksi, on Jumalan Poika, sana, joka on yhtä ikuisesti Isän kanssa. Sana opettaa meitä kaikessa – sana, joka on alku, totuus, iankaikkinen ja muuttumaton.²⁶⁴ Tämä sana puhuu sydämeen, läpäisten kaiken inhimillisen kurjuuden, ”palauttaen ihmisen alkuun, josta lankesimme pois.”²⁶⁵ Augustinus ylistää Jumalaa viitaten psalmiin (104:24): ”Miten ihmeelliset ovat sinun tekosi Herra. Viisaudessa sinä olet ne kaikki tehnyt; Ja tämä Viisaus on se alku; Ja tässä alussa sinä olet tehnyt taivaan ja maan.”²⁶⁶. Mitään ei olisi luotu, ellei Luoja olisi niin tahtonut ja tämä tahto on Jumalan ominaisuus ennen luomista, iankaikkisuudessa. Augustinuksen mukaan ne, jotka pitävät tämän kaltaista ajattelua järjettömänä, ”eivät ymmärrä sinun viisauttasi Jumala, sinä mielemme valo. He eivät ymmärrä, miten kaikki on tehty, sinun

²⁵⁹ Augustinus 1970, 237

²⁶⁰ Augustinus 1982a, 164. Joh.1:1–4, Room.11:34–36; Ps. 103:24

²⁶¹ Augustinus 1982a, 165

²⁶² Augustinus 1970, 219–221

²⁶³ Augustinus 1970, 222–223. “Si ergo verbis sonantibus et praeterneuntibus dixisti, ut fieret caelum et terra, atque ita fecisti caelum et terram, erat iam creatura corporalis ante caelum et terram, cuius motibus temporalibus temporaliter vox illa percurreret.”

²⁶⁴ Augustinus 1970, 225

²⁶⁵ Augustinus 1970, 227

²⁶⁶ Augustinus 1970, 229

kauttasi ja sinussa: Niin, he pyrkivät nauttimaan iankaikkisuudesta, vaikka heidän sydämensä heiluu menneiden ja tulevien välillä, ja siten he ovat epävakaita.”²⁶⁷.

Augustinus toivoo samaa ymmärrystä ja viisautta kuin Mooseksella oli siitä, miten Jumala on tehnyt taivaan ja maan, jotta valheet eivät ruokkisi etsijää, vaan Jumala itse. Mooses puhui totta, sillä Jumala puhui ainoastaan totta palvelijalleen. Näin tulee tehdä varmoja, järkeviä johtopäätöksiä, jotka ovat kuten Mooseksella. On kuitenkin velvollisuutemme korottaa Jumalalta saadut sanat, jotka ovat tosia ja ilahduttivat myös häntä, jolle sanat paljastettiin.²⁶⁸

Augustinus viittaa Raamatunpaikkoihin, joissa kehoitetaan totuuden etsimiseen ja löytämiseen ja toisaalta muistutetaan, että Jumala on puolellamme. Jumala siis lupaa vastauksen. (Matt. 7:7, Room. 8:31).²⁶⁹

4.1.1 Paratiisi

Augustinuksen mukaan Genesiksen tekstit eivät ole tyyliltään allegorisia, vaan alusta loppuun historialliseen kuvaukseen sopivia. Ne, jotka keskittyvät luonnon tunnettuihin tapahtumiin, ovat haluttomia käsittämään nämä asiat kirjaimellisesti ja pitäytyvät kuvainnollisessa merkityksessä. Genesiksen luomiskertomusta vierastetaan Augustinuksen mukaan siksi, että tällöin asiat tapahtuivat ensimmäistä kertaa ja yliluonnollisen ihmeen kautta, tavanomaisen luonnon kiertokulun sijaan. Augustinus toteaa: ”emme voi olettaa, että jos Jumala ei juuri nyt luo aurinkoja tai maailmoja, hän ei olisi koskaan luonut. Tämä vastaus pitää antaa niille, jotka kyseenalaistavat paratiisin tai ihmisen luomisen.”²⁷⁰.

Augustinus kohdistaa kritiikkinsä heihin, jotka hyväksyvät kirjoitusten auktoriteetin, mutta tulkitsevat paratiisin kuvaannollisesti. He ovat ristiriidassa esimerkiksi ihmisen luomisen kohdalla, jolloin voidaan kysyä, olivatko Kain, Abel ja Seth siten ainoastaan kuvaannollisia hahmoja? Mikäli Genesiksen materiaallinen todellisuus pitää paikkansa, vahvistaen pyhien tekstien narratiivin

²⁶⁷ Augustinus 1970, 231

²⁶⁸ Augustinus 1970, 217, 369-371

²⁶⁹ Augustinus 1970, 289: Matt. 7:7: ”Anokaa, niin teille annetaan; etsikää, niin te löydätte; kolkuttakaa, niin teille avataan.”. Room. 8:31: ”Mitä me siis tähän sanomme? Jos Jumala on meidän puolellamme, kuka voi olla meitä vastaan?”

²⁷⁰ Augustinus 1982b, 33. ”Narratio quippe in his libris non genere locutionis figuratarum rerum est, sicut in Cantico canticorum, sed omnino gestarum est.”; ”Num ideo credendum non est Deum fecisse mundum, quia iam non facit mundos; aut non fecisse solem, quia iam non facit soles? Et hoc quidem non de paradiso, sed de ipso homine permotis debuit responderi
Figurative – allegorical - kuvainnollinen, proper – literal – kirjaimellinen.

ymmärtämistä, yhdessä *Regula Fidei*n kanssa, olisi mahdotonta kannattaa samaan aikaan vain kuvaannollista tulkintaa.²⁷¹

Augustinus pohtii luomisen kolmatta päivää, jossa Jumala istutti kausaaliset syyt paratiisin erilaisesta kasvillisuudesta, joita savesta luotu ihminen tulisi syömään.²⁷² Elämän puu, sekä hyvän ja pahan tiedon puu olivat todellisia, eivät allegorisia. Augustinus varoittaa kääntymistä allegoriseen tulkintaan, jossa puille annettaisiin vain kuvaannollinen merkitys. (San. 3:18; 1. Kor.1 0:4).²⁷³ Augustinus ymmärtää tapahtumilla olevan kuitenkin syvempiä merkityksiä myös allegorisesti. Kristuksen hän käsittää elämän puuna. Siten puun istuttaminen (Gen. 2.9) merkitsi jotakin muuta, mutta samalla kuitenkin todellisena materiaalisena tapahtumana maailmassa - ei allegorisesti, vaan historiallisena narratiivina tulevasta.²⁷⁴ Augustinus muistuttaa, että puu luotiin ennen siementä – siementä tuottavat puut, kuten Raamatun tekstissä todetaan.²⁷⁵ Jumala ei myöskään lisännyt paratiisin mitään uutta luomisen jälkeen, vaan uutta syntyi jo luodusta, mikä oli tullut valmiiksi kuuden päivän luomisessa. Tätä ennen tapahtui kuitenkin spirituaalinen ja älyllinen luominen.²⁷⁶ Luomisessa Jumala ei tehnyt kasveja samalla tavoin nyt, kun ihminen hallinnoi maata. Nyt vilja tulee ajan kanssa, mutta aikojen alussa, kun kaikki luotiin, näin ei ollut.²⁷⁷ Kaikki elävät, kasvit ja puut, kehittyivät lajinsa mukaan alkukantaisista siemenistä, kosteuden vaikutuksesta. Nämä siemenet pitivät sisällään yliluonnollisen voiman ja potentiaalin, jonka alkuperä on Jumalan kuuden päivän luomisessa, joista seitsemäntenä hän lepäsi.²⁷⁸

Augustinus ei lakkaa hämmästelemästä, miten ihmiset haluavat tulkita paratiisin ainoastaan kuvaannollisesti. Elämän puu paratiisissa ei ollut kuvaannollinen, vaan todellinen materiaallinen puu. Allegorisesti puu symbolisoi viisautta. Olennaista ei puuhun liittyvässä lankeemuksessa ollut itse hedelmä, vaan tottelevaisuus ja tottelemattomuus, siis hyvän ja pahan välinen ero kausaalisena todellisuutena Jumalan käskyyn liittyen. Paratiisissa tapahtui siis

²⁷¹ Augustinus 1982b: 34.

²⁷² Augustinus 1982b, 37

²⁷³ Augustinus 1982b, 38; San.3:18: “Se on elämän puu niille, jotka siihen tarttuvat – onnellinen, ken pitää siitä kiinni.” 1.Kor.10:4.

²⁷⁴ Augustinus 1982b, 38, VIII, 4.8. Aliud quam erant illa omnia significaverunt, sed tamen etiam ipsa corporaliter fuerunt. Et quando a narrante commemorata sunt, non erat illa figurata locutio, sed earum rerum expressa narratio, quarum erat figurata praecessio.

²⁷⁵ Augustinus 1982a, 152.

²⁷⁶ Augustinus 1982a, 153.

²⁷⁷ Augustinus 1982a, 157.

²⁷⁸ Augustinus 1982a, 158. Lue nootti 30, s.257.

ihmeitä, kuten syntiin langenneessakin maailmassa – tosin Augustinuksen mielestä miehen luominen maan tomusta ja naisen miehen kylkiluusta on kuitenkin suurempi ihme, kuin esimerkiksi kuolleiden herättäminen henkiin.²⁷⁹

4.3 Teistinen evoluutio

Wayne Rossiterin mukaan Raamatullisen luomiskäsityksen mukaan Jumala on luonut ihmisen välittömästi kaltaisekseen, kun taas teistinen evoluutio nojaa n. 3.5 miljardin vuoden ajanjaksolla tapahtuneeseen, miljoonien potentiaalisten välimuotojen kautta tapahtuneeseen kehitysoppiin.²⁸⁰ Teologian ja tieteen yhteensovittamista ilman minkäänlaista konfliktia pidetään mahdollisena *teistisen* evoluutiokäsityksen kautta. Teistinen evoluutiokäsitys pitää kuitenkin sisällään laajan kirjon erilaisia näkökulmia, mutta kokonaisuutena se on tällä hetkellä vallitseva paradigma kristillisten tunnustuskuntien enemmistössä. Ted Peters listaa viisi kriteeriä, jotka määrittävät teistisen evoluution dispositiota: Ensimmäisenä on luottamus parhaaseen mahdolliseen tieteeseen luonnollisen maailman ymmärtämiseksi, ilman ideologisia motiiveja, ihmisen kokonaisvaltainen hyvinvointi huomioiden. Toisena on nojautuminen Tuomas Akvinolaisen primääristen ja sekundaaristen syiden konseptiin. Sen perusteella tiede operoi maailmaan istutettujen sekundaaristen syiden parissa, mitkä ovat peräisin primäärisistä syistä, siis Jumalan luomistyöstä – minne tieteellisillä metodeilla ei ole pääsyä. Kolmas, kausaalinen johtopäätös edellisten perusteella on, että tieteen ei tule pyrkiä löytämään luonnosta minkäänlaista tarkoitusta. Tarkoituksen hallussapito on ulkoistettu yksin Jumalalle, joka ilmoittaa eskatologisessa viitekehyksessä tarkoituksensa. Tiede keskittyy elävän maailman tutkimiseen. Neljännen periaatteen mukaan rikki mennyt luomakunta halutaan korjata kristologisen soteriologian avulla, sillä Jumala otti osaa luomiseen Poikansa Jeesuksen kautta. Viidennen periaatteen mukaan tiede halutaan nähdä kutsumuksena, johon älykkäimmät yksilöt kantavat kortensa kekoon. Siten uskolliset saavat rauhan vastenmielisiltä ja turhilta ideologioilta, voidaan keskittyä juhlistamaan luomistyötä, joka liittyy luonnollisesti tieteen konseptiin.²⁸¹

Mielestäni edellä kuvatussa teistisen evoluution periaatteiden määritelmässä on ongelmana, että ne katsovat sekä tiedettä, että teologiaa toispuoleisesti ja sekoittaen käsitteitä. Ensinnäkin määritelmien perusteella Genesiksen

²⁷⁹ Augustinus 1982b, 40–42

²⁸⁰ Rossiter 2015, 73–74

²⁸¹ Dembski & Ruse 2007, 56

luomiskertomuksen narratiivi emanoituu pelkästään tieteellisen tutkimuksen piiriin ja kristologiaa käytetään Genesiksen korvikkeena. Toiseksi tieteellinen objektiivisuus emanoituu teologian piiriin ja puolueettoman tiedeyhteisön korvaa näkemykset, jotka kykenevät operoimaan vain teologian asettamien rajojen sisällä. Siten Jumalan luomistyötä ylistävästä uskollisten joukkiosta, tuleekin vääristyneiden käsitysten synnyttämien ideologioiden vankeja, vailla tarkoitusta. Tämä ei käsittäkseni vastaa luonnollista ja avointa, teologian ja tieteen harjoittamisesta. Samasta teemasta on puhunut myös Tapio Puolimatka.

Puolimatkan mukaan naturalistinen evoluutio on pääasiassa uskonnollinen ideologia, joka sijoittuu tieteellisen tutkimuksen piiriin. Tätä uskonnollista ulottuvuutta kutsutaan evolutionismiksi. Evolutionismi sisältää horjumattomaksi luokiteltuja metafysisiä oletuksia, jotka eivät kuitenkaan kestä tarkempaa, tieteellistä analyysiä. Evolutionismin taustaoletuksena on lähtökohtaisesti Jumalan poissulkeminen ja naturalistisen maailmankuvan kannattaminen. Naturalismin mukaan maailmankaikkeus on ainoastaan aineeseen perustuva, suljettu kausaalisten syiden järjestelmä. Kyse on sekulaarista, tieteellisestä fundamentalismista.²⁸² Puolimatkan mukaan ”dogmaattisten naturalistien kanssa keskustellessa voi siksi olla turha herättää kysymystä evoluutioteorian totuudesta, koska heidän uskonnollisista lähtökohdistaan tällaista kysymystä ei voi edes mielekkäästi esittää.” Siten evoluutioteoriaa edeltää evoluutiousko.²⁸³

Rossiterin mukaan teististen evolutionistien tieteelliset lähtöasetelmat voidaan jakaa kolmeen päälinjaan: Ensimmäisenä on kristillisten väittämien yksisuuntainen sovittaminen evoluutioteoriaan. Toiseksi tieteellisten ja teologisten uskomusten välille luodaan keinotekoisia palomuuereja. Kolmanneksi Jumala häivytetään etäiseksi, kosmiseksi taustavaikuttajaksi, jotta maailmankaikkeus näyttäisi syntyneen vain sattumanvaraisesti. Tämä muodostuu teististen evolutionistien kannalta erittäin ongelmalliseksi, koska Jumalan luomistyötä ei ole havaittavissa ja siitä ei voida sanoa juuri mitään. Siten Genesiksen sanat ”Alussa Jumala loi” raukeavat tyhjiin.²⁸⁴ Rossiter viittaa käsitykseen evoluution perustavanlaatuisesta hypoteesista: Evoluutio on ohjaamaton, sattumanvarainen prosessi, johon ei liity suunnitelmaa tai edes tarkoitusta. Tästä huolimatta teistiset evolutionistit pyrkivät pitämään yllä mielikuvaa ihmeitä tekevästä jumalasta.

²⁸² Puolimatka 2008, 154–155

²⁸³ Puolimatka 2008, 158

²⁸⁴ Rossiter 2015, 17

Tämä kahden täysin ristiriitaisen näkökulman epätieteellinen yhteensovittaminen johtaa lopulta teistisen evoluution sisäiseen hajoamiseen. Rossiterin mukaan teistiset evolutionistit perustavat todisteet Jumalan olemassaolosta useimmiten erilaisiin kosmologisiin argumentteihin ja hienosäätöön, siis ID-ideologiaan, vaikka luonnontieteilijät sitä vastustaisivatkin. Rossiterin mukaan on erikoista, että teistiset evolutionistit toisaalta vastustavat kosmologien ja fyysikkojen naturalistista käsitystä maailmankaikkeuden synnystä, mutta eivät evoluutiobiologien näkemyksiä. Yleisesti ottaen teististen evolutionistien käsitys Jumalan vaikutuksesta maailmassa rajoittuu kuitenkin alkuräjähdykseen, tai sitä edeltävään tuntemattomaan tapahtumaan ja maailmankaikkeuden synty ja kehitys jää siten luonnollisten mekanismien varaan.²⁸⁵ Oleellinen ja kriittinen kysymys teistisen evoluution kohdalla on, puhummeko ohjatusta, vai ohjaamattomasta prosessista?²⁸⁶ Teistiset evolutionistit eivät kykene tähän vastaamaan, vaan piiloutuvat eräänlaisen teologisen palomuurin taakse. Tarkoituksena on tehdä Jumalasta näkymätön, sokean uskon kohde, jotta naturalistien kritiikki ei yletä Jumalaan asti. Samalla he heikentävät kristillisen uskon tieteellistä uskottavuutta. Mielenkiintoista on, että samalla teistiset evolutionistit suhtautuvat Darwiniin suopeasti. Rossiterin teoksen pääasiallinen kritiikki on teististen evolutionistien virheellinen tieteellinen ja teologinen perusta.²⁸⁷ Teististen evolutionistien ainoa johtopäätös on, että Jumala ei luonut ihmistä kaltaisekseen, tai minkään erityisen prosessin kautta, vaan rinnastumme organismeina esimerkiksi ameebaan tai bakteeriin. Rossiterin mukaan teistiset evolutionistit ovat erottamattomia sekulaareista evolutionisteista.²⁸⁸

Augustinuksen *Rationes seminales* -ajatusta tulkitaan usein *teistisen evoluution* käsitettä tukevaksi, eräänlaiseksi evoluution esiasteeksi. Tällöin Jumalan maailmaan istuttamat siemenet aktualisoituvat ajan kuluessa, luoden uusia lajeja vaiheittaisen kehittymisen kautta ja siten evoluutioteoria olisi yhteensopiva Genesiksen luomiskertomuksen kanssa.²⁸⁹ McGrathin mukaan *rationes seminales* pitää sisällään ajatuksen luonnon kyvystä kehittyä. Tähän käsitykseen ei kuitenkaan kuulu luomisen sattumanvaraiset tai mielivaltaiset muutokset, vaan Jumala hallinnoi ja ohjaa prosessia.²⁹⁰ McGrathin tulkinta on

²⁸⁵ Rossiter 2015, 18

²⁸⁶ Rossiter 2015, 56

²⁸⁷ Rossiter 2015, 59

²⁸⁸ Rossiter 2015, 60

²⁸⁹ Mariano, Glick & Martinez 2006, 128.

²⁹⁰ McGrath 2012b, 96; 2010, 112

kuitenkin ongelmallinen. Augustinuksen luomista käsittelevät teokset ovat varsin yksituumaisia tämän suhteen. Pääteoksessaan (DGnL) Augustinus toteaa, että Jumala ei luo uusia olioita, vaan hallinnoi kaikkia maailman luotuja, työskennellen lakkaamatta.²⁹¹ *Tunnustuksissa* Augustinus toteaa, että mikään ei ole luotu taivaassa, maassa tai vedessä, siis itsensä kautta, vaan kaikki luotiin hetkenä, jolloin Jumala niin sanoi. Jumala loi kaiken siis sanallaan²⁹² *De Trinitatessa* Jumala todella istutti siemensyyt maailmaan, potentiaalisesti ja ne aktualisoituvat aikojen kuluessa, mutta kaikki luotiin lajinsa ja siemenensä mukaan. Koska Jumala sai luomistyönsä päätökseen ja täydellisti sen kuudentena päivänä, uusia lajeja ei ole syntynyt sen jälkeen. Mikään ensimmäisistä luoduista ei myöskään ole syntynyt edeltäjistään, luonnollisista vanhemmista, vaan näistä piilotetuista siemenistä. Siemenissä on säädettyinä kasvu, koko ja toisista erottuva muoto niiden sääntöjen mukaan, jotka ovat olleet säädettyinä jo alusta asti: ”Siten emme kutsu vanhempiamme ihmisten luojiksi, tai maanviljelijöitä satonsa luojiksi, vaikka Jumalan voima, joka työskentelee heissä, käyttää heidän ulkoisia liikkeitään luodakseen nämä asiat.” (Gen. 1:20–25).²⁹³ *Jumalan valtiossa* Augustinus toteaa, ”Meidät on luotu Luojamme kuvaksi, jonka ikuisuus on totta, totuus on ikuista, ja jonka ylistävä rakkaus on ikuista ja totta, ja joka itse on ikuinen, totuudellinen ja rakkaasti rakastettu Kolminaisuus, jossa ei ole sekaannusta tai erottelua.”²⁹⁴ Augustinuksen mukaan fakta on, että ihmisrotu sai alkunsa yhdestä ihmisestä, jonka Jumala ensin loi, kuten meille Pyhissä kirjoituksissa kerrotaan. Augustinus kritisoi näkemyksiä, joiden mukaan ihminen olisi ollut aina olemassa, yksilönä kuolevainen, mutta kollektiivisesti lajina ikuinen. Augustinus viittaa kritiikillään *Apuleiukseen*, sekä esimerkiksi yleissivistävien oppiaineiden perustajiin.²⁹⁵

Augustinuksen mukaan multiversumeja, tai syklistä maailmankuvaa kannattavat (kappaleessa 4.1) joutuvat päättelemään, että ihminen olisi syntynyt ilman esivanhempia. Tähän liittyy myös virheellinen käsitys, että ihminen tai muu luomakunta kykenisi syntymään itsestään ja omilla mekanismeillaan, mistä seuraa virheellinen johtopäätös, että ihmiset ja eläimet syntyisivät pitkien, ”edeltävien

²⁹¹ Augustinus 1982a, 176

²⁹² Augustinus 1970, 219–221

²⁹³ Augustinus 1981, 108–109: Gen. 1:20–25. Augustinuksen viittaus Gen.1:26 ihmisen luomiseen löytyy useista toisista kohdista.

²⁹⁴ Augustinus 1968a, 543, Conf.13.9.10.

²⁹⁵ Augustinus 1966, 44–45: ”Ex uno quippe homine, quem primum Deus condidit, humanum genus...”, 46–47: Augustinus viittaa kritiikillään *Apuleiukseen*, sekä esimerkiksi yleissivistävien oppiaineiden perustajiin.

sukupolvien vilinästä.”²⁹⁶ Sykliseen maailmankuvaan uskovat eivät koskaan tavoita sisään- ja ulospääsyä. Jumala kuitenkin on ikuinen, vailla alkua, mutta luomistyössään hän muodosti ajan ja sen määreet, sekä aikaan sidotun ihmisen. Augustinuksen mukaan Jumala loi yhdestä ainoasta ihmisestä koko ihmisrodun. Kyseessä ei ollut myöskään spontaani päähänpisto, vaan iankaikkinen ja muuttumaton suunnitelma.²⁹⁷

Kyseessä ei ole kuitenkaan uusi ilmiö, ei nykyajan, eikä Augustinuksen aikana. Puolimatkan mukaan naturalistinen, materialistinen maailmankäsitys oli törmäyskurssilla teistisen luomisuskon suhteen jo antiikin kreikkalaisten filosofien aikana, kuten Epikuroksen. Puolimatka viittaa atomisteihin, joiden mukaan on olemassa ääretön määrä erilaisia maailmoja, koska atomeja on ääretön määrä. Puolimatkan mukaan juuri Epikuros kehitti atomistisen käsityksen pohjalta evoluutioteoriaa, jota pidetään oman aikamme naturalistisen filosofian alkusysäyksenä.²⁹⁸ Wayne Grudem vahvistaa tämän, *teistisen evoluution* kohdalla ongelmana on, että sen perimmäinen lähtökohta on evolutiivisessa lajien kehitysofissa, mikä pohjautuu alun perin naturalistiseen Darwinismiin. Sen perusajatus on, että Jumala loi elävät organismit evoluution prosessien kautta. Koska Raamattua ei nähdä maailman ja eliölajien syntymisen määrittäjänä, teologiset näkemykset mukautuvat luonnontieteiden tutkimustuloksiin – ja tätä periaatetta Augustinus vastusti. Pyhiä tekstejä ei tullut mukauttaa vallitsevien tieteellisten käsitysten mukaiseksi etenkin silloin, jos ne ovat Pyhien tekstien kanssa ristiriidassa. Pyhät tekstit olivat ensisijainen auktoriteetti. Lisäksi Raamatun ilmoitus eksplisiittisesti puhuu lajien mukaisesta luomisesta (Gen. 1:11-24), jossa Jumala loi kaiken sanallaan, ”Hän sanoi ja niin tapahtui” (Ps. 33:6, 9). Myös tämän Augustinus vahvisti. Teistinen evoluutio tulee torjutuksi niin Raamatun ilmoituksen, kuin sekulaarin evoluutioteoriankin taholta.²⁹⁹

Johtopäätökseni Augustinuksen käsityksen ja nykyisen teologian ja luonnontieteiden välisen diskurssin perusteella on, että samalla kun Augustinus vastusti epikurolaista ideologiaa ja maailmankuvaa, kiistäessään eksplisiittisesti

²⁹⁶ Augustinus 1966, 53, 55: CIV:n luomisen kuvaus on yhteneväinen DGnL:n ja De Trinitaten kanssa: Myös 6 tuhannen vuoden kuvausta.

²⁹⁷ Augustinus 1966, 65–67

²⁹⁸ Puolimatka 2008, 159

²⁹⁹ McGrath 2010, 111; Grudem 1994, 275-277, Gen. 1:11, 24: ”Jumala sanoi: ”Kasvakoon maa vihreyttä, siementä tekeviä kasveja ja hedelmäpuita, jotka maan päällä kantavat hedelmissään kukin lajinsa mukaista siementä”. Ja niin tapahtui... Ja Jumala sanoi: ”Tuottakoon maa elävät olennot, kunkin lajinsa mukaan, karjaeläimet ja matelijat ja metsäeläimet, kunkin lajinsa mukaan”. Ja niin tapahtui.”; ”Ps.33:6, 9: ”Herran sanalla ovat taivaat tehdyt, ja kaikki niiden joukot hänen suunsa hengellä... Sillä hän sanoi, ja tapahtui niin, hän käski, ja se oli tehty.”

syklisen maailmankuvan ja eliölajien kehittymisen edeltävistä sukupolvista, hän tuli vastustaneeksi nykyajan teistisen evoluution käsitettä *a priori*. (Luvussa 4.1)³⁰⁰ Nykyajan teistinen evoluutio on siis Pyhien tekstien näkökulmasta erittäin ongelmallinen ideologia, jonka juuret ovat kaukana teologian, -ja filosofianhistoriallisissa tapahtumissa. On mielenkiintoista, miten vanhat ideologiat nousevat yhä uudelleen konfrontoimaan kristinuskon Pyhien tekstien ilmoitusta, milloin luonnontieteiden, filosofian, teologian, tai näiden muodostaman synteisiin puettuna, jota Puolimatkan käsityksen, sekä implisiittisesti myös Augustinuksen itsensä näkökulmasta, myös *teistinen evoluutio* edustaa.

Wayne Rossiterin mukaan *imago Dei* muodostaa ongelma teistisen evoluution kannalta. Päästäkseen irti evolutiivisesta kehityksestä kohti Jumalan kuvaa, termi *Homo Sapiens* on saanut fiktiivisen jatkineen, *Homo divinus*. Toisin sanoen, teistiset evolutionistit ovat luoneet uuden, fiktiivisen ihmisrodun pyrkiessään häivyttämään evoluution ja luomisopin välistä ristiriitaisuutta. Rossiterin mukaan Raamatullisen luomisopin ja evolutiivisen kehityksen välillä on valtaisa ero, minkä ”suurin osa kykenee ymmärtämään.”³⁰¹ Tämän ymmärsi myös kirkkoisä Augustinus ensimmäisten vuosisatojen aikana jKr., vaikka hänellä ei tietenkään ollut käsitystä, minkälaisista asetelmista 2000-luvulla teologian ja luonnontieteen väillä vallitsee. Kuten edellisissä luvuissa on havaittu, Augustinuksen käsityksen mukaan ihminen ei syntynyt vaiheittaisen kehittymisen kautta, edeltävistä vanhemmista, eivätkä myöskään muutkaan eliölajit. Kukin eliö -ja kasvilaji luotiin lajinsa, siemenensä mukaan, paitsi ihminen, koska ei ole olemassa erityisiä ihmislajeja, sillä ihminen luotiin Jumalan kuvaksi, ensimmäiseksi mieheksi ja naiseksi, ennen syntiä lankeemusta.³⁰² Tämän ongelman havaitsi myös Augustinus. Hän viittasi niihin, jotka kieltävät pyhien kirjoitusten auktoriteetin ja toteavat luonnonilmiöiden olevan vain sattumuksen tuotosta: ”Jos he näkisivät minkä tahansa elävän kehon osan erityisen suunnitelmallisuuden, joita lääketieteen osaajat tutkivat, he ymmärtäisivät, että kaikki on Jumalan ylläpitämää.”³⁰³ Augustinuksen mukaan mikään ei ole

³⁰⁰ Augustinus 1968a, 443

³⁰¹ Rossiter 2015, 73–74: Raamatullisen luomiskäsityksen mukaan Jumala on luonut ihmisen välittömästi kaltaisekseen, kun taas teistinen evoluutio nojaa n. 3.5 miljardin vuoden ajanjaksolla tapahtuneeseen, miljoonien potentiaalisten välimuotojen kautta tapahtuneeseen kehitysoppiin.

³⁰² Mariano, Glick & Martinez 2006, 85; Tripepi, 37–41. Myös Tuomas Akvinolainen sekä Suárez, kiistivät vaiheittaisen kehittymisen mahdollisuuden

³⁰³ Augustinus 1982a, 173

typerämpää kuin väittää, että luodut pienimmästä suurimpaan olisivat vailla Jumalan tahtoa ja luovaa voimaa, erityistä suunnitelmaa. ”Yhtä lailla, kuten havaitsemme sielun olevan ruumiin yläpuolella, on typerää ehdottaa, etteikö Jumala tuomitsisi ihmisen teot, kun on olemassa todisteet Hänen älykkäästä suunnitelmastaan ihmiskehossa?”³⁰⁴

Kuuden päivän luomiskertomuksen narratiivi ihmisen luomisesta merkitsee myös, että ensimmäisen sielun ja nykyisen ihmisen sielun välillä ei ole tapahtunut evoluutiobiologisen kehitysopin kanssa yhteensopivaa muutosta. Ihminen on ollut ihminen kuuden päivän luomisesta asti. Augustinus toteaa, että sielun tai ruumiin substanssi ei voi muuttua keskenään toistensa kaltaiseksi. Ihmisen rationaalinen sielu ei voi myöskään muuttua eläimen sieluksi, eikä toisaalta jumalalliseksi substanssiksi. On varmaa, että sielu on Jumalan luomus. Augustinuksen johtopäätös avaa kaksi mahdollisuutta: Sielu on luotu täysin tyhjästä, tai sitten jonkinlaisesta rationaalisesta olennoista. Tärkeämpää kuitenkin on käsitellä näitä ongelmia ahkerasti Jumalan sanan valossa, ei ihmisen otaksumien kautta.³⁰⁵

Darwin ei siis kehittänyt täysin uutta teoriaa, vaan muodosti luonnonvalintaan perustuvan teorian vanhan pohjalta.³⁰⁶ Puolimatkan mukaan ongelma on, että evoluutioteoriaa ei ”alisteta laaja-alaiseen tieteelliseen ja itsekriittiseen analyysiin kohteeksi”, vaan kritiikkiä pyritään rajoittamaan.³⁰⁷

4.3.1 Katolinen kirkko

Paavi Franciscus on tullut tunnetuksi syrjäytyneiden, vähäosaisten ja köyhien puolestapuhujana. Paavi on myös nostattanut kirkossa ja sen ulkopuolella runsaasti keskustelua epätyypillisillä toimintatavoillaan. Käsitteet kuten *ihmisarvo* esiintyvät paavin teemoissa usein, mutta toisaalta *imago Dei* vain harvakseltaan.³⁰⁸ Paavin lausunnot ovat olleet varsin ristiriitaisia käsitteen luonnontieteellisen ja antropologisen merkityksen osalta. *Laudato Si*:ssä paavi toteaa, ”Vaikka ihmisolentoon kuuluu kehittymisen prosessi, se nauttii tietynlaisesta uutuudesta, mikä ei selity pelkästään toisten systeemien evoluutiolla.”³⁰⁹ Miten voimme tämän perusteella olettaa evolutiivisten prosessien

³⁰⁴ Augustinus 1982a, 173–174.

³⁰⁵ Augustinus 1982b, 101–102

³⁰⁶ Puolimatka 2008, 162

³⁰⁷ Puolimatka 2008, 163

³⁰⁸ Puffer 2017, 65

³⁰⁹ Franciscus 2015, Ch.81: “Homo, quamvis progressionis processus secum ferat, novitate quadam fruitur, quae aliorum systematum patentium evolutione plane explicari non potest.”;

olemassaolon ja pitäytyä käsityksessä, että evoluutio ei lopulta selitäkään ihmisen olemassaoloa? Kuten aiemmin todettu, Augustinus viittasi Genesikseen, että vaikka käsityksiä voi olla useita, on vain yksi totuus. Franciscuksen lausuntoon nähden Augustinuksen ajattelun ei voida tässä kohtaa katsoa olevan yhteneväistä. Augustinus ei pelännyt viitata Genesikseen, mutta Franciscuselle kysymys on selvästi hankalampi.

Ennen Franciscuksen lausumia merkittävä kulminaatiopiste evoluutioteorian ja katolisen teologian välillä oli Johannes Paavali II:n kannanotto lokakuussa 1996, jolloin hän julisti edeltäjäänsä viitaten: ”Kiertokirjeessään *Humani Generis* (1950), edeltäjäni Pius XII jo lausui, että evoluution ja uskon välillä ei ollut vastustusta koskien ihmistä ja hänen kutsumustaan, olettaen että tietyt luovuttamattomat kohdat ovat selvillä.”³¹⁰ Artigas Mariano, Thomas Glick ja Rafael Martinez ruotivat kristillisen uskon ja katolisen kirkon suhdetta luonnontieteelliseen evoluutioteoriaan erityisesti Vatikaani II:n konsiilin ja sen jälkeisessä kontekstissa, paavien Pius XII:n ja Johannes Paavali II:n kannanottojen valossa. Tutkimus on vuodelta 2006, jolloin paavina toimi Benedictus XVI. Tutkimuksessa viitataan katoliseen Tripepiin, joka suhtautui negatiivisesti evoluutioteoriaan, ”mikä tulee hylätyksi jopa kaikkien vanhimpien ja kuuluisimpien Darwinin seuraajien taholta ja on pelkästään hypoteesi ilman vahvaa perustaa.”³¹¹ Tripepi viittaa skolastisiin filosofiin, joita ei voida pitää evoluution kannattajina. Varsinaiset teologiset argumentit evoluutioteoriaa vastaan Tripepi perustaa Raamatun teksteihin, joissa ilmoitetaan selkeästi, että Jumala loi jokaisen lajin ”kaltaisuutensa mukaan” suoran toiminnan kautta, ei lajien vähittäisen muuttumisen kautta. Tripepin mukaan kirkkoisät, kuten Augustinus ja Tuomas Akvinolainen ymmärsivät tämän.³¹²

Augustinuksen mukaan vain oikea uskonto tunnustaa oikeutetusti, että koko universumin Luoja on kaikkien elävien, myös sielun ja ruumiin Luoja. Ylimpänä niiden joukossa maan päällä alun perin vain yksi ihminen, joka luotiin Jumalan kuvaksi kuvaksi, mutta häntä ei jätetty yksinäisyyteen. Se että nainen otettiin miehen kyljestä, on voimakas symboli aviollisesta rakkaudesta, jonka tulisi

Suomenk. *Laudato Sí* – Ole ylistetty 2015, 56: ”Vaikka oletamme evoluutioprosessien olemassaolon, ihmisolentoon sisältyy uutuus, jota ei täysin voi selittää muiden avoimien systeemien evoluutiosta lähtien.”

³¹⁰ Mariano, Glick & Martinez 2006, 1:

³¹¹ Mariano, Glick & Martinez 2006, 84: Tripepi, 31.

³¹² Mariano, Glick & Martinez 2006, 85; Tripepi, 37–41. Myös Tuomas Akvinolainen sekä Suárez, kiistivät vaiheittaisen kehittymisen mahdollisuuden.

yhdistää mies ja vaimo. Ja se, että Jumala loi koko ihmisrodun yhdestä, muistuttaa meitä moninaisuudessa olemaan yksimielisiä ja elämään liitossa. Augustinuksen mukaan ”ei ole olemassa mitään niin ristiriitaista kuin ihmiskunta sen alennustilassa, mutta ei myöskään mitään niin yhteisöllistä, kuin ihmiskunta sen todellisessa luonnossaan.”³¹³.

Augustinuksen mukaan luominen ei tapahtunut vähittäisen kehittymisen kautta siten, että luodut olisivat saaneet muotonsa luonnollisten prosessien kautta, päivien kuluessa. Tämä pätee, kun tarkastellaan esimerkiksi lintujen kykyä lentää. Kuinka monta päivää lintu tarvitsee opetellakseen lentämään? -kysyy Augustinus. Lentokyky edellyttää, että on siivet, joten ne eivät ole voineet kehittyä aikaisempien vaiheiden kautta, saaden ensin sulat ja lopulta siivet. Näin ollen Jumala täydellisti luomistyönsä kuudentena päivänä.³¹⁴ Vaikka kuuden päivän luomisen jälkeisestä ajasta ei ole kerrottu kaikkea, Augustinuksen mukaan Pyhä Henki on ilmaissut kaiken tarpeellisen Mooseksen tekstien kautta, mitä tulee tietää. Augustinus esittää johtopäätöksen, minkä voi reflektoida myös nykyajan akateemiseen teologiaan, sekä kirkon opetukseen ja yhteiskunnalliseen asemaan: ”Välinpitämättömyytemme vuoksi teemme olettamuksia mahdollisista tapahtumista, jotka kirjoittaja harkiten sivuutti. Pyhissä teksteissä ei kuitenkaan ole mitään järjenvastaista, tai ristiriitaista, mikä loukkaisi niiden lukijaa; muuten lukija saattaisi ajatella, että kirjoitusten kuvaamat tapahtumat ovat mahdottomia ja siten joko luopuisi uskostaan, tai pysyisi siitä kaukana.”³¹⁵ Juuri nämä Jumalan luomiskertomuksen teot ovat kaikin tavoin epätavallisia, koska ne ovat hänen ensimmäiset tekonsa: ”Mutta niiden, jotka eivät niihin usko, ei tulisi uskoa ihmeisiin lainkaan, koska niitä ei kutsuta ihmeiksi myöskään, mikäli olisivat havaittavissa tavallisina luonnonilmiöinä.”³¹⁶ Näkökulma on täysin päinvastainen esimerkiksi paavi Franciscukseen nähden, jonka mukaan ”Jumala ei ole taikuri, joka heiluttelee taikasauvaansa.”³¹⁷

Johtopäätöksenä Augustinuksen ja Franciscuksen Genesiksen tulkinnan yhteinen tekijä on Jumalan luomistyöhön asettamat sisäiset lait - tai siemensyyt, jotka aktivoituvat sopivina aikoina. Erottava tekijä on kuitenkin painavampi:

³¹³ Augustinus 1966, 129.

³¹⁴ Augustinus 1982a, 141–143.

³¹⁵ Augustinus 1982a, 159–160.

³¹⁶ Augustinus 1966, 129.

³¹⁷ Franciscus 2014: ”When we read the account of Creation in Genesis we risk imagining that God was a magician, complete with an all powerful magic wand. But that was not so. He created beings and he let them develop according to the internal laws with which He endowed each one, that they might develop, and reach their fullness.”

Augustinukselle maailmaan piilotetut syyt eivät luo uusia lajeja, vaan luomistyö tuli lajinsa mukaiseen päätökseen jo kuuden päivän luomisessa, jolloin kaikki tuli valmiiksi. Tämän jälkeen luodut syntyvät lajinsa mukaan. Franciscus sen sijaan uskoo evoluution vuosimiljoonien aikana kehittämään luomakuntaan, alkeellisista eliölajeista kohti ylevämpiä, vaikka ihmisen kohdalla evoluutioteoria jääkin yllättäen torsoksi. Tämä tuskin on yllätys, onhan luomiskertomuksen ja evoluutioteorian narratiivien ero massiivinen. Augustinuksen Jumala kykenee ja myös luo, ilman inhimillisen tiedon ja tieteen määrittelyjä. Näkökulma on päinvastainen paavi Franciscukseen nähden, jolle inhimillinen tieto ja tiede määrittävät, mikä Genesiksen luomiskertomuksesta on todellisuutta. Siinä missä Augustinus näkee Jumalan luomistyössä ripauksen ihmettä, Francisus vaikuttaa olevan matkalla kohti kristillistä naturalismia. Augustinukselle Jumala on yliluonnollinen Luoja, eikä luonnonlakeihin sidottu, deistinen taustavaikuttaja. Kuten Augustinus edellä toteaa, Raamatun luomiskertomuksen väheksyminen johtaa väärin tulkintoihin, ihmisten etääntymiseen kirkosta ja pahimmillaan kristinuskosta luopumiseen.

4.3.2 Suomen evankelisluterilainen kirkko

Suomen evankelisluterilainen kirkko on vaikuttanut historian saatossa haluttomalta, tai vähintäänkin varovaiselta ottamaan kantaa teologian ja luonnontieteen väliseen suhteeseen, erityisesti evoluutioteorian osalta. Tämän vahvistaa kirkon tuorein julkaisu, Arkkipiispa Tapio Luoman ja joukon piispoja laatima julkaisu, *Tieteiden lahja – Piispojen puheenvuoro tieteiden arvosta ja tehtävästä Jumalan luomakunnassa* (2019). Teoksessa viitataan teologian suurmiehen Augustinuksen *Genesiksen kirjaimelliseen* tulkintaan. Sen mukaan kristittyjen tulisi välttää luonnontieteellistä spekulointia Raamatun pohjalta. ”On tärkeä erottaa ainakin alustavasti luomiskertomuksen hengellinen merkitys luonnontieteestä.”³¹⁸ Mielestäni tämän lähtökohtaisesti allegorisoivan argumentin lisäksi – mitä Augustinus kirjaimellisen tulkinnan (DGnL) kohdalla ei luonnollisesti edes tavoitellut – lausunto on irroitettu asiayhteydestään. Augustinus ei viitannut siihen, etteikö luonnontieteellisiä kannanottoja saisi muodostaa, vaan kyse oli Pyhien tekstien saattamisesta naurunalaiseksi välttämällä jotain, mitä ne eivät ilmaisseet. Pyhien tekstien auktoriteetti oli ehdottoman ensisijainen maailmalliseen oppiin nähden, joka oli ristiriidassa

³¹⁸ Kirkkohallitus 2019, 14.

Pyhien tekstien kanssa. Seuraavassa kappaleessa Augustinus tekee johtopäätöksen edellisen pohjalta, että maailmallisen opin täyttämät luomistyön kriitikot aiheuttavat enemmän vahinkoa ja erityisesti kristityt, jotka varauksettomasti omaksuvat jumalattomien astronomien taitavasti sepitettyjä lausuntoja maailman alkuperästä ja tämän jälkeen palaavat epäuskoisina Pyhien tekstien äärelle, kykenemättä uskomaan niiden todistukseen.³¹⁹

Piispojen puheenvuoron mukaan ensimmäisen Mooseksen kirjan eli Genesiksen alussa Jumala käskää luomakunnan tuottaa elävät olennot lajiensa mukaan ja että Augustinus muotoili teoksessaan “Genesiksen kirjaimellisesta tulkinnasta” tämän tekstin äärellä käsityksen, että Jumala on luonut lajit luomakuntaan istuttamiensa järjellisten periaatteiden kautta.³²⁰

Tämä evankelisluterilaisen kirkon käsitys noudattaa aiempia, teistisen evoluutiokäsityksen omaavien tahojen tekemiä viittauksia Augustinuksen Genesiksen-tulkintaan.

Piispojen puheenvuorossa on mielestäni myös valoisia piirteitä teologian itseymmärryksen ja integriteetin kannalta. Ristiriitoja ei täysin haluta lakaistamaton alle: ”Tämä merkitsee sitä, että todellisia ristiriitoja voi olla ja että ne pitää silottelematta tunnustaa. Voi hyvinkin olla, että jotkut kristinuskon esittämät väitteet ovat sovittamattomassa ristiriidassa oman aikansa tieteen tulosten kanssa. Näin on käynyt aiemminkin. Esimerkiksi keskiajan ja antiikin luonnonfilosofiassa pidettiin kosmosta ikuisena, kun taas teologit uskoivat luomiseen ja katsoivat kosmoksella olevan alkupiste. Jännite laukesi lopullisesti vasta, kun alkuräjähdysteoria hyväksyttiin kosmologiassa 1900-luvulla.”³²¹

Alister McGrath edustaa lopulta eri kirkkokuntien suhteessa eräänlaista välimallia. Huolimatta aiemmin mainituista *Rationes seminales* -viittauksista, jotka vastustavat darwinismia, mutta mahdollistavat teistisen evoluution, hän toteaa: ”tehdään selväksi: Augustinus ei leiki tiedemiestä, eikä sekoita tiedettä ja teologiaa. Hänen lähestymistapansa ei ole liberaali tai akkommodationistinen, vaan syvästi raamatullinen. Tämä on syytä ottaa huomioon, kun tutkitaan luomisen ja evoluution käsitteitä... iskulauseet ja suosion kalastelu ei auta meitä laisinkaan, mutta kristillisen tradition ja Raamatun eksegeettisen tutkimuksen pitkän historian tutkiminen auttaa.”³²² McGrathin tulkinta on sinänsä oikea, mutta

³¹⁹ Augustinus 1982a, 42–44.

³²⁰ Kirkkohallitus 2019, 37.

³²¹ Kirkkohallitus 2019, 20.

³²² McGrath 2010, 112, 116–117.

ilmentää myös ristiriitaa. McGrath toisaalta käyttää Augustinuksen *Rationes Seminales* -käsitystä evoluutioteorian ja teologian yhteensovittamisessa, mutta samaan aikaan kiistää Augustinuksen näkökantojen luonnontieteellisen relevanssin. Lisäksi hän siirtää vastuuta kristillisen opin, dogmatiikan piiristä eksegetiikan tutkimukselle. McGrath vaikuttaa johtopäätöksellään pesevän kätensä Raamatun luomiskertomuksen ja evoluution välisestä ristiriidasta. Mielestäni olisi tieteellisen puolueettomuuden ja teologisen itsekunnioituksen valossa myöntää ristiriita. Tämän tulisi olla tieteellisen lähtökohdan edellytys – kyky havaita ristiriitoja, sekä uskallusta tuoda niitä tarvittaessa esiin.

4.3 Antropologia

Teologisen antropologian kysymyksenasettelu heijastelee suoraan Raamatun sisäiseen antropologiaan, mitä ihminen todella on luonnoltaan ja mikä ihmisen paikka on maailmassa - mitä tarkoittaa *imago Dei*, Jumalan kuvaksi luotuisuus? Myös ateismin ja teismiin liittyvät kysymykset, kuten onko Jumala luonut ihmisen, onko ihminen vain sattumanvaraisten fysiikan lakien sivutuotos, eläinlaji muiden joukossa, tai onko ihmisellä tarkoitus, liittyvät teologiseen antropologiaan. On selvää myös, että tämän kaltaiset, modernin tieteen tulkinnat voivat syrjäyttää perinteiset teologiset käsitykset Jumalan merkityksestä hänen luomistyössään.³²³ Kuten edellä on todettu teistiseen evoluution liittyen (luvussa 4.3), raamatullisen luomiskäsityksen Jumala on luonut ihmisen välittömästi kaltaisekseen, kun taas teistinen evoluutio nojaa n. 3.5 miljardin vuoden ajanjaksolla tapahtuneeseen, miljoonien potentiaalisten välimuotojen kautta tapahtuneeseen kehitysoppiin.³²⁴ Raamatun narratiivin, jossa Jumala loi miehen maan tomusta ja naisen miehen kyljestä, vahvistavat kuitenkin sekä Vanha että Uusi testamentti. (Gen. 2:7, 21–23; 1.Kor. 11:8–9)³²⁵ Raamatulliset auktoriteetit eivät jää siis ilman vastauksia antropologisten kysymysten kohdalla. Päin vastoin, vastaukset muodostavat kristosentrisen, pelastushistoriaan liittyvän narratiivin, alkaen Vanhan testamentin Genesiksen luomisesta kohti Uuden testamentin

³²³ Byrne & Houlden 1995, 453; Cortez 2008, 1–3.

³²⁴ Rossiter 2015, 73–74

³²⁵ Grudem 1994, 265. Gen.2:7, 21–23: ”Silloin Herra Jumala teki maan tomusta ihmisen ja puhalsi hänen sieramiinsa elämän hengen, ja niin ihmisestä tuli elävä sielu... Niin Herra Jumala vaivutti ihmisen raskaaseen uneen, ja kun hän nukkui, otti hän yhden hänen kylkiluistaan ja täytti sen paikan lihalla. Ja Herra Jumala rakensi vaimon siitä kylkiluusta, jonka hän oli ottanut miehestä, ja toi hänet miehen luo. Ja mies sanoi: ”Tämä on nyt luo minun luistani ja liha minun lihastani; hän kutsuttakoon miehettäreksi, sillä hän on miehestä otettu”. ”; 1.Kor.11:8–9: ”Sillä mies ei ole alkuisin vaimosta, vaan vaimo miehestä; eikä miestä luotu vaimoa varten, vaan vaimo miestä varten.”

Jeesuksen persoonaa, ihmisyyttä ja Jumalan kuvaa. Kaikki ihmiset ovat *imago Dei*, mutta vasta partisipoituneena Kristukseen, joka Paavalin mukaan, on täysi Jumalan kuva. Cortezin mukaan modernin antropologian ongelmat ihmisen luonnon ymmärtämisestä liittyvät Jeesuksen Kristuksen persoonan sivuuttamiseen, sillä vain hän paljastaa todellisen ihmisyyden. Kristologian hylkääminen johtaa väistämättä vääristyneeseen käsitykseen *imago Dei*:stä - Jumalan kuvasta.³²⁶

Augustinuksen *imago* -teologiasta voi tehdä saman johtopäätöksen. Kristuksen kuvan kaltaisuus on ihmisen päämäärä, uudistuminen langenneesta Aatamista, kohti taivaallista muotoa, joka omaksutaan uskossa Kristukseen.³²⁷ Samalla Kristuksen persoona - jumalallinen luonto ja ihminen, toteuttavat *imago Dei*. Augustinuksen mukaan ihmisen luomisesta oli kulunut – hänen omaan aikaansa nähden, korkeintaan 6000 vuotta. Tämän näkemyksen hän perusti suoraan Pyhiin teksteihin ja historiallisiin dokumentteihin, kuten Aleksanteri Suuren kirjoituksiin, Egyptin, Assyrian ja Kreikan historiaan ja monarkioihin. Augustinus kritisoi niitä, jotka pyrkivät lisäämään siihen tuhansia vuosia ja näki heidän tulleen petetyiksi.³²⁸ Niille, jotka ihmettelevät ihmisen luomisen myöhäistä ajankohtaa ja kysyvät, miksei ihmistä luotu mittaamattoman ajan kuluessa, vaan kuuden tuhannen vuoden, kuten kirjoitukset kertovat, Augustinus vastaa: ”Aatami oli ensimmäinen luotu ihminen ja iankaikkisuuden näkökulmasta on yhdentekevää kysyä, miksi ihminen on luotu kuusi tuhatta, saati 600 miljoonaa vuotta sitten. Aatami olisi voinut yhtä hyvin kysyä, miksei Jumala luonut häntä aiemmin? Kaikki aikakaudet ovat ikuisuuden rinnalla varsin vähäisiä, jopa olemattomia. Yhtä kaikki, ne ovat vain väliaikaisia.”³²⁹ Augustinukselle oli tärkeämpää uskoa, mitä Pyhät kirjoitukset kertovat, kuin lähteä niitä kyseenalaistamaan.

Kuten aiemmin todettua, Augustinukselle Pyhät kirjoitukset olivat ensisijainen auktoriteetti. Tätä soisi näkevän nykyajan teologiassa enemmän, mutta valitettavasti elämme aikaa, jolloin nykyteologia on valinnut redusoitua teologian ulkopuolisten tieteiden maailmankuvaa määrittävien käsitysten kautta.

³²⁶ Cortez 2008, 4

³²⁷ Augustinus 1982c, 84-86, 104; Augustinus 1914, 72: ”Verum tamen quia non usque adeo in anima humana *imago Dei* terrenorum affectuum labe detrita est, ut nulla in ea velut lineamenta extrema remanserint...non omni modo deletum est, quod ibi per imaginem Dei cum crearentur impressum est...Nam sicut ipsa *imago Dei* renovatur in mente credentium per Testamentum Novum, quam non penitus impietas aboleverat...”

³²⁸ Augustinus 1966, 48–51: ”Fallunt eos etiam quaedam mendacissimae litterae, quas perhibent in historia temporum multa annorum milia continere, cum ex Litteris sacris ab institutione hominis nondum completa annorum sex milia computemus.”

³²⁹ Augustinus 1966, 55, 59

Kuitenkin vastuu teologian sisäisestä kehityksestä kuuluu ennen muuta teologisille prosesseille ja niiden tulkitsijoille.

Augustinuksen mukaan on ilmeistä, että ihmisen luominen Jumalan kuvaksi on todellinen, historiallinen tapahtuma. Hän kysyy, miksi uskovien pitäisi suhtautua esimerkiksi käsitykseen Kristuksesta kirjaimellisena, mutta ihmisen luomiseen Jumalan kuvaksi pelkästään allegorisena tapahtumana? Augustinuksen mukaan luonnon tavanomaiseen kulkuun kaiken luomisen suhteen on tietyt luonnonlait rajoituksineen, jolloin ne kehittyvät sopivina ajankohtina, lajinsa mukaisesti: ”Siten vehnänjyvästä ei synny papua, eikä pavusta vehnää, tai eläimestä ihmistä, tai ihmisestä eläintä”.³³⁰ Aiemmin mainitut kausaaliset syyt – siemensyyt, mahdollistavat sekä tavallisen kehityksen ajan kanssa, että ihmeisiin perustuvan tuotannon, riippuen mikä palvelee Jumalan tarkoituksia. Esimerkiksi ihminen luotiin näiden kausaalisten syiden kautta. Ihminen ei syntynyt vanhemmista, koska ihmistä ei ollut sitä ennen, vaan hänet luotiin maan mudasta sen mukaiseksi, kuin Jumala oli hänet tarkoittanut. Augustinuksen mukaan Jumala loi ihmisen ennalta määräyksensä mukaan, eikä vastoin omia päätöksiään. Ihmistä ei siten luotu ensimmäisen luomisen vastaisesti, vaan hän täydellisti kausaaliset primääriset syyt, jotka hän aloitti ja sekundaariset, mitkä toteutuvat lopulta aikojen kuluessa.³³¹ Aatami luotiin maan mudasta kuuden päivän luomisessa näiden syiden mukaan. Augustinus toteaa: ”On todennäköisintä, että Jumala teki hänet näistä syistä täydelliseen ihmisyyden muotoon.”³³² Jumalan luomistyö ei voi olla myöskään sisäisesti ristiriitainen. Asiat, jotka Jumala loi ensi luomisessa ja ne, jotka hän piti omana tietonaan, ovat sopusoinnussa. Siten ensi luomiseen piilotetut sekundaariset syyt perustuvat väistämättä näihin primääreihin syihin.³³³ Kaikki on kuitenkin luotu siten, että luonto on alamainen luojalleen. Selvää on, että kaikkivaltiaana Jumala kykenee toimimaan siemensyihin asettamistaan rajoista riippumatta, muuttaen asioita kuten ennalta on hyväksi nähnyt, viisautessaan. Esimerkkinä Augustinus käyttää Raamatun narratiiveja, joissa Aaronin sauva versoi, Saara sai pojan vanhalla iällä ja aasintamma puhui ihmisen

³³⁰ Augustinus 1982b, 91–92: “Unde fit ut de grano tritici non nascatur faba, vel de faba triticum, vel de pecore homo, vel de homine pecus.”

³³¹ Augustinus 1982a, 196–197.

³³² Augustinus 1982a, 199. “non aliter Adam factus est, cum de limo formatus est, sicut est credibilis iam perfectae virilitatis, quam erat in illis causis, ubi Deus hominem in sex dierum operibus fecit.”

³³³ Augustinus 1982a, 199.

kielellä.³³⁴ Ihmisen sielu on niin ikään ollut kuuden päivän luomisesta lähtien samankaltainen. Jumala ei luo uudenkaltaisia olioita, kuin tuolloin, jolloin Hän sai työnsä päätökseen. Augustinus toteaa: ”Tämä Jumalan toiminta ei ole vastoin tulevaisuudessa tapahtuvien kausaalisten syiden kanssa, jotka hän alun perin asetti maailmankaikkeuteen, vaan toimii ennemminkin niiden mukaan.”³³⁵ On selvää, että Jumala loi ihmisen omaksi kuvakseen, mieheksi ja naiseksi. Augustinus yhdistää tässä kohtaa *imago Dei*:n sieluun ja sukupuolen näkyvään kehoon.³³⁶

Augustinuksen mukaan ihmisen pre-eminenssi perustuu faktaan, että Jumala loi hänet omaksi kuvakseen, mutta kaikki on luotu Kristuksen kautta.³³⁷ Jumala antoi ihmiselle järjen, jolla tämä asettuu eläimen yläpuolelle. Hän loi eläimet, mutta ei luonut niitä omaksi kuvakseen. Maan tomusta luodun ihmisen ero eläimeen ilmenee ensisijaisesti – ei ruumiin, vaan henkisten ominaisuuksien, kuten järjen kautta. Ihmisruumiissa on kuitenkin merkkejä jumalallisesta ylhäisyydestä, josta esimerkkinä pystyasento. Ihmisen muoto ei etsi maallisia, kuten eläimet alaspäin suuntautuneina, vaan ihminen kohottautuu kohti taivaallisia, maallisten asioiden yläpuolelle. Siten rationaalisen sielun on myös kohottauduttava kohti hengellistä, korkea-arvoisempaa todellisuutta, jotta ihmisen ajatukset olisivat taivaallisissa, ei maallisissa.³³⁸ Boersman mukaan Augustinus omaksuu pystykävelyn merkinä *imago Deistä* aleksandrialaisesta traditiosta, Ambrosiukselta.³³⁹ Moltmannin mukaan Augustinuksen käsityksen jakaa myöhemmin toinen merkittävä katolisen kirkon teologi Tuomas Akvinolainen.³⁴⁰

³³⁴ Augustinus 1982b, 92–95, 4.Moos.17:18: ”Kun Mooses seuraavana päivänä meni lain majaan, niin katso, Aaronin sauva, joka oli siinä Leevin sukukunnan puolesta, oli alkanut versoa, siihen oli ilmestynyt silmuja, puhjennut kukkia ja kasvanut kypsiä manteleita.” Gen.8:10-15: Ja hän sanoi: ”Minä palaan luoksesi tulevana vuonna tähän aikaan, ja katso, vaimollasi Saarella on silloin oleva poika”. Mutta Saara kuunteli majan ovella hänen takanansa. Mutta Aabraham ja Saara olivat iäkkäät, eikä Saaran enää ollut, niin kuin naisten tavallisesti on. Sen tähden Saara naurahti itseksensä ja ajatteli: ”Heräisikö minussa, näin kuihduttuani, vielä halu? Ja myös minun herrani on vanha.” Mutta Herra sanoi Aabrahamille: ”Miksi Saara nauroi ajatellen: ’Synnyttäisinkö minä todella, minä, joka olen näin vanha?’ Onko mikään Herralle mahdotonta? Tähän aikaan minä palaan luoksesi tulevana vuonna, ja Saarella on silloin poika.” Ja Saara kielsi sanoen: ”En minä nauranut”; sillä hän pelkäsi. Mutta hän sanoi: ”Ei ole niin; sinä nauroit”; Gen.21:1-2: Ja Herra piti Saarasta huolen, niin kuin oli luvannut; ja Herra teki Saarelle, niin kuin oli puhunut. Ja Saara tuli raskaaksi ja synnytti Aabrahamille pojan hänen vanhoilla päivillään, juuri sinä aikana, jonka Jumala oli hänelle sanonut.”; 4.Moos.22:28: ”Niin Herra avasi aasintamman suun, ja se sanoi Bileamille: ”Mitä minä olen sinulle tehnyt, koska lyöt minua jo kolmannen kerran?”

³³⁵ Augustinus 1982b, 100

³³⁶ Augustinus 1982b, 98, Gen.1:27: ”Ja Jumala loi ihmisen omaksi kuvaksensa, Jumalan kuvaksi hän hänet loi; mieheksi ja naiseksi hän loi heidät.”

³³⁷ Augustinus 1982a, 192, Joh.1:3: ”Kaikki on syntynyt hänen kauttaan. Ilman häntä ei ole syntynyt mitään, mikä syntynyt on.”

³³⁸ Augustinus 1982a, 193–194

³³⁹ Boersma 2016, 257-258, Civ.12.23; DGnL, 6.12.22.

³⁴⁰ Moltmann 85, 238.

Augustinuksen mukaan ihminen tehtiin maan mudasta ja asetettiin todelliseen, fyysiseen paratiisiin. Siten Aatami ei syntynyt – kuten kaikki muut ihmiset, luonnollisten vanhempien jälkeläisinä.³⁴¹ Ihminen lisääntyi, mutta ei kuollut ja siten toteutti käskyn ”olkaa hedelmällisiä, lisääntykää ja täyttäkää maa”. Tämä tapahtui täydellisesti omistautuneessa rakkaudessa ilman korruptiota, toisin kuin syntiinlankeemuksen jälkeen.³⁴² Ensimmäisillä ihmisillä ei ollut himoa lihallisiin nautintoihin, kuten kuolevaisissa ruumiissa lankeemuksen jälkeen. Tämä on ristiriita, josta Paavali puhuu.³⁴³ Aatamilla ja Eevalla oli luonnolliset ruumiit, mutta heidän kykynsä hallita ruumiitaan ja sukupuolielämää oli täydellistä, koska ei ollut synnin vaikutusta. Kaikki oli hyvää. Tässä Augustinus viittaa Paavalin Roomalaiskirjeen ajatukseen ihmisen olemuksessa vallitsevasta ristiriitaisuudesta, minkä he Jumalan käskyä vastaan rikkomalla kokivat jäsenissään, joissa kuolema nyt vaikutti – lain sodan mielen lain ja synnin lain välillä.³⁴⁴ Siten ruumis, joka oli tehty palvelemaan sielua, ei tahdo enää totella jokaista sielun käskyä, aivan kuten sielu kieltäytyy palvelemasta herraansa.³⁴⁵

Augustinuksen mukaan ensimmäinen mies ja nainen kuulivat todella Jumalan äänen, ei vain sisäisesti, vaan ruumiillisesti, kuten kuulivat Aabraham ja Mooses.³⁴⁶ Augustinus tekee eron sielun ja ruumiin aika-avaruudellisesta ontologiasta. Ruumis on olemassa sekä tilassa, että ajassa. Sen sijaan sielu ei eksistoi tilassa, vaan ainoastaan ajassa.³⁴⁷ Jumala sen sijaan on sekä ajassa ja tilassa, mutta ilman liikettä, koska hän on absoluuttisen muuttumaton ja josta kaikki luotu on riippuvaista.³⁴⁸ Luoduilla on myös hierarkkinen järjestys. Vapaan tahdon omaavat ovat järjettömien yläpuolella. Luotujen yläpuolella ovat myös enkelit, jotka näkevät Jumalan muuttumattoman totuuden. Näin ollen Jumala

³⁴¹ Augustinus 1982b, 32 “ut homo factus e limo, quod utique corpus humanum est, in paradiso corporali collocatus intellegatur”; “etsi non sicut caeteri ex parentibus natus, sed sicut primitus oportebat ex terra factus est.”

³⁴² Augustinus 1982a, 97

³⁴³ Augustinus 1982b, 79–80. Room. 7:22–25: Sillä sisällisen ihmiseni puolesta minä ilolla yhdyn Jumalan lakiin, mutta jäsenissäni minä näen toisen lain, joka sotii minun mieleni lakia vastaan ja pitää minut vangittuna synnin laissa, joka minun jäsenissäni on. Minä viheliäinen ihminen, kuka pelastaa minut tästä kuoleman ruumiista? Kiitos Jumalalle Jeesuksen Kristuksen, meidän Herramme, kautta! Niin minä siis tämmöisenäni palvelen mielellä Jumalan lakia, mutta lihalla synnin lakia; Room. 8:10: Mutta jos Kristus on teissä, niin ruumis tosin on kuollut synnin tähden, mutta henki on elämä vanhurskauden tähden.

³⁴⁴ Augustinus 1982b, 81–82: Room. 7:23: “mutta jäsenissäni minä näen toisen lain, joka sotii minun mieleni lakia vastaan ja pitää minut vangittuna synnin laissa, joka minun jäsenissäni on.” 1970, 463–465.

³⁴⁵ Augustinus 1982b, 83

³⁴⁶ Augustinus 1982b, 59

³⁴⁷ Augustinus 1982b, 60–62

³⁴⁸ Augustinus 1982b, 63

kaksijakoisesti kaitsee kaikkia luotujaan – olemassa olevan luonnon, sekä tahtojen kautta. Mikään ruumiillinen luomus ei saa ulkopuolista apua ruumiilliselta taholta, sillä ruumiillisen luonnon ulkopuolella ei ole ruumiillista olemista, vaan apu tulee sisäisesti, aineettomalta voimalta – siis Jumalalta, joka mahdollistaa olemassaolon. Jumala kaitsee erilaisia luotujen joukkoa, erityisesti ihmisiä, enkeleiden kautta. Kaikkivaltias, muuttumaton Jumala, ilman liikettä ajassa tai tilassa, liikuttaa koko luomistyötään, niin spirituaalista kuin materiaalistakin, läpi ajan ja tilan³⁴⁹ Jumala puhuu kaikessa luomisessaan Sanansa kautta, Joh.1:1–3: ”Alussa oli Sana, ja Sana oli Jumalan tykönä, ja Sana oli Jumala. Hän oli alussa Jumalan tykönä. Kaikki on saanut syntynsä hänen kauttaan, ja ilman häntä ei ole syntynyt mitään, mikä syntynyt on.”³⁵⁰

4.3.1 Sukupuoli

Nykyteologit ovat olleet osittain kriittisiä Augustinuksen abstrakteista ja spekulatiivisista, antropologisista tulkinnoista erityisesti *Imago Dei*:n osalta. Dreverin mukaan kritiikki on ollut usein seurausta uusien metodien, kuten sosiologisten, eettisten ja poliittisten, integroitumisesta nykyajan teologiaan. Feministiteologit ovat syyttäneet Augustinusta abstraktista intellektualismista, sekä dualistisesta, sukupuolisesta jaottelusta, minkä taustavaikutteet ovat platonismissa. Dreverin mukaan Augustinuksen antropologia, huolimatta trinitaarisen *imago Dei*:n rationaalisesta luonteesta, konstituoii lopulta Nikean trinitaariseen ja kristologiseen, erityisesti soteriologiseen kontekstiin.³⁵¹

Augustinuksella itsellään oli selkeä näkemys asiaan: Hän kuvailee teoksensa (Trinit.) olevan ”niiden tarkkailussa, jotka eivät tutkaile sitä uskon arvokkuuden kautta, vaan ajautuvat harhaan kypsymättömän ja perverssin järjen rakastamisen seurauksena.”³⁵² Usko oli Augustinukselle ehdottoman ensisijainen tapa katsoa todellisuutta. Augustinus viittaa Triniteettiin kirjoitustensa innoittajana ja kertoo olevansa velallinen niille, jotka Kristuksen innoittamana vaativat opetusta. Kriitikoilleen Augustinuksella oli selkeä viesti: ”Älkää korjatko kirjoituksiani omien mielipiteiden tai argumenttien standardien mukaan, vaan jumalallisten tekstien, tai kieltämättömien perustelujen valossa.”³⁵³

³⁴⁹ Augustinus 1982b, 64–67 Room.11:36: ”Sillä hänestä ja hänen kauttansa ja häneen on kaikki; hänelle kunnia iankaikkisesti! Amen.”

³⁵⁰ Augustinus 1982b, 68.

³⁵¹ Drever 2013, 135–137, 153.

³⁵² Augustinus 1981, 3

³⁵³ Augustinus 1981, 95–96

Fitzgeraldin mukaan Augustinuksen antropologiassa ihmispersoona on hierarkisesti rakentuva. Sielu on ruumista ylempänä, mutta ei uusplatonistisen dualismin tavoin. Augustinuksen antropologia on ennemminkin holistista, millä viitataan kristilliseen ajatukseen tulla parannetuksi kokonaan. Kyseessä on siten kristologinen ja soteriologinen dogma. Augustinuksen ajattelu ja teologia kehittyi ajan kuluessa. Varhaisissa töissään sielun suhde ruumiiseen oli toiminnallinen, sielu käytti ruumista, mutta Augustinuksen mukaan oli virhe erottaa ruumis ihmisen luonnosta. Ihmispersoona on lopulta rationaalinen substanssi koostuen erottamattomasti sielusta ja ruumiista.³⁵⁴ *De Trinitatessa* Augustinus toteaa, että vaikka Paavali kutsui erityisesti miestä Jumalan kuvaksi, kyseessä ei ole ristiriita Genesiksen luomiskertomukseen, luotiinhan mies ja nainen yhdessä Jumalan kuvaksi. Siten nainen on myös Jumalan kuva.³⁵⁵ Kirjaimellisessa tulkinnassa (DGnL) miehen ja naisen välillä ei ole muuta eroa, paitsi suhteessa ruumiiseen. Koska naisella on rationaalinen mieli, hän on yhtä lailla Jumalan kuva.³⁵⁶

Augustinus kritisoi platonistisia käsityksiä enkeleistä ihmisen luojina. *Kirjaimellisen tulkinnan* tulkinnan mukaan enkelit eivät voineet luoda sen enempää naista kuin miestä, vaan ainoastaan Jumala, joka on luonut kaikki substanssit – kolmiyhteinen Isä, Poika ja Pyhä Henki. Naista ei myöskään luotu mistään olemassa olevien substanssien liikkeestä, vaikka mies, josta nainen luotiin, oli jo olemassa. Mies nukutettiin ja nainen luotiin miehen kylkiluusta. Augustinus ei kiistä, etteikö enkeleillä voisi olla jonkinlaista roolia luomisessa, mutta niillä ei ole kykyä luoda, aivan kuten maanviljelijäkään ei kykene luomaan.³⁵⁷ *Jumalan valtiossa* (Civ) Augustinus kritisoi Platonin ja hänen seuraajiensa käsitystä alemmista luojajumalista, enkeleistä, jotka olisivat luoneet ihmisen ruumiin ja toimivat eräänlaisina sielun vanginvartijoina. Nämä luojajumalat toimittaisivat ihmisen sielun rangaistuksena takaisin kehonsa vangiksi, mikäli elämä on ollut irstailevaa ja häpeällistä. Augustinus kehoittaa platonisteja lopettamaan valheella saarnaamisen ja pelottelun, sekä epäjumalien palvomisen: ”On fakta, että sielu ei palaa tähän elämään kärsimään rangaistusta

³⁵⁴ Fitzgerald 2009, 26

³⁵⁵ Augustinus 1981, 351–352: 1. Kor. 11: 7, 5: ”Miehen ei tule peittää päätänsä, koska hän on Jumalan kuva ja kunnia; mutta vaimo on miehen kunnia... Mutta jokainen vaimo, joka rukoilee tai profetoi pää peittämättönnä, häpäisee päänsä, sillä se on aivan sama, kuin jos hänen päänsä olisi paljaaksi ajeltu.” Gen. 2:24: ”Sentähden mies luopukoon isästään ja äidistään ja liittyköön vaimoonsa, ja he tulevat yhdeksi lihaksi.”

³⁵⁶ Augustinus 1982a, 98–99

³⁵⁷ Augustinus 1982b, 88, Gen.2:22: ”Ja Herra Jumala rakensi vaimon siitä kylkiluusta, jonka hän oli ottanut miehestä, ja toi hänet miehen luo.”, 1.Kor.3:7: ”Niin ei siis istuttaja ole mitään, eikä kastelijakaan, vaan Jumala, joka kasvun antaa.

uudestaan, eikä taivaassa ja maassa ole olemassa mitään elollisen asian luoja, joka ei olisi luonut taivasta ja maata.”³⁵⁸

Genesiksen kirjaimellisen (DGnL) tulkinnan mukaan Jumala loi ensimmäisen naisen ilman välikäsiä, miehen kylkiluusta. Lopulta luominen on jatkuvaa siten, että vain tämän luovan toimintansa kautta hänen luotunsa jatkaa olemassaoloaan: ”Vastaavan kaltaista tapahtumaa luonnosta emme löydä.”³⁵⁹ *De Trinitaten* valossa ihminen luotiin Jumalan kuvaksi, ei ruumiin mukaan, vaan tietoisien mielen mukaan, missä tieto Jumalasta voi asua. Jumalan kuvalla ei myöskään mielen alueella ole sukupuolista aste-eroa, toisin kuin ruumiillisen sukupuolen mukaan. Lopulta kaikki ihmiset on tehty Jumalan lapsiksi riisuessamme pois vanhan ihmisen ja pukien yllemme uuden Kristuksessa, kasteen ja uskon kautta.³⁶⁰

Nainen, joka erottuu miehestä ulkoisesti, fyysisiltä ominaisuuksiltaan sukupuolensa mukaan, tehtiin miehelle ja miehestä. Hänestä edelleen tehtiin Kain ja Abel ja sukupuolien ketju, Israel, josta lopulta Nooan poikien kautta kaikki kansat kumpuavat.³⁶¹ Alussa oli vain yksi kieli ja tätä kieltä Aatami puhui ja käytti eläinten nimeämiseen.³⁶² Augustinus uskoo, että narratiiviin liittyy profeettallinen merkitys, mutta tärkeämpää on tulkita se historiallisena tapahtumana, koska se todella tapahtui. Kuitenkin heikosti kirjoitukset tuntevien tai epäuskoisten takia on korostettava, että luominen ei tapahtunut tavanomaisesti totutulla, luonnollisella tavalla.³⁶³ Augustinus korostaa etsineensä ennemminkin tapahtuman kirjaimellisen kuin allegorisen merkityksen.³⁶⁴ Sanassaan Jumala vakuuttaa, että oli tarpeen tuoda miehelle apu, joka oli hänen kaltaisensa. Todennäköisin syy oli lasten saaminen – mikä lopulta ei tuhoutunut myöskään lankeemuksessa. Augustinus kuitenkin vastustaa näkemyksiä, että seksuaalisuus olisi synnin seurausta, mutta siitä puuttui polttava himo ja synnyttämisen kivut.³⁶⁵ Augustinuksen mukaan joskus on väärinymmärretty, että kaikki sukupuoliset suhteet olisivat väärin - jopa lastensaamisen kustannuksella. Syy

³⁵⁸ Augustinus 1966, 125–127: ”Nam neque ita luunt poenas animae, cum ad istam vitam denuo revolvuntur, et omnium viventium sive in caelo sive in terra nullus est conditor, nisi a quo facta sunt caelum et terra.”

³⁵⁹ Augustinus 1982b, 90.

³⁶⁰ Augustinus 1981, 354–355

³⁶¹ Augustinus 1982b, 82.

³⁶² Augustinus 1982b, 84, Gen.2:19–20, 11:1–9 ”ennen kuin ihminen ylpistyessään rakensi tornin.”

³⁶³ Augustinus 1982b, 84–85. Augustinus viittaa Gen.2:19:

³⁶⁴ Augustinus 1982b, 86

³⁶⁵ Augustinus 1982b, 73, nootti 15, s.265: Augustinus viittaa tässä Johannes Chrystosomokseen,

väärinkäsitykseen on, että Jumalan lakia ei tunneta, koskien huoruutta ja aviorikosta.³⁶⁶

Augustinuksen mukaan tehtiin maan mudasta ja asetettiin todelliseen, fyysiseen paratiisiin. Siten Aatami ei syntynyt – kuten kaikki muut ihmiset, luonnollisten vanhempien jälkeläisinä.³⁶⁷ Ihminen tarvitsi paratiisissa ruokaa, mutta ei pysyäkseen hengissä. Ihminen lisääntyi, mutta ei kuollut ja siten toteutti käskyn ”olkaa hedelmällisiä, lisääntykää ja täyttäkää maa”. Tämä tapahtui täydellisesti omistautuneessa rakkaudessa, toisin kuin syntiinlankeemuksen jälkeisessä, ilman korruptiota.³⁶⁸ Augustinus kannattaa kirjaimellista tulkintaa termiin *olkaa hedelmälliset ja lisääntykää* ja allegorista tulkintaa sen spirituaaliseen ulottuvuuteen. Kirjaimellinen tulkinta viittaa materiaaliseen luomiseen ja allegorinen spirituaaliseen luomiseen. Luomisessa ei ole virheitä, joten se on tutkittava asianmukaisesti, ei allegorisesti. Kaikki lisääntyvät oman siemenensä mukaan, mikä se onkin.³⁶⁹

Ensimmäisillä ihmisillä ei kuitenkaan ollut himoa lihallisiin nautintoihin, kuten kuolevaisissa ruumiissa tänä päivänä. Tämä on ristiriita, josta Paavali puhuu.³⁷⁰ Aatamilla ja Eevalla oli luonnolliset ruumiit, mutta heidän kykynsä hallita ruumiitaan ja sukupuolielämää oli täydellistä, koska ei ollut synnin vaikutusta. Kaikki oli hyvää. Tässä Augustinus viittaa Paavalin roomalaiskirjeen ajatukseen ihmisen olemuksessa vallitsevasta ristiriitaisuudesta. Jumalan käskyä vastaan rikkomalla he kokivat jäsenissään, joissa kuolema nyt vaikutti, lain sodan mielen lain ja synnin lain välillä.³⁷¹ Siten ruumis, joka oli tehty palvelemaan sielua, ei tahdo enää totella jokaista sielun käskyä, aivan kuten sielu kieltäytyy palvelemasta herraansa.³⁷²

³⁶⁶ Augustinus 1982b, 78–79

³⁶⁷ Augustinus 1982b, 32 “ut homo factus e limo, quod utique corpus humanum est, in paradiso corporali collocatus intellegatur”; “etsi non sicut caeteri ex parentibus natus, sed sicut primitus oportebat ex terra factus est.”

³⁶⁸ Augustinus 1982a, 97

³⁶⁹ Augustinus 1970, 439–445

³⁷⁰ Augustinus 1982b, 79–80. Room. 7:22–25: Sillä sisällisen ihmiseni puolesta minä ilolla yhdyn Jumalan lakiin, mutta jäsenissäni minä näen toisen lain, joka sotii minun mieleni lakia vastaan ja pitää minut vangittuna synnin laissa, joka minun jäsenissäni on. Minä viheliäinen ihminen, kuka pelastaa minut tästä kuoleman ruumiista? Kiitos Jumalalle Jeesuksen Kristuksen, meidän Herramme, kautta! Niin minä siis tämmöisenäni palvelen mielellä Jumalan lakia, mutta lihalla synnin lakia; Room. 8:10: Mutta jos Kristus on teissä, niin ruumis tosin on kuollut synnin tähden, mutta henki on elämä vanhurskauden tähden.

³⁷¹ Augustinus 1982b, 81–82: Room.7:23: “mutta jäsenissäni minä näen toisen lain, joka sotii minun mieleni lakia vastaan ja pitää minut vangittuna synnin laissa, joka minun jäsenissäni on.”; 1970, 463–465.

³⁷² Augustinus 1982b, 83

Augustinuksen mukaan ihminen on luotu siten, että ilman Jumalaa hänen tekonsa eivät voi olla hyviä. Kaikki ihmisen hyvyys perustuu kääntymiseen Luojaansa puoleen.³⁷³ Tässä analogiana Augustinus käyttää valoa. Asia, minkä valo valaisee, siirtyy pimeyteen välittömästi, mikäli valo poistuu. Samoin käy ihmisen, mikäli tämä kääntyy pois Luojastaan. Olemme siten hänen tekoaan, ei pelkästään ihmisolentona, vaan siinä, missä olemme hyviä. Tämä hyvyys perustuu Kristukseen. Olemme siis armosta pelastettuja, uskon kautta Kristuksessa Jeesuksessa, hyviä töitä varten.³⁷⁴ Jumala siten työskentelee meissä, vaikuttaen tahtomisen ja tekemisen, että hänen hyvä tahtonsa tapahtuisi.³⁷⁵

Augustinuksen Raamatun tulkinta nojaa kaikessa pyrkimyksessä kirjaimelliseen merkitykseen myös ihmeisiin. Suurempi ihme, kuin kuolleiden herättäminen tässä maailmassa, oli Augustinuksen mielestä miehen valmistaminen maan tomusta ja naisen miehen kylkiluusta.³⁷⁶ Tämän jälkeen Jumala asetti ihmisen viljelemään maata paratiisissa, mikä oli ennen syntiinlankeemusta pelkästään nautinnollista, yhdistyneenä Jumalan kanssa täydelliseen spirituaaliseen harmoniaan.³⁷⁷ Jumala on istuttanut ihmisen, kuten paratiisinkin ja koska Hän on muuttumaton, sielultaan ja ruumiiltaan muuttuva ihminen löytää onnensa vain hänestä, joka on muuttumaton. Augustinuksen mukaan jumala viljelee ihmistä, jotta tämä voisi olla onnellinen viljellessään maata - ihmistä, joka oli alusta asti ihminen.³⁷⁸ Tämä Augustinuksen toteamus mahdollistaa tutkielmani kannalta johtopäätöksen erityisesti sen keskeisimmän käsitteen, *imago Dei* kannalta: Augustinuksen ihminen ei ole koskaan ennen ihmiseksi luomistaan paratiisiin, ollut mikään muu eläinlaji, esimerkiksi teistisen evoluution kautta kehittyneenä – vaan alusta asti, paratiisiin luotaessa – yksinoikeudella, vain ja ainoastaan ihminen.

³⁷³ Augustinus 1982b, 50

³⁷⁴ Augustinus 1982b, 51; Ef.2:8–10: Sillä armosta te olette pelastetut uskon kautta, ette itsenne kautta-se on Jumalan lahja -ette tekojen kautta, ettei kukaan kerskaisi. Sillä me olemme hänen tekonsa, luodut Kristuksessa Jeesuksessa hyvä töitä varten, jotka Jumala on edeltäpäin valmistanut, että me niissä vaeltaisimme.

³⁷⁵ Augustinus 1982b, 52; Fil. 2:13: Sillä Jumala on se, joka teissä vaikuttaa sekä tahtomisen että tekemisen, että hänen hyvä tahtonsa tapahtuisi.

³⁷⁶ Augustinus 1982b, 41

³⁷⁷ Augustinus 1982b, 44–46

³⁷⁸ Augustinus 1982b, 48–49, (DGnL, VIII.10.23): “Ac per hoc Deus idem qui creat hominem, ut homo sit, ipse operatur hominem atque custodit, ut etiam bonus beatusque sit. Quapropter qua locutione dicitur homo operari terram, quae iam terra erat, ut ornata atque fecunda sit, ea locutione dicitur Deus operari hominem, qui iam homo erat.”

5. Yhteenveto & johtopäätökset

Tutkielmassani olen analysoinut Augustinuksen *imago Dei*-käsitystä ja siihen keskeisesti liittyviä teologisia käsitteitä, pyrkien refleктоimaan niitä nykyajan teologian ja luonnontieteiden väliseen diskurssiin erityisesti niiltä kohdin, missä Augustinuksen käsitykset ovat jo lähtökohtaisesti valjastettuna nykyteologian tarpeisiin. Aiheen järkevän rajauksen vuoksi olen jättänyt pois laajemman dogmihistoriallisen ja uskonnonfilosofisen analyysin, Tutkielman fokus on ollut Augustinuksen omissa teksteissä ja niihin viittauksissa nykyajan teologian ja tieteen välisessä diskurssissa.

Tutkiessani Augustinuksen tekstejä havaitsin, että Augustinuksen *imago Dei* -käsitys on syvästi Raamatullinen, trinitaarinen ja kristologinen. Augustinus harjoittaa teologisia pohdintojaan koko järkensä voiman ja mielensä avulla – trinitaarisen *imago Dei*:n mukaisesti, mutta kristologinen todellisuus pitää näkökulman asiankuuluvasti nöyränä, mikä kumpuaa henkilökohtaisesta kääntymyksestä ja Kristuksen sovitustyön vastaanottamisesta. Mielen trinitaarista *imago Dei*:t edustaa muisti, ymmärrys ja tahto, mutta kyseessä on lopultakin vain mielen analogia triniteetistä. Ainoastaan Jumalallinen triniteetti on muuttumaton, samanarvoinen ja yksi, iankaikkisesti. Augustinuksen kristologinen *imago Dei* -käsitys heijastaa eskatologista ja soteriologista, pelastushistoriallista todellisuutta, jonka kautta Jumalan kuvaksi luotu, mutta langennut ihminen tulee lunastetuksi hänen kauttaan, joka on näkymättömän Jumalan kuva, esikoinen ennen koko luomakuntaa, syntynyt, ei luotu – vaan Luoja itse ja yksi Kolminaisuuden persoonista – persoonien ykseydessä. Jeesus Kristus ainoastaan on *imago Dei*:nä samanarvoinen (*aequalitas*), jonka kautta kaikki on luotu ja kaikki tullaan kerran tuomitsemaan.

Augustinuksen teologia on kokonaisvaltaista. Nykyajan teologian näkökulmasta katsottuna Augustinuksen raamatuntulkinta on lähempänä kirjaimellista kuin allegorista tulkintaa. Kirjaimellisen tulkinnan etsiminen on ollut Augustinukselle tärkeää erityisesti luomisen osalta. Tämä juontaa juurensa kristityksi kääntymiseen ja osaltaan manikealaisen harhaopin vastustamiseen, jossa muun muassa Genesiksen luomiskertomuksen auktoriteetti oli kiistetty. Augustinuksen *imago Dei* -teologian nykyteologian reflektointia olen löytänyt antropologisen teologian, sekä teologian ja luonnontieteen välimaastossa kulkeva käsitteen, teistisen evoluution kautta.

Augustinus on varoittanut useassa kohtaa luomiskertomuksen tulkitsemisesta pelkästään allegorisesti ja oman aikansa tieteellisen maailmankäsityksen vaikutuksista pyhien kirjoitusten ilmoitukseen. Tähän liittyy esimerkiksi epikuroslainen käsitys universumin syklimäisyydestä, sekä lajien kehittyminen toiseksi edeltävien sukupolvien ketjusta. Tämä liittyy siten nykyaikaiseen teologis- luonnontieteelliseen diskurssiin, mikä Augustinuksen, sekä nykytiedemiesten käsityksen pohjalta tarkasteltuna lähenee epikuroslaista filosofiaa. Esimerkiksi Tapio Puolimatka näkee tämän epikuroslaisen maailmankuvan vaikutuksen nykyajan valtavirtaisen luomiskäsityksen, teistisen evoluution taustalla.

Augustinukselle Jumalan luominen oli *creatio ex-nihilo*. Luominen oli kaksiosainen, ensin spirituaalisesti yhden päivän aikana potentiaalisti ja tämän jälkeen toistuen kuudesti, jolloin kaikki tuli valmiiksi. Paratiisi oli historiallisesti todellinen ja hyvän ja pahan tiedon puu oli fyysisesti olemassa. Kuuden päivän luomisen jälkeen maailmaan istutetut siemensyyt, *rationes seminales*, aktivoituvat sopivina ajankohtina, luoden uutta elämää, jolloin luominen on yhäti jatkuva prosessi. Tämän näkökulman on kuitenkin tulkittu virheellisesti tukevan ns. teistisen evoluution käsitettä. Tarkemmin katsottuna, Augustinus toisti eksplisiittisesti ja useaan otteeseen, että Jumalan luomistyö tuli lajikohtaisesti täydelliseksi kuuden päivän luomisessa. Siemensyyt viittaavat lajinsa mukaiseen luomiseen, kunkin siemenen mukaan. Minkäänlaisia uusia lajeja ei siten synny kuuden päivän luomisen jälkeen, eikä yksi eliölaji voi muuntua toiseksi, mikä on teistisen evoluution edellytys. McGrathin mukaan teistisen evoluution kohdalla kyse ei ole darwinismista, vaan jumalan hallinnoimasta prosessimaisesta kehitymisestä, mitä Augustinuksen *Rationes seminales* tukee. Augustinuksen lajikohtaisen, siemenellisen kehityksen käsitys ei kuitenkaan tue tätä näkemystä, vaikka luominen jatkuu samanaikaisesti Jumalan lepopäivän jatkuessa. Augustinuksen mukaan Jumala samanaikaisesti on levossa ja työskentelee lakkaamatta, koska hän itse on leponsa. Tämä tapahtuu trinitaarisen ja erityisesti kristologisen luomistyönsä kautta, koska Jumala loi kaiken Sanansa, siis Poikansa Jeesuksen Kristuksen kautta. Pyhä Henki on tästä osallisena, Rakkauden siteenä, koska Kolminaisuuden persoonat ovat ykseydessä ja samanarvoiset.

Augustinuksen siemensyiden periaate koskee myös ihmisen luomista. Muista eliölajeista poiketen ihmistä ei kuitenkaan ole luotu lajinsa mukaan, koska ei ole olemassa erityisiä ihmislajeja. Ihminen on luotu kolmiyhenteisen Jumalan

kuvaksi, mieheksi ja naiseksi. Vaikka mies luotiin ensin ja Paavali viittaa mieheen Jumalan kuvana, mies ja nainen yhdessä ovat Jumalan kuva – ja koska Jumalan kuva on erityisesti trinitaarinen, sillä mielen alueella ei ole sukupuolta.

Trinitaarinen imago Dei toteutuu erityisesti mielen alueella, tietämisenä, tahtomisenä ja ymmärtämisenä(rakastamisena). Koko ihmiskunta polveutuu ensimmäisistä vanhemmista, Aatamista ja Eevasta, jotka eivät ole syntyneet luonnollisten vanhempien jälkeläisinä, vaan Jumalan muovaamana sekoituksena, koostuen vedestä ja maa-aineksesta, johon puhallettiin henki ja näin ihmisestä tuli elävä sielu. Ensin luotiin Aatami, jonka kyljestä myöhemmin saman päivän aikana luotiin Eeva.

Vaikka ihminen on luotu kolminaisuuden kuvaksi, hän oli samalla Pojan kuva, siis lihaksi tulleen Jeesuksen Kristuksen kuva. Kristologinen *imago Dei* viittaa Jeesukseen kuvana, mutta myös ihmisen perimmäiseen olemukseen ennen syntiä lankeemusta, samanarvoisena, *aequalitas*, Jumalaan nähden. Langennut ihminen sen sijaan on kuvan kaltainen, mutta ei samanarvoinen. Ensimmäisen ihmisen lankeemuksen seurauksena *imago Dei* tuhoutui, mutta ei täysin. Tarvittiin kuitenkin perustavanlaatuaista uudistusta, minkä vuoksi Jumala lähetti ainut syntyisen Poikansa, jonka kautta koko maailma oli syntynsä saanut, pelastamaan langenneen ihmiskunnan. Tämä uudistuminen täydellistyy uskosta Jeesukseen Kristukseen fyysisen kuoleman jälkeen ylösnousemuksessa, jolloin ihminen saa nähdä Jumalan kasvoista kasvoihin ilman synnin ja kuoleman turmelevaa vaikutusta, muuttuen kuvan kaltaiseksi, kirkkaudesta kirkkauteen.

Luonnontieteiden ja teologian välillä ei tulisi olla ristiriitaa. Harva tuntuu kysyvän, millä ehdoin konsensus saavutetaan. Erityisesti luonnontieteiden kehitys on luonut haasteen teologian itseyttämiselle. Tämän seurauksena teologia tulee pahimmillaan määrittyneeksi omien dogmien vastaisten ideologioiden valossa, mitä Augustinus vastusti selkeästi – jo Augustinuksen aikana teologian ja sen ulkopuolisten tieteellisen käsitysten välistä ristiriitaisuutta oli havaittavissa niiltä osin, mitkä olivat Pyhien kirjoitusten vastaisia – ja tämän ristiriidan tunnistaminen on mielestäni teologian itseyttämis- ja selviytymisen kannalta elinehto.

Lyhenteet

Conf. Confessiones

Civ. De Civitate Dei

DGnM De Gensi Contra Manichaeons

DGnI De Genesi ad Litteram Imperfectus liber

DGnL De Genesi ad Litteram Libri Duodecim

Trinit. De Trinitate

Spir. De Spiritu et Littera liber Unus

Retr. Retractationes

Lähde- ja kirjallisuusluettelo

Lähteet

Encyclical Letter Laudato Si' of the Holy Father Francis: On Care for Our Common Home. Vatican Press. 2015.

Aurelius, Augustinus

St. Augustine. On Genesis. Two Books on Genesis against the Manichees and On the Literal Interpretation of Genesis: An Unfinished Book. Translated by Roland J. Teske, S.J. The Fathers of the Church. A New Translation. Vol. 84. Marquette University. The Catholic University of America Press. Washington D.C. 1991.

St. Augustine. The Literal Meaning of Genesis. Translated and annotated by John Hammond Taylor, S.J. Volume I. Books 1-6. Newman Press. New York. 1982a

St. Augustine. The Literal Meaning of Genesis. Translated and annotated by John Hammond Taylor, S.J. Volume II. Books 7-12. Newman Press. New York. 1982b.

Augustinus. Henki ja kirjain. Jukka Thurén. 1982c.

St. Augustine. The Trinity. Translated by Stephen McKenna, C.S.S.R. The Fathers of the Church. A New Translation. Vol. 45. The Catholic University of America Press. Washington, D.C. 1981.

St Augustine. Confessions. In Two Volumes. II. With an English Translation By William Watts. 1631. Cambridge. Massachuttes. Harvard University Press. London. William Heinemann LTD: Great Britain. 1970

St Augustine. The City of God against the Pagans. In Seven Volumes.III. Books VIII-XI. With an English Translation by David S. Wiesen. Cambridge, Massachuttes. Harvard University Press. London. William Heinemann LTD. Great Britain. 1968a.

St. Augustine. The Retractations. The Fathers of the Church. A New Translation. Vol. 60. Translated by Sister Mary Inez Bogan, R.S.M., PH.D. Saint Xavier College. Chicago, Illinois. The Catholic University of America Press. Washington D.C. 1968b.

St Augustine. The City of God against the Pagans. In Seven Volumes.IV. Books XII-XV. With an English Translation by Philip Levine. Cambridge, Massachuttes. Harvard University Press. London. William Heinemann LTD. Great Britain. 1966.

St. Augustine. *De Spiritu et Littera*. With an Introduction by William Bright. Oxford University Press. At the Clarendon Press. 1914.

Apuneuvot

Pitkäranta, Reijo
2002 Suomi-latina-suomi-sanakirja. WSOY. Helsinki

<https://www.augustinus.it/index2.htm>

Kirjallisuus

Allen, Diogenes & Springsted, Eric O.
2007 *Philosophy for Understanding Theology*. Second Edition. Louisville. Kentucky. Westminster John Knox Press.

Arendt, Hannah
1996 *Love and Saint Augustine: Edited and with an interpretative essay by Joanna Vecchiarelli Scott and Judith Chelius Stark*. The University of Chicago Press. Chicago.

Boersma, Gerald P.
2016 *Augustine's Early Theology of Image. A Study in the Development of Pro-Nicene Theology*. New York. Oxford University Press.

Brunner, Daniel L.
2014 *Introducing Evangelical Ecotheology: Foundations in Scripture, Theology, History and Praxis*. Baker Academic. Michigan.

Byrne, Peter & Houlden J.L.
1995 *Companion Encyclopedia of Theology*. Edited by Peter Byrne & Leslie Houlden. London And New York. Routledge. This edition published in the Taylor & Francis e-Library, 2003.

Clark, Mary T.
2001 *De Trinitate – The Cambridge Companion to Augustine*. Ed. by E. Stump et al. United Kingdom. Cambridge University Press.

Clifford, Anne M.
1991 *Creation – Systematic Theology. Roman Catholic Perspectives. Vol. I*. Edited by Fiorenza, Francis S. & Galvin, John P.. Fortress Press. Minneapolis. U.S.A.

Cortez, Marc
2009 *Embodied Souls, Ensouled Bodies. An Exercise in Christological Anthropology and Its Significance for the Mind/Body Debate*. Published by T&T Clark. Biddles Ltd, King's Lynn. Norfolk. Great Britain.

- De Lubac, Henri
1998 The Mystery of The Supernatural. With and Introduction by David L. Schindler. Translated by Rosemary Sheed. New York. The Crossroad Publishing Company.
- Dembski, William A. & Ruse, Michael
2007 Intelligent Design. William A. Dembski & Michael Ruse in *Dialogue*. Editor: Robert B. Stewart. Fortress Press. Minneapolis. U.S.A
- Drever, Matthew
2013 Redeeming Creation: Creatio ex nihilo and the Imago Dei in Augustine. International Journal of Systematic Theology. Vol. 15. Nr.2. Blackwell Publishing Ltd.
- Dunham, Scott A.
2008 Trinity and Creation in Augustine: An Ecological Analysis. State University of New York Press. Albany, New York.
- Fahlbusch, Emile, et. al.
1998 The Encyclopedia of Christianity. Edited by Erwin Fahlbusch et. al.; translator and English-language editor David J. Barrett. Vol.1. Leiden. Published by Brill.
- Fitzgerald, Allan D.
1999 Augustine through the Ages: An Encyclopedia. General Editor, Allan D. Fitzgerald, O.S.A. William B. Eerdmans Publishing Company. Grand Rapids, Michigan / Cambridge, U.K.
- Freedman, David N. et. al.
1992 The Anchor Bible Dictionary. Vol.3. editor-in-chief David Noel Freedman; associate editors: Gary A. Herion, David F. Graf, John David Pleins; managing editor: Astrid B. Beck. New York. Doubleday.
- Grudem, Wayne
1994 Systematic Theology. An Introduction to Biblical Doctrine. Inter-Varsity Press. Great Britain. Zondervan. Grand Rapids. Michigan. Printed in USA.
- Junni, Jussi
2016 Luominen varhaiskristillisessä teologiassa. Suomen patristisen seuran vuosikirja. Toim. Jussi Junni. Studia Patristica Fennica 5.
- Lacoste, Jean-Yves
2004 Encyclopedia of Christian Theology. Vol.1. Edited by Jean-Yves Lacoste. New York. Routledge
- Lavallee, Louis,
1989 Augustine on the Creation Days. JETS 32 no. 4. December 1989.
- Levering, Matthew
2013 The Theology of Augustine. An Introductory Guide to His Most Important Works. USA. Grand Rapids, Michigan. Baker Academic.

Luomanen, Petri

2010 Teologia. Johdatus tutkimukseen. Antti Raunio & Petri Luomanen (toim.). Edita. Helsinki.

Mariano, Glick & Martinez

2006 Negotiating Darwin: The Vatican Confronts Evolution, 1877–1902. Authors: Mariano Artigas, Thomas F. Glick and Rafael A. Martínéz. Baltimore: Johns Hopkins University Press.

McGrath, Alister E.

2012a Kristillisen uskon perusteet. Johdatus teologiaan. Viides laitos. Suom. Satu Kantola. Kirjapaja.

2012b Mere Apologetics. How to Help Seekers and Skeptics Find Faith. Printed in USA. Grand Rapids. Michigan. Baker Books.

2010 Mere Theology. Christian faith and the discipleship of the mind. London. SPCK.

2009 A Fine-Tuned Universe. The Quest for God in Science and Theology. The 2009 Gifford Lectures. Louisville. Kentucky. USA. Westminster John Knox Press.

Moltmann, Jürgen

1985 God in Creation: an ecological doctrine of creation: the Gifford lectures 1984-1985. SCM Press Ltd. London.

Nisula, Timo

2008 Augustinus. Kristinuskon vaikuttajat. WSOY.

Pelikan, Jaroslav

1971 The Christian Tradition. A History of the Development of Doctrine. 1. The Emergence of the Catholic Tradition (100–600). Printed in USA. The University of Chicago Press.

Polman, A.D.R

1961 The Word of God According to St. Augustine. Translated by A.J. Pomerans. Eerdmans Publishing Company. Printed in Holland for Hodder and Stoughton Ltd. London.

Prenter, Regin

1967 Creation and Redemption. Translated by Theodor I. Jensen. Philadelphia: Fortress Press.

Puffer, Matthew

2017 Human Dignity after Augustine's Imago Dei: On the Sources and Uses of Two Ethical Terms. JSCE Vol. 37.

Puolimatka, Tapio

- 2010 Tiedekeskustelun avoimuuskoe. Kustannus Oy Uusi Tie. Helsinki. Painopaikka: Scanbook, Ruotsi. 2010.
- 2008 Usko, tiede ja evoluutio. Kustannus Oy Uusi tie. Helsinki. Painopaikka: Hämeenlinna. Karisto Oy.
- Rossiter, Wayne D.
2015 Shadow of Oz: Theistic Evolution and the Absent God. Pickwick Publications. Eugen. Oregon. USA. Ebook Central Academic Complete.
- Saak, E.L
2012 Creating Augustine: Interpreting Augustine and Augustinianism in the Later Middle Ages. Great Britain. Oxford University Press. MPG Books Group.
- Santmire, Paul H.
1985 The Travail of Nature. The Ambiguous Ecological Promise of Christian Theology. Fortress Press. Minneapolis. U.S.A.
- Stone M.W.F
2001 Augustine and Medieval Philosophy – The Cambridge Companion to Augustine. Ed. by E. Stump et al. United Kingdom. Cambridge University Press.
- Stump Eleonore & Kretzmann Noran
2001 The Cambridge Companion to Augustine. Ed. by E. Stump et al. United Kingdom. Cambridge University Press.
- Teske, Roland
2001 Augustine's theory of soul – The Cambridge Companion to Augustine. Ed. by E. Stump et al. United Kingdom. Cambridge University Press.
- Tieteiden lahja
2019 Piispojen puheenvuoro tieteiden arvosta ja tehtävästä Jumalan luomakunnassa. Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 84. Kirkko ja toiminta. Kirkkohallitus. Helsinki. 2019.
- Vainio, Olli-Pekka
2013 Postmoderni filosofia, kulttuuri ja kristillinen teologia. Suomalainen teologinen kirjallisuusseura. Editor, Risto Saarinen. Redactor, Joona Salminen. Helsinki.
- Visala, Aku
2014 Filosofinen teologia – Modernin teologian suuntauksia. Toim. Olli-Pekka Vainio ja Lauri Kemppainen. Kirjapaja. Helsinki.
- 2010 Mitä tiede ei voi kertoa sinulle. Humanitas. Toimittanut Tom Holmén & Olli-Pekka Vainio. Kauniainen: Perussanoma Oy.
- Williams, Thomas
2001 Biblical Interpretation – The Cambridge Companion to Augustine. Ed. by E. Stump et al. United Kingdom. Cambridge University Press.